

△ V Praze 4. ledna

Ještě 24 hodin, a veškerý náš svět vstoupí do znamení „panny“. Bálová síň se odevře, nahoře na kruchtě zaklepe kapelník svojí taktovkou a dole na parketách zamává „královna“ všemohoucím svým žezlem, a tou královnou je nevdaná žena: mladistvá dívka — *panna*.

Nastupuje vládu dle výročního práva. Ještě před čtrnácti dny byla její říše v domácí kuchyni, kde starala se o lahůdky pro sváteční tabule, nebo u vyšívacího stolku, kde starala se o sváteční dary — od zítřka sídlí ve skvostné síni, ochvívána radostnou hudbou, ozařována jásavým světlem, obdivována tisícovým mužským pohledem. Včera ještě byla jako ta nepovšímaná, v úrodné prsti se skrývající kukle — zítra už bude jako ten v slunci poletující, lesknoucí se motýl, a udivené mužstvo spráskne své dlaně a zavzdychne sborem: „A — ách!“

Od zítřka *musí* muž se divit, to je výroční jeho povinnost. A také se diví. V bálové síni není děvčete, aby nebylo teď krásné. Blahoslavený rok a den, kdy *toto* arcidílo se narodilo! Ne — není možno, aby už bylo kdy tolik mocného, neodolatelného půvabu spojilo se v osobě jen jedné, — *to* zde ještě nebylo! Vždyť oči zatemňují samo slunce! Ruce nemohou se ani tak krásny vymalovat! Čelo lilie. Tváře růže. Ret malina. Zoubek démant. Dech veškerá vůně východních krajů. Krok, jako když proutek dýmu se vznáší. *Ta* dívka když vystoupí před práh svého domu, — v přírodě až dech se tají! Když vstoupí do sadu či na lučinu, veškeré květy se jí kloní — —

Račte ale dovolit, abych si trošičku pooddech! Ono to namáhá! A račte si to všechno v některé z těch miliónů milostných písni přečíst! Odtamtud si vybírá mladý muž beztoho všechna ta svoje slova; ale jenom si nemyslete, že jim alespoň z polo-

viny pevně nevěří sám! On sahá jenom proto k poetickým výrazům lidí jiných, že mu dávají pro kvetoucí jeho city už hotovou formu. A jemu je teď napořád zcela doopravdy jako těm zamilovaným hochům v české národní písni: ani do kostela si netroufají, protože odtamtud vycházejí panny „jako andělové z nebe“, a když přece tam vejdou, nemohou se modlit, nemohou „bohu sloužit“, musí hledět na svou vyvolenou — i vždyť jsme tu písničku všickni kdysi zpívali!

A ona — ona věří. Proč by také nevěřila, vždyť je to všechno tak pěkné, tak sladké! Když hoch chválí její ztepilý vzrůst a když se jí táže: „Pověz mně, má milá, proč jsi tak tenká?“, nakloní holčička hlavu a úsměvně si pak už sama zalibuje: „Pročpak bych nebyla, vždyť jsem panenka!...“

Vždyť je panenka! *Tedy* je krásná! A *tedy*: titul královny je zcela správný!

„Zaplat' pánbůh,“ volají mužští, „že masopůst trvá vždy jen několik neděl! Že netrvá po celý rok, od roku k roku! Tak snadno panenky by navykly — stalo by se nám věru, jak vypravuje princ Tulipánek. Octnulť se jednoho rána hrdinný princ ten náhle v pracizím kraji, před neznámým městem —

*Kamkoli se ohlíd — ženy,
nikdo jiný nežli ženy!*

*Jedna péro za svým uchem,
druhá akta pod ramenem,
třetí kordík po svém boku.*

Tázal se princ Tulipánek:

„Kde to jsem, čí je to země?“

a jedna ze žen, silná, pěkná bruneta, ihned odvětila: „Jsi právě v zemi žen, před hlavním městem žen!“ — „V zemi žen? Což tu nejsou žádní mužští?“ —

*„Netrpíme žádných mužů,
leda v otrockém jen havu!*

*Naši muži nazývali
přírody nás arcidíly,*

*anděly bezekřídlymi;
ležíce u našich nohou
říkali si „krásy sluzi“.
A to dělo se tak dlouho,
až jsme kdysi prály: „Dobře,
jsme-li anděly, tož chceme
žítí v panovníčím nebi —
a přírody arcidíla
nebudou vám prát a vařit,
sloužit vám, přec pouhým sluhům!“
Sáhly jsme ku našim zbraním,
ku vařečce, k ostré jehle —
zvítězily jsme, neb slabi
byli muži od klečení.
Vyhnaly je do ciziny,
zmocnily se všeho panství...“ —*

Tak povídají a citují mužští. I vy jelimánkové hloupí! Cožpak myslíte, že ony potřebují celého roku, aby si založily nad vámi panství? Ach božítku, jim stačí věru ten šestinedělní masopust — stačí jediná bálová noc — stačí chvílka — ba stačí jediné pohlédnutí...

Arci — někdy panny mají s mužskými přece jen svůj přetěžký kříž! Jsouť mužští, jejichž šíje zrovna jako ze železa: ne ohnout — ne a ne! Zase jiní, hladcí jako ouhoř: chytneš ho, když se dostane do „zákalku“, ó ano, chytneš; ale najednou je už zase pryč — našel si ve síti otvor. Říká pak, že „prohlíd“. Že prý našel na panně vadu.

Jsouť prý na světě všelijaké panny, tvrdí takoví hanební mužští. Některé panny „železné panny“: nástroje pánem-bohem dané nám jen pro mučení; obejmou tě, obejmou — ale přitom steré nože do tebe vjedou. Jiné panny — „ledové panny“: nedostupné alpy, samý mráz, v srdci sních, v očích krupobití. Ještě jiné panny — pouhé loutky „panny“: samá paráda, samý lak, samá cetka — drtiny uvnitř. A zase jiné panny — květy „vlčího máku“, jimž se také říká „panny“: ohnivá, divoká krása; ale člověka hlava bolí. A ještě jiné panny

jako ty hrušky „panny“ — chudé — tak chudé — „nebudeš má, neb je tvá matička *tuze* chudá!“

A jsou mužští, byť i žádnou nenalezli vadu, kteří znenáhla se omrzují. Ti pak furjantěji — sázejí si najednou čepici k uchu — „netrucuj mně, holka, netrucuj mně moc...!“ — Až jde panence hlava z toho kolem, až sama už prosí: „Propuť mě, můj milej, propuť; jsi falešnej — bůh ti odpuť...!“

A proto, panenky, proto jen odklad žádný! Nebo snad docela nějaké milosrdí!

Ještě 24 hodin, a už vám to začne! Už pozítří jste samé královny, nebešťanky, víly, čarodějky...

Tedy čarujte, — přivabte, přivažte je, všechny ty muže, k sobě, „libým zvukem svého hlasu, černým poutem svého vlasu...“

Nejlíp, víte, čaruje se o půlnoci...

Já už se na to těším — budu se dívat zpovzdálečí — jenom se mne nebojte: vždyť já přece z těch našich pohádek vím, cože se má zvolat, když člověk vílu postihne při práci — „*Pomáhej pánbůh!*“

NÁRODNÍ LISTY 5. ledna 1890

△ *V Praze 18. ledna*

Domnívám se: kdyby byla *žena* tvořila svět, byla by šest dní po sobě tvořila květiny a květiny, a dne sedmého byla by si sedla hezky mezi ně doprostřed a vila si kytičky a hrála si s nimi od bílého rána do večera!

A co myslíte: kdyby dnes takhle nastalo všeobecné hlasování po ženském pohlaví, mají-li z toho našeho světa vymizet klenoty či květiny, cože by pak vandrovalo z něho? — Povídám, klenoty! A cože by zůstalo? — Květy!

Žena a květina patří už jednou dohromady. Žena, která nemiluje náruživě květin, je zrovna tak výminkou jako muž, který je náruživě miluje. Ani zdání nějaké koketérie není v té příchylnosti! Stalo se mi, že jsem kdysi zaslechl veselý, hlasitý smích ženský; šel jsem se podívat, kdo to tam — — ženská, *samotná*, stojící před svěže rozkvětlou květinou! Měla z ní radost tak živou, tak přemáhající — a květina zase asi z ní — vždyť mají květiny také prý nervy — —

Marně domlouváš mladé své průvodkyni, jdete-li cizím květinovým sadem, marně stojí tam tabulka a nápis: „Poškodzování záhonů a keřů trestá se...“ — a kdyby na to byl sám trest věčného zatracení, ženská si utrhne, co se jí líbí! Ono *jí*, ono k *ní* to patří! Ženská užívá tu jenom práva „tvora silnějšího“; kdyby byla květina tím tvorem silnějším, urvala by kolemjdoucí ženskou a připnula si ji co okrasu k hlavě, nebo k ňadrům, nebo k pasu.

Květina a ženská patří, řekl jsem, dohromady: doplňují se, ztotožňují. Srovnáš-li v galantní rozmluvě ženskou s květinou, neučinils komplimentu: porovnání se ti vnuklo samo. Daruješ-li ženské pěknou kytici, získals si co nejpřirozeněji její přízně. — „On mi rozumí, on mne uhod!“ A mimovolně snaží se žena, aby zrovna jako květina líbila se ztepilostí formy, barev-

nou laděností havu, vonným dechem, omamujícím úsměvem — —

Doplňují se, ztotožňují. Šat na ženě mění, jak známo, móda; ale také o ženě samé rozhoduje všemohoucí móda. V letech padesátých například vítězila po Evropě španělská tanečnice Pepita de Oliva — a do módy přišly brunety. V letech šedesátých vítězila Dumasova Dáma s kaméliemi, a do módy přišly kaštanové vlasy a pod nimi moučkou posypané, unylé, choré tváře. V letech sedmdesátých byly zase v módě blondýny „popelavé“. Pak nastalo jakési mezivlání, kdy nevědělo se „co“, a ze samých rozpaků začly se napudrovávat vlasy i obličej. A nato vešly v oblibu blondýny „zlatého vlasu“. Teď ale — teď zase už neví se „co“. — A jako ty ženy, rovně také s nimi ty květy. Pepita pomohla plamenně červenému karafiátu do černých nebo do černě zbarvených vlasů. Dáma s kaméliemi pomohla kaméliím, bílým a červeným. Karafiát brzy zase zmizel, pro celá desetiletí; teď teprve přichází do módy znovu, a peněžitá cena jeho rovná se dnes ceně růží. A také kamélie zmizela záhy z bálových kytic, z bálových frizúr i co ozdoba bálových šatů; dnes užívá se jí hlavně už jenom pro věnce, ku příležitostem opravdovým, třeba i smutným. Pro veselý rej, tedy pro kytice, běže se kamélie jen ještě tenkrát, když rozkvěte velmi časně, už v říjnu či listopadu, když tedy je „novinkou“ — zrovna jako hezká, svěží děvčata mladá, ta jsou také vždycky všechna v módě, ať už se favorizují právě brunety, nebo blondýny — každá pro sebe je „novinkou“.

Po kaméliích draly se do obliby hyacinty; ale z vůně jejich sálá dotěrnost — dosáhly jen obliby částečné a chvilkové. Dnes berou se co přízdoby plesové, do vlasů, kytic a na šaty, hlavně a nejraději růže, konvalinky a karafiát. Avšak — z ciziny hlásí se nám již móda nová. „V Anglii nedá se,“ praví mně květinářská autorita, „dnes krásná kytice nebo koš bez *orchidejí* (vstavačů) vůbec ani myslet! Nikdo by to ani nekoupil, byť bylo jinak sebeskvostnější! Také dámské okrasy na šaty a do vlasů smějí být už jen orchideje, a k tomu „*adiantum*“ — „netík“, jemňoučká kapradina. I při velkých tabu-

lích kladou se vedle talířů jednotlivé květy těch vstavačů, ačkoli se platí až čtyry šilinky za kus. Pro nás je to bohužel drahé — ale neubráníme se nejspíše přece — krátko, a také u nás orchideje zvítězí!“

„A ještě jedna móda se blíží,“ pokračoval znalec, „jenže je pro naše poměry *příliš* draha! Umělé vázání kytic pomocí drátu, které k nám přes Berlín a Vídeň přišlo z Paříže, zase přestává! V Paříži se beře teď vše co možná přírodní, *květ i se stopkou*...“

No zaplať pánbůh! Květ bez stopky beztoho se tak hnusí! Nad korunkou růže, pod níž ruka cítí ten ostrý, hrbolatý drát, člověk by zrovna splakal!

*Květ bez stopky — hotový hřích,
a budí hnus, neb aspoň smích,
sám, kdo jej utrh, v krátké chvíli
s nevolí zahodit jej pílí —*

zazpíval kárně už starý Langer. —

Žena a květina — jedna i mluví za druhou! Žena sobě květinu tak ochočila, tak naučila, že tato co nejobratněji vypráví za ni a pronáší, co družce nechtívá ani přes rty. Květina rozmlouvá s tebou i o krásných vlastnostech své družky, vynáší ji, chválí. Růže praví: „Je tělem i duší krásna!“ Konvalinka: „Je nevinna a nevýslovně mila!“ Fialka: „Je skromná a líbezná!“ Květoucí (jakákoli) větvička: „Je vítězna!“ Pátraví mužští z toho sestavili už celé „květomluvy“ — vždyť je znáte!

Květina pomáhá ženě tedy k oblibě ve světě — žena ale jí to zase splácí. Projděte se pražskou Ferdinandovou třídou — u Dittricha, u Prellera vidíte největší houfy obdivujícího se lidu, a v houfech těch mají většinu ženy! Směřít se tam z výkladních skříní na ně skupiny květin, krásně a různě upravené kytice, bohatými květy naplněné koše, pestře vyzdobené „rohy hojnosti“ — a ženy se zase usmívají dovnitř, na všechnu tu krásu, na to „požehnání boží“. Znam pražské ženy, které den co den si postojí před Dittrichem, a byť tam měly zaběhnout schválně a v největším jen spěchu. Ba ta výloha květin zajímá

je věru *ještě* více než samy ty naše bohaté, módní sklady! Kdyby pojednou nebylo ve světě pražádných atlasů a saténů, aksamítů a grogrénů, bylo by ovšem zle — tuze, až zoufale zle, ale konečně: nějaká pomoc by se *musela* nalézt, a ženy — oděly by se *květem*, jak učinil svatý Onufrij!

Tak skvostně, tak bohatě jako dnes vypadají pražské květinářské krámy arci teprv odnedávna. Spotřeba květin u nás roste. Třetina darů, které se u nás dějí ženám, předně ovšem dívkám, skládá se z květin. A vyjde-li dáma dopoledne z domu, jižjiž se ohlíží, kde honem sama si koupit přizdůbku květnou!

Je zimní den. Mráz pálí do tváří a rukou. Sníh se pomalu snáší a věsí se na každého, kdo tu kráčí. Mladé dámy krokem švižným, s úsměvem na tváři, s blesknou jiskrou v oku proplítají se lidstvem. A na drobném štucítku jejich nebo někde na pasu, na nadrech či na rameně skví se kytička čerstvých květů: růže, větvička konvalinek, hrozníček bílého bezu, zelený lístek — vše tak svěží, jako by zářilo kolem jaro, jako by kytička byla sňata zrovna teď tamhle z nějakých rozkvětlých keřů — —

Milý to pozdrav ze šťastné, zlatě úsměvné Riviéry na středomořském břehu! Ty růže jsou asi z Nizzy, ty konvalinky z Cannes, fialky z Bordighery, narcisy ze San Rema, šeřík ze skleníků pařížských — —

Pokrok ten v obchodu květinářském datuje asi od patnácti let. Po celý rok dnes už dostaneš růže, konvalinky, fialky, karafiáty, oranžové květy pro nevěsty, gardénie, orchideje, narcisky atd. atd.!

Někdy arci je také maličká „nouze“. Když tak asi od polovice října do polovice listopadu panuje teplé počasí, takže se „zdola“ nemůže nic zasílat, aby cestou se nezkazilo. Nebo když koncem ledna či začátkem února „tam dole“ uhodí mráz. Ale v tomto případě připravují se už zase ve zdejších sklenících například růže tak, aby únorem přišly do květu, — je to vše pak sice trochu vzácnější, trochu dražší, ale dostati lze přece téměř vše —

A ženy mají svoji libůstku, svoji radost po celičký rok. My

ostatní pak s nimi. I ten nebohý fejetonista má uprostřed mizerné zimy něco čerstvého, něco veselého, co by si postavil na psací stůlek, když venku nebe je tak temné, tak teskné!

NÁRODNÍ LISTY 19. ledna 1890 .

△ *V Praze 1. února*

Kráčel jsem zamyšlen a smuten. Dělané květiny — nemohu je vystát — a pojednou prý jich dámy užívají letos zase co ozdůbek na bálové šaty! Taková věc mne dovede rmoutit, že bych se do někoho zakous! Květy jsou přece symboly ctností — jsou tedy dělané květiny symboly dělaných ctností? A pak — kdyby ti „dělaní“ květináři věšeli na svoje prožluklé drátky alespoň tedy jenom napodobené růže a pomněnky atp.; oni ale také — vždyť jsem to viděl — zavěšují jablíčka — symbol „pokušení k hříchu“, a zavěšují smrkové šiščičky, symbol — vždyť já se červenám — vždyť já ani nedovedu říci, čeho dle legendy o svaté Afře je šiščička...

„Teď vás mám! Vy jste mne dal do novin!“ zahřmělo vtom zrovna přede mnou — sopránem tak stříbrným, že bych mu byl leknutím padl okolo krku. A on, tenhle soprán, umí k tomu ještě tak hezky hubičku špulit, špičatit — —

„Já? Ale milostivá...“

„Vy! Nenapsal jste, že jsou v Praze ženské, které denně zajdou si k Dittrichovi, jen aby se podívaly na kytice? A nemyslil jste přitom zrovna na mne?!“

„Vždyť jste tam ale byla před chvilkou zase — viděl jsem vás z druhé strany —“

„No ano — ano — ale jenom na okamžik! Člověk má teď tak málo času — a víte: ono se tam — nic nevykouká — —“

Nevykouká! — To „vykoukání“ má náramně praktické účely u městské dámy! Na ulici si „vykouká“, o čem se známými, přítelkyněmi a doma pak mluvit. Dvě dámy se potkají, přejdou, ohlédnou a zůstanou stát — jedna druhou prohlíží chladně a zpytavě, jako by se považovaly navzájem za pouhé rákosové „panny“ — konečně zase se pohnou: ta jedna si „vykoukala“ stříh sukně, druhá klobouk. Slečinka stojí před

výkladní skříní a stojí jako přimrazena: budou asi nějaké jmeniny, nějaké nádělné svátky — slečinka „vykoukává“ si vyšívací vzorek. Uvnitř knihkupeckého krámu sedí na pohovce dáma a obrací list za listem, samé kostýmní kresby; již tu sedí hodinu, zpřevrátila, co kde bylo, jeden z těch listů měla už dvacetkrát v ruce, a beře jej zas a zas — „Tak já děkuju — nenašla jsem pranic!“ — „vykoukala“ si už svůj šibřinkový kostým, dovede jej doma kreslit nazpaměť!

Krásny jsou ty kytice za sklem Dittrichovým, někdy jsou věru s pravým uměleckým citem sestaveny a laděny, ale — račte odpustit, milostivá, že užívám vašich slov a už zase vás dávám do novin — ale: „ono se tam nic *nevykouká!*“

Snad mi odpustíte — vždyť já jsem vlastně taky trochu jako ženská! Když něco vím, — nesmlčím — *a já zrovna teď něco vím* — už to mnou škube čtrnácte dní — už jsem s tím chtěl minule vyhrknout, když jsem se tu rozpovídal o ženských a o květinách —

Já vím — já vím — že v Praze se zřídí *tržnice květinová!* Ano — a sice na akcie — a to brzy, aby domácí zahradnictví mohlo se ctí obstát už za té jubilejní průmyslové výstavy roku Páně 1891! Železná loubí, světlé, chráněné před nepohodou, stavěné tak, aby mohlo se popřípadě ještě rozšiřovat. A tam zahradníci pražští budou dvakrát čtyřikrát týdně zasílat povozy s květinami i s uřezanými květy; tam to přijme „ústřední“ osoba, obalí pěkně papírem, připiše udanou pevnou cenu a vystaví na odiv. Tržnice bude někde poblíže trhu s potravinami, kam docházejí pražské hospodyně — ženské neodolají, půjdou se podívat, koupí si za 10 kr pelargónii nebo fuchsii v květu, vědouce, že jim ze znaleckých rukou a za oknem hned tak nepojde, koupí si za 5, za 10, za 20 kr květů uřezaných, aby si je doma samy, dle vlastního vkusu srovnaly, rozdělily, v kytice svázaly, v pěknější, než jaké jsou ty nynější z Uhelného trhu — —

A pak už se tedy také něco u Dittrichů a jinde „vykouká“. —

Kdopak má hned tolik peněz, aby napořád kupoval kytice hotové, do nichž se brávají květy už dražší, aby platil za umění

vázačské, aby připlácel na velkotřídní činži! A ono je těch příležitostí u nás do roka tolik na prezentování kytic i květin! Snad vás bude zajímati, sdělím-li, co o těch našich příležitostech řekla autorita již ondy mnou zde citovaná?

„Největší spotřeba květin,“ pravila, „byla by u nás v Praze ovšem o Dušičkách; tuť se zasílají věnce hojně i na venek. Avšak — v tu dobu bývá u nás také zároveň největší nouze o květy, takže se musí kupovat mnoho věnců suchých. A nouzi té není pomoci: máme právě přechod z přírody do skleníků — venku už bývá vše zmrzlé a ve sklenících začíná nám to teprve kvést — a z jižních krajin, z ciziny, není-li chladné počasí, nesmí se vůbec ani objednávat — cestou se všechno na dobro zkazí!

Nejvíce práce jest vlastně tedy pro Štědrý večer. Tu prodávají se všeho druhu věci vázané, ale také velmi mnoho vysazovaných košíčků a podobných nádob na květiny s *kořeny*. Po Štědrém večeru pak přichází Nový rok, kdy také ještě upravené věci s kořeny se kupují, více však již předměty uměle z uřezaných květin vázané, košíky, vozíky, rohy Štěstěny, zrcadla atd. A pak přijde v Praze, co se množství práce týče, svátek Jména Panny Marie v září, svaté Anny v červenci, svatého Josefa, Františky, Gabriely v březnu... Pro ostatní svátky *není* příliš mnoho práce...“

V pražském obecnstvu — lze to říci — je veliká záliba v květinách. Bylo to vidět vloni při rozdávání kořenáčků školním dítkám — ať už pochodil spolek dotýčný prvního roku jakkoli, u nás má budoucnost! Je to dále vidět rok co rok „na letních bytech“, kde si lidé upravují zahrádky, nebo alespoň *nějaký* maličký záhonek — totiž když se jim vůbec podaří koupit někde dosti sazeniček k tomu! A bylo by to vidět za léta i v Praze samé, kdyby tu bylo lze koupit pohodlně a lacině květin, které nepovadnou hned do téhodne!

Všemu tomu odpomůže tedy *tržnice*. V ní bude trh přímý, bez překupníků. Tam také zjara zahradníci pošlou prosté vrbové koše, dají do nich například doprostřed sto macošek modrých a kolem těch co obrubu padesát macošek bílých — *záhonek*, jež si může kupec ihned přenést pak někam do za-

hrádky! Tam bude skříňka, do níž sám zahradník hodí objednávku, když bude něčeho potřebovat od jiných. A tam bude třeba také sklad některé velké, vývozní zahrady v jihu, na Rivière, a budou tu moci pak nakupovat naši obchodníci — doposud Praha podobného skladu ani nemá a kupuje se buď přímo z jihu, nebo prostřednictvím — Berlína, Vídně atd.!

Hlavní věcí ovšem zůstane produkce domácí. Je teď napohled trochu chuda, v poměru k dovozu z ciziny. V listopadu je domácí produkce s dovozem tak asi na stejnosti, v prosinci má dovoz pro sebe asi $\frac{9}{10}$, v lednu $\frac{6}{10}$, únor je neurčitý (na jihu bývají v únoru mrazy, také například růže už tam dokvétají, u nás pak ve sklenicích teprve nenáhle přicházejí do květu), v březnu naše produkce nad cizou konečně vítězí, v dubnu je asi obrácen ten poměr, jaký byl v prosinci, atd.

Arci — v prosinci šťastný jih nás svým příspěvkem vždycky překoná, za mnohých z měsíců ostatních ale nastane výroba, že jí dnes ani netušíme! Ona vlastně u nás již je dosti živá, jenže nepřichází ku platnosti! Pro co si tu nepřijde „baba s nůsí“, to zpravidla v našich zahradách zahyne, jako by vyrobeno jen pro „kompošt“. —

„Vyrábět umíte,“ řekl tak asi pánům zahradníkům náš proslulý Frant. J. Thomayer při jakési schůzce, „ale obchodníci jste špatní! Toho důkaz: nikdo z vás dosud nezbohatnul, ač již vaši otcové obchodní zahradnictví provozovali! Podívejte se na své soudruhy, kteří si zařídili krásné krámy, umějí svoje zboží obecenstvu ukázat, prodávají mu bez překupníků...“

A vyprávěl jim pak o květinářství a o květinářském trhu na pařížské výstavě — o tržnicích v Paříži a v Londýně —

„Nuže — zřídme my si něco podobného v Praze! Na akcie — ale prakticky — hbitě...!“

A oni přijali myšlenku jeho ihned a jižjiž učiní ji skutkem —
Pomáhej pánbůh!

△ *V Praze 15. února*

„Cožpak je tobě,“ říkají „moji známí“, když si tak někdy zastesknu, že tento také u mne peníze netento. „Cožpak je tobě! Děti žádných nemáš —!“

Patrně tím chtějí říci, že mně — děj se co děj — peníze stačí. Ba že mně přebývají, jsem-li muž jen poněkud spořádaný. A že bych je mohl ukládat docela i do spořitelny. — „Moji známí“ jsou lidé velice duchaplní — jen co je pravda! Kdykoliv mně něco schází, přijdou, kouknou, a už řeknou, že „to nic není“! Kdykoliv se mi s něčím nedaří, přijdou, kouknou, a už řeknou: „Inu — sám jsi tím vinen!“ Je to tím obdivuhodnější, protože „moji známí“, když se jim samým například utrhne tkanička u podvlíkaček, stojí nad ní celí strnulí a nevědí co činit.

Neodvažuju se odmlouvat. Není vskutku pražádná pochybnost, kdybych měl děti, že bych musil vydávat pro ně pořádný peníz. A když nemám a nevydávám, že tedy ten peníz zbývá. Věc tak jednoduchá — a já jsem na ni nepad!

Mnoho-li pak mně asi tedy tak za rok zbývá? Když já nevím, mnoho-li takové dítě stojí! Nevybral jsem si žádné ženy, protože jsem nechtěl přeukrutně zarmoutit „ty ostatní“; nestal jsem se otcem, protože jsem beztoho všechny lidi na světě považoval za svoje děti. Všechno ze šlechtnosti. A když se zeptám nyní těch „mojich známých“, mnoho-li tak asi dítě stojí, škrabou se ve vlasech a pronášejí: „O já — o já!“ s takovým výrazem, jako by se jednalo o tajemství manželského cechu.

Jakpak — abych toho zkusil!? Abych si třeba tedy „adoptoval“ nějaké dítě? Vždyť mám už ta zákonem předepsaná léta! Ovšem, adoptoval asi tak na rok — rozumíme?

No — pročpak ne! Jenom ne malé! To piplání, ta práce! Už tedy hezky vzrostlé — čím vzrostlejší, tím lepší.

Ovšem — dovím já se dopodrobna, jaké mělo vychování? Nemá-li padesaterou nectnost? Nevyhodím-li je za hodinu?

Člověk v tom ohledu beztoho nezná pranikoho, skoro ani ne sebe. Sebe arci ještě zná nejlíp. Což abych tedy adoptoval si — *sebe*?!

Myšlenka napohled téměř až hloupá, pravda. Ale *není*, jak vypadá! Neřek už Komenský, muž zkušený, pedagog slavný: „Nikdo tě nevychovává jiný, ty sám sebe vychováváš —“? *Každý* je tedy vlastně svým vlastním vychovancem — vlastní svoje dítě!

No dobře! Když já jsem ale takový protivný člověk! Dva pak takoví protivové pod jednou střechou — syn, který takhle zná skrz naskrz otce — otec, který —

Milejší by mně na všecken způsob byla tedy as nějaká dcera. Já jsem beztoho vždycky miloval spíše holky —

Jakpak, kdybych tedy — kdybych tedy — podle slovanského práva mohu já otec se svými dětmi dělat, co chci — kdybych tedy udělal ze sebe — *dceru*? — Zní to sice ještě hloupěj — ale když už jsem jednou v tom, tak já se nešanuju —

„To ti ale povídám, holka, ať jsi mi hodna! Nemít dětí hodných, to raděj nemít žádných, věru! Především, povídám, koketou nebýt! S mužskými mně nekoketovat —“

„Ne, pápí, já s mužskými nebudu koketovat!“

Pohládl jsem se po hlavičce.

„Matku bohužel nemáš“ — a odvrátil jsem se k oknu, cítil jsem, že jsem pojednou pohnut — „musíš tedy ve všem poslouchati už jen svého otce. Ovšem — ve všem jenom dobrém! Kdybych ti někdy něco kázal, co je proti přikázáním božím, — neposlechneš, slyšíš? Tu pak neposlušnost není ani hříchem, ba pánbůh sám ji i schvaluje, jakož se můžeš v Písmě svatém přesvědčiti na případu — no mně ten případ teď zrovna nenapadá. Snad mně napadne pozděj — zapálím si cigáro — nechceš taky cigáro? — pardon — pardon!“

„A kdyby pánbůh snad jednou dopustil,“ pokračoval jsem po krátkém pomlčení, „a ty bys se měla provdat —“

„Nikdy,“ — a už jsem si skočil na krk. Až jsem se leknul!
„Nikdy — nemluv mi tak, pápí, — uvidíš, já tě neopustím!“

Dobré dítě! Inu — „jaká řepa, taká nať“ — *moje* dítě! —
„Copak je to platno, holka, — věčně spolu taky nebudem!
Mlád už zrovna nejsem — a — copak jsem chtěl říci? — ano,
peněz — peněz — upřímně řečeno — na věno nebo na závěť
doposud nemám — musíme tedy zavčas hledět si pomoci ji-
nak! Snadže nám pánbůh požehná — jakpak stojí dnes úvěrní
lósy?“

„182 zl 50 kr.“

„Dobrá — věnuju ti ten obnos!“ Políbil jsem se na čelo,
vzal na sebe kabát a šel jsem a uložil do spořitelny 182 zl 50 kr.
Na jméno „Johanka Δ “.

„Pápí!“

„Copak chceš, zlato?“

„Nekoupíš praničeho na mne? Mám snad po tobě nosit
obnošené věci?“

Udeřil jsem se do čela. „Vskutku, na to jsem ani nepomys-
lil! Chceš pěknou turnýru, vidže?“

„Ale pápí — ty jsi rozpustilý —“

„No bože — rozumím já věcem ženským? Copak stojí tur-
nýra?“ ptal jsem se s tvrdošíjností starších lidí, setrvávajících
stále jen na svém.

„2 zl.“

„Dobře — píšu 2 zl. A teď si to vezměme od základu: kolik
košil?“

„Pápí — že s tebou nemluvím!“

„Tucet? A po čem?“

„Alespoň dva tucty; kus po 3 zl.“

„Dělá 72 zl. Dále!“

„1 soukenná spodnička — 8 zl; 1 pletená — 8 zl; 1 flanelo-
vá — 6 zl; 1 švonapajová — 3 zl; 4 širtynkové — po 7 loktech,
loket po 30 kr...“

„8 zl 40 kr.“

„3 páry — — 3 páry —“

„Aha, rozumím — po čem?“

„Po 3 zl. Pak 10 párů punčoch, po zlatce.“

„Výborně! — 126 zl 40 kr — už nám to přibývá, dítě! Tak jen dále — nezapomeň mi, Žanýnko, na nic —!“

„Čtvery nebo paterý šaty pro domácnost, po 5 zl.“

„Raději paterý — 25 zl.“

„Dvoje domácí střevíčky po 3 zl — 3 živůtky, trika, po 2 zl 50 kr — 14 zástěrek po 50 kr — 4 salónní zástěrky po 3 zl — 4... ne, 6 nočních živůtků po 3... ne, po 2 zl.“

„Úhrnem 188 zl — znamenité! Ale počkej —“ a vytáh jsem hodinky — „ještě teď ve spořitelně úřadujou — budou se mi sice divit, že tam přicházím v jeden den ihned dvakrát, ale jedná se o úroky — teď do mne vjela spořivá —!“ —

Tedy 188 zl.

K tomu dřívějších 182 zl 50 kr.

Celkem uloženo do spořitelny 370 zl 50 kr.

„Žany, já jsem cestou myslil na tebe pořád!“

„Pápi, ty jsi tak dobrý!“

„Vždyť ty potřebuješ přece také někdy kousíček šperku? — to se ti lesknou oči! No vidíš — a já myslím, že by ti obzvláště slušel tyrkys! Pěkná garnitura, tak pro ulici nebo doma — ale prstýnek musíš doma vždycky sundat, kazí se při vaření, mastnotou, parou — 40 zl. A pak jednu garnituru pro parádu — z českých granátů, vroubených drobnými, čistými, pěkně broušenými brilliantíčky — to je tak moje gusto! Prstýnek 30 zl, náušničky 40 zl, collier 70 zl, náramek — ten s tím velkým granátem od Rummla — 300 zl — všeho všudy, obě garnitury, 480 zl. To budeš holka!“

„No ano — ale přece nepůjdu na ulici jenom v náušnicích —“

„I vždyť jsem už byl taky u Schiffnera. Moderní štucílek, k němu límeček, od 7 do 250 zl. Tedy si vyber!“

„Myslím — tak za 20 —“

„No — o něco třeba výš —“

„Tak za 50 —“

„Dobrá, 50 zl. Ty vidíš, že jsem už na všechno sám myslil! — Copak se směješ — —“

„Ale pápí — vždyť přece musím mít také nějaké šaty!“ —

„Šaty — šaty — no tak tedy šaty!“

„1 soukenné — 50 zl; 1 kašmírové — 40 zl; 1 prací — 30 zl; klobouk — řekněme 15 zl; plášť — 40 zl; 4 páry botek, 2 zimní po 6, 2 letní po 5 —“

„Jsem u vytržení, holka, — vskutku znamenité! Šperky tedy 480, kožešiny 50 — to věru není mnoho! — šaty 197 — dohromady 727. Podívej se: беру z tobolky 727 zl a kladu pro zítřek do spořitelní knihy!“ —

727 zl.

K tomu dřívějších 370 zl 50 kr.

Bude celkem uloženo do spořitelny 1097 zl 50 kr.

Ruka mi zůstala v povětrí.

„Víš, co mne napadá, Žany?“

„Pápí?“

„Jakmile se v neděli roznese, že jsi mojí dcerou, přijdou zvát na bál!“

„Pravda — no, to není zrovna žádné neštěstí —“

„Inu není! Ale — jaké šaty! Nejedná se o cenu — znáš mne — aby ti ale slušely... Počkej, děvče, sedni — já si to na tebe vymyslím! — Domnívám se: žluté — ano žluté, hedvábné! Hezky vystřižené — tobě to bude slušet. Garnituru na ně — garnituru na ně — ze pštrosího prachu. Po stranách a na prsou aksamitové vložky, olivové barvy, s těžkým vyšíváním zlatým — já také vím, co stojí takové šaty — 300 zl! — Přiložíme k dřívějšímu: 300 zl.“

Padl jsem si okolo krku.

„Pápí, — ty jsi anděl, pápí! Jak se ti odměním? Vidíš, pápí, už přemýšlím skoro hodinu, jakou ti udělat radost! Víš co, pápí, — ono bude přece dobře, pomyslit na všechnu možnost — snad — ač neráda — snadže se přece vdám — a tu se musí zavčas i na výbavu myslet — víš, pápí, já myslím, že 1200 zl na všechno stačí —“

Teď jsem zase já sobě padl okolo krku...

Rozřezal jsem houfec papíru a zasedl po večeři k psacímu

stolku. Napíšu novou knihu: „*Co mám já činit se svými milióny?*“

Podnět dal ovšem Skot-Američan Andrew Carnegie; ale myšlenky v knize budou naprosto moje.

Počítám: 25 tiskových archů. Honorář: 50 zlatých za arch. To bude už zase 1250 zlatých...

NÁRODNÍ LISTY 16. února 1890

△ *V Praze 1. března*

Milí křesťané! — Hrajte si v lutriji!

Hrajte si třeba jenom v té malé, s ambem či bez amba, nebo si kupujte promesy dvakráte za měsíc, nebo si uplácejte veliký los, ale hrajte!

Přijdou vám novináři a jiní ještě veřejníci a řeknou: „To je věc nemravná! A mimoto mrhání národního jmění!“ — Nechte je mluvit. Abyste každý z vás nemohl si utratit alespoň pětku, když jiní vyhazují celé národní jmění najednou a národ pak za ním!

A co se týká nemravnosti — —?! Neřekne vám sebeprostší lutristka pražská: „Když *pánbůh* ráčí, lutrije musí!“ —? Nestojí v Písmě: „Komu *pánbůh*, tomu i losy“ —? * A nečtete u Hála:

*Bůh náhodě též mnohdy přává,
na křídlech letí výhra Tvá!*

— ? Hálek byl básník, básník je prorok — a nestojí psáno: „Věřte prorokům Jeho, a *všechno* se šťastně povede.“ (II. Par. 20, 20) —? Ano, lutrije je věc naprosto mravná! Sic by se *pánbůh* o ni zajisté nestaral. A já bych se s ní věru neobíral tady na druhou neděli postní!

Moje rada byla by arci jen polovičatá, kdybych pouze řekl: Hrajte! Já ji doplňuju, řka: A vyhrajte!

Jak se to dělá, arci nevím. No, když povídám — nevím! Ovšem jsem sám už jednou na promesu vyhrál dvanácte zlatých — celá naše ulice byla tenkrát vzhůru — ale kdybych si dnes hlavu rozlomil, já už nevím, jak jsem to udál!

* Jsou vykládači, kteří praví, že Písmo svaté míní *losy života*, osudy, a ne losy kreditní, státní z roku 1864 atd. Chudinkové!

A jiní nevědí také. Otázka jakže z lutrije vyhrát vyznívá doposud hluše. Zkoumání vlastně teprve započalo a věc je ještě tam, že zkoumatelé jsou nevědomým davem doposud vysmíváni, týráni, ba i „světským ramenem“ pronásledováni, vězněni, pokutováni — osud to veškerých nadšenců, kteří nějaké nové pravdě jsou na stopě první. Poukazuju jenom na našeho krajana, rytíře „z Orlice“, který trpěl za pravdu již i v berlínských vězeních, na výborného Farkáše, který úpí v temešvářském kriminále, atd.

Že by hlavní trefa byla pouhopouhou náhodou, nevěří arcidnes už snad ani jediný myslící člověk. Ve světě není vůbec při ničem náhoda pouhá! Hlavní trefa může se tedy přivolat. Ale čím? Zde máme mezi mysliteli dva poněkud se různící tábory. Jedni praví: *vůli pevnou*. Když jdu po ulici, dívám se pevně na lopatku někoho, kdo jde přede mnou, a pak si pomyslím: „*Teď* ať se ohlídne!“ — on prý se vtom ohlídne vskutku. Když sedím doma a pevně, zcela pevně si myslím: „*Teď* ať sem vejde slečna X!“, — zaklepe se na dvěře a vejde prý slečna X. Když se odbývá právě tah „1864-tek“ ve Vídni a já si v Praze pomyslím: „*Teď* ať se vytáhne číslo...!“, zazvoní telefon a — —

Nechci to rozhodnout. Já nemám snad ani takovou vůli dosti pevnou! Jednou, v den tahu, už jsem byl tomu třeba dosti blízko. Od rána do odpoledne byla vůle skutečně jako ze železa. Ale pak mne už rozbolela hlava, já si vyšel trochu na ulici — vtom mne potkala modrooká holka — holčička — inu, sám ďábel to musil být v hezounkém přestrojení — — no a nejspíše že *zrovna* v tom okamžiku už táhli ve Vídni hlavní numero, a zkrátka — — ale načpak bych to dopovídal!

Jiní pak myslitelé zase praví, že hlavní trefy lze najisto dosíci *vírou silnou*. Víte, tou vírou prostou, naivní, dětinskou, s veselýma očičkama a s úsměvem v líci! Která v kostele si svleče nepohodlný kožich a pověsí si jej na sluneční paprslek; která se domnívá, že si nese v klíně suché chlebové kůrky domů, a zatím tam má z nich už rozkvetlé růže!

To je víra ukrutně hezká!! Věřit, co člověku *zrovna* se *líbí!* A mně by se hlavní trefa skutečně líbila...

Ovšem jsme pak zase tam, že vlastně nebe samo rozhoduje o všech hlavních trefách. Pánbůh že je rozděluje podle své vůle. O čemž ostatně ani hned na počátku mého dnešního rozjímání nebyla pražádná pochybnost a k čemuž lze podat přesvědčujících důkazů plno a přímo ze života! Čtenář sám jich zná jistě několik tuctů.

Jeden stůj zde z let už dávněji minulých. Když jsem byl ještě malý, bylo módou dávat do výhry „panství“. To bylo tuze pěkné, romantické, zúrodňovalo to fantazii hráčů, a veliké, barevné plakáty, s vyobrazením „zámku a parku“, ještě přitom pomáhaly. Tenkrát tedy se stalo, že jistý pan hrabě dal také do výhry svoje panství — bylo to poslední, ostatní byl už dříve promazal. „Lumpáček“, jak se říká! Ale teď už to nahlíd. Činil pokání, opravdové. Říkal: „Teď kdyby mi pánbůh pomohl, to byste viděli, jak bych byl hodný!“ A co se stalo? Vyhrál *sám* zase to svoje panství!

Snadže bylo mezi hrajícími na sto, snad i na tisíc lidí *po celý* svůj život hodných; ale ono stojí psáno, že „jeden kající hříšník je nebi milejší nežli sto spravedlivých!“

Jiný příklad, ze dnů nejnovějších — četli jste jej před dvěma měsíci! Chudá vdova. Neměla už praničeho, ta vdova. A měla platit zrovna pololetní činži, ta vdova. I vzala lós — poslední, co jí ještě zbylo — a šla jej prodat. „Copak to nevíte,“ vykřiknul směnárník, „že už před půlrokem vyhrála jste hlavní výhru?“ — Stojí psáno: „Pánbůh svých neopustí!“

Ještě jiný příklad, znáte jej také; udál se asi před dvěma lety! Výborná jedna divadelní umělkyně, tuze a právem u obecnstva oblíbená, vzdor tomu dostala od ředitelstva výpověď. Byla nešťastna. O prostředky životní se sice nejednalo, ale — vždyť znáte umělkyně! Šla domů a šla s pláčem. To bylo dopoledne. A odpoledne — vyhrála 200 000 zl! — Nemyslilo si tu patrně nebe: „Když jsi tak krásně hrála, musíš tedy taky tak krásně vyhrát!“ — ?

A ještě jeden příklad, z loňského roku! Dne 31. října 1889 stálo v novinách: „Jakub Rothschild dal pro chudé na polívky 1000 zl.“ A dne 2. listopadu roku 1889 tam už zase stálo: „Jakub Rothschild vyhrál hlavní trefu ‚šedesátek‘ — 300 000

zl!“ — Nechtělo tady nebe ihned a nápadně odměnit milosrdný skutek?

Příklady uchvacující! Člověk se diví, že nejsou dávno už sestaveny do vábivé knihy! Že nejsou zpracovány v epické básně, balady, povídky, veselo- a jiné hry! Literatura má zde patrně mezeru velikou. Básnictví podivným způsobem zapomnělo na svoje poslání prorocké, na svůj úkol předcházeti budícímu se dni, líhnoucí se pravdě —

Je to škandál, jak doposud literatura s lutrijí jednala! Někdy někde nějaká hloupá povídka v kalendáři — *proti* lutriji! Někdy někde ve hloupé vídeňské frašce hlavní trefa co „deus ex machina“ ... a už jsme hotovi!

Snadže ale už také tady konečně se jitro blíží! Jeden alespoň paprslek bílý vskutku již se teď povznesl k nebi! Jules Verne jej vyslal — Jules Verne, tušitel, ba vynálezce pranových světů — geniální Jules Verne! Napsal o lutriji celý teď román — *Lutrijní los* jmenuje se ta překrásná kniha.

A obsah — její děj — srovnává se docela s mojí teorií! O té „mravnosti“ totiž...

Ole Kamp byl norvěžský plavec. Mladý, chudý a měl nevěstu. Vzdor chudobě své se ale přece budoucnosti nebál, a když odcházel na novou plavbu, po kteréž měla už býti svatba, řekl ku své nevěstě — Hulda se jmenovala —: „Počkej — já vím, my dva se budeme míti dobře!“

Čas plynul a Ole nepřicházel. A najednou přišla úřední zpráva, že na moři vylovena láhev a v té lahvi že nalezen los. Na zadní straně losu byla adresa Huldina a pak slova, že právě loď Olova se topí, Hulda aby los přijala v dědictví, aby ale dojistá dostavila se sama do Kristiánie k tahu, že tam také dojistá vyhrá... Los měl číslo 9672.

Dojemná událost dostala se do novin a hlásili se kupci, kteří los 9672 chtěli Huldě dobře zaplatit. Hulda nechtěla. Ale matka její byla v nouzi a konečně Huldu přemluvila.

Na tah šla Hulda však přece, aby alespoň v něčem tedy poslední vůli Olově vyhověla. A s ní zároveň přišlo k tahu do Kristiánie na tisíce lidí.

Začal tah. Ukrutné napnutí.

Napřed se táhlo tisíc výher malých.

Pak se táhlo deset výher větších, od 1000 do 10 000 norských marek.

A teď měla tedy býti už tažena výhra hlavní, 100 000 marek!

Lidé už se napnutím zrovna až svíjeli. „Tažné děvy“ sáhly do osudí —

„Číslo 9672!“

Dějiny toho čísla znal každý — všichni teď mlčeli.

„Kdo má to číslo?“

„Já!“ a vystoupil — Ole Kamp. V jedné ruce držel los číslo 9672, do druhé mu padla omdlelá Hulda.

Ole Kamp bylť se na moři zachránil přece. Jakýsi pak „přítel rodiny“ byl los koupil od lichváře nazpět...

A teď si pomyslete, že by se tuhleto všechno dělo například ve velkém divadle! Obecenstvo po hledišti. Luterije na jevišti. Kolem hudba zní a zpěvy. Losy táhnou hezké děvy...

Aby se to ale udělalo tak, by to všechno bylo ještě k tomu opravdická pravda! Aby tu například vskutku byla nevěsta, zoufalá a bledá. Otec, který řve, že tomu „lumpovi“ ji nedá. Ženich, který teskně v koutečku se choulí. Lidé, kteří na ženicha drze oči poulí...

A teď už by se měla vytáhnout tedy ta trefa poslední, ta trefa hlavní...

Už jsem se rozhod: *já jsem pro silnou víru!*

Pro takovou, o které praví básník: „Ona je vidět na veškerém člověka konání, ona utváří jeho líc, vyzírá z jeho oka...“

Dnes máme 1. března. Dnes jsou ve Vídni zase tahy.

Já mám sérii... (teď si mumlám sérii), číslo... (mumlám číslo)...

Podívejte se na moji líc! Do mého oka!

NÁRODNÍ LISTY 2. března 1890

△ V Praze 15. března

Kdykoli nadejde čtvrtá neděle postní — „Laetare“, „Družebná“ —, zmocní se srdce mého nevýslovný smutek. V den ten světí papež „zlatou růží“ a dá ji pak tomu, kdo za té doby uznán „nejctnostnějším“. Mně jí papež nedal ještě nikdy. *Nedal!*

Já arci neopičím se po andělích. Já jsem skrznaskrz, jak se říká, člověk. Ale hleděl jsem se po lidské své stránce tedy zdokonalit a mám dnes už některé vlastnosti vskutku výtečné. Hlavně: já neplácám. Čtenáři mých nedělních fejetonů dosvědčí, že neplácám. Někdy to mnou sice škube, ale tu si pak vždycky vzpomenu: „... z každého slova prázdného, kteréž mluvíti budou lidé, vydají počet v den soudný...“, a vím já, holenku, když už přijde ten „den soudný“? „O tom pak dni a hodině nižádný neví, ani andělé nebeští!“

Příští neděli máme už zase jednou „neděli Smrtnou“. Pročpak se jmenuje vlastně „Smrtná“? Přesvědčujícího výkladu nepodal doposud nikdo, a velmi snadno je možná, že v názvu skrývá se nějaké proroctví dávné, napomenutí nebes během časův zapomenuté, v pouhém jen slově ještě na nás dochované. Snadže jsme za týden všichni dohromady už na soudu božím! Arci nevidíme toho doposud známky pražádné, ale to *mne* alespoň neklame! „Nebo jako jsou za dnů před potopou jedli a pili, ženili se a vdávaly, až do toho dne, když Noe všel do korábu, a nezvěděli, až přišla potopa a zachvátila všecky: tak bude i příště!“ Může se tedy velmi snadno díti teď s tou truchlohrou Konec světa, jako se jarního času děje s divadlem vůbec: za dne jdeš do něho, za noci jdeš z něho.

Jakýpak asi bude ten konec? Na „ultimu“ záleží přece při všem, i při maxlu, šestadvacítce, tarokách, jakžpak teprv při takové věci — „Kde je dobrý konec, dobrá je celá věc,“ říká

české přísloví! A bude se nám pak snad aplaudovat, volat „da capo!“ —? Budeme moci pochlebnému tónu pozvání také vyhovět? Což o to, my bychom třeba chtěli, už z umělecké samolibosti — a pak proto, že člověk vždycky „něčeho nechá na povříse“, vždycky má něco ještě, co by dodělal! Inu, kdo ví, jaké to bude! Byla potopa a Noe, a stalo se zase lidstvo — stane se prý podle Písma znovu jednou zas jako za Noe — snad pak tedy zase — ono se beztoho říká „všeho dobrého do třetice“ — —

Nejen ale Písmo, také věda praví, že byl už, že bude ještě několikrát „Noe“. Země znenáhla prý přesunuje těžiště svoje, náhle se pak pokaždé zvrhne, voda se přes pevninu přelije — „štych poslední“ — „ultimo!“ Kdo prohrál, životem zaplatí, karty se shrnou na hromadu, zanechají, po chvíli zase „se rozdává“, a hra se děje znovu. Arci — kdyby byla věda stejná! Ale *jiná* věda zase říká: Vždyť ona země znenáhla *vychladne!* Stane se z ní ledová koule. Moře ztichne. Vody budou nakupeny v ledové hory. Slunce, jako by chtělo zhasnout, bude svítit jen temně, prskat a úzkostně plápolat, pravá lampička v kryptě. A lidstvo pak už bude „pouhou jen bájí“. — Ale přichází ještě *třetí* věda a praví: Hm, copak to není vidět?! Lidé jsou pořád menší a menší. A najisto zmalí jednou tedy tak, že je nebude ani vidět, že zmizí v zemi... a to bude konec...

Když ne věda, alespoň kdyby „básníci proroci“ pronesli nám tedy v té věci slovo rozhodné a jasné! Ti jsou však náhledů ještě různějších nežli vědci! Jenom v jedné věci jsou básníci svorni: že by lidstvo ze světa odešlo *hromadou*, tomu nevěří; oni tvrdí, že ho bude ubývati po mnohé věky, pořád víc a víc, až konečně zbude už jen jediný párek — snad jen jediný člověk... „Poslední člověk!“... Ono je to tak poetické a píšou se o tom tak zajímavé věci, ba celé pěkné romány — Poslední Abencerag — Poslední táborita — Poslední orebita — Poslední Čech* — Poslední Mohykán...

* Slavná redakce! Prosím, je to pravda, že Akademie česká vypíše za 50 let cennou otázku: „Je Poslední Čech dílem *Tylovým* nebo dílem *Riegrovým*?“ —?

Co asi bude ten „poslední člověk“ na světě tedy dělat? Jak se tu chovat? Také o tom jsou náhledy tuze rozdílné.

Podle Anastasia Grüna bude skládat básně a s kytarou na zádech, s písničkou na rtech

*vyjde pak ze světa
poslední člověk — poslední poeta.*

Podle Wildenbrucha zase „vymašíruje“ s piklhaubnou na hlavě, s puškou „na počest“ k boku přimknutou a s malíčkem levé ruky přiloženým pěkně na švu levé nohavice.

Podle Viscontiho bude zoufale běhat s lucernou a hledat „člověka“.

Podle Haffnera bude sedět na hromadě královských korun a papežských tiár, šlechtických erbů a řeholních kuten, plášťů hermelínových a kytlí dělnických, potrhaných harf a rozbitých kanónů a zpívat kuplet:

*„ten poslední, ten poslední,
juch — juch — poslední!“*

Že by ten „poslední člověk“ mohl být snad také — ženská, nenapadlo ze všech poetů ještě ani jedinému! Naposledy je to poetické potvrzení našeho národního hrubství, že „ženská není člověk“ —?

Někteří ale netvrdí tedy, že jako byl muž na počátku světa „první“, musí být také na konci světa „poslední“, a připouštějí, že může tu zůstat třeba celý „poslední pár“. Jenže nevědí, co si s tím párkem pak počít! Nejnověji nám to potvrzuje básník prorok Wolfgang Kirchbach.

Poslední lidé. Báchorka pro divadla

Už je vlastně dávno po lidech, už jsou pouhou bájí! Tu na jednu slunce vyšle ještě silný jeden paprsek, žhavý, vítězný. A kdesi v kterémsi koutě země, na břehu mořském, všechno nanovo oživne a rozkvěte, jako za nejbujnější doby zemské.

Musí to být, myslím, kdesi na pobřeží řeckém, protože ožívují i mnozí bohové a polobohové řečtí — dovádějí jako „tenkrát“, pokoušejí se jako „tenkrát“, ba divoce i milují jako „tenkrát“ — „devět set miliard roků stará“ nymfa „devět set miliard roků starého“ fauna...

U břehu sedí sirény a zpívají. Když ženské zpívají, musí tu být někde nablízku mužský; sice by nezpívaly. A je! Pan Ahas, „muž poslední“.

On to ale neví, že je poslední, on praví: „Jsem tu jediný, tedy jsem *první*. Dobrá — založím lidstvo!“ Jenže arci neví jak. Chodí sem tam, říká všelicos a stává se protivný — pravý německý filosof!

Sirény vědí, že Ahas není ani první, ani jediný. Tadyhle hned za horou toulá se ještě jeden člověk: žena, Eva. Ale kdyby se s Evou sešel Ahas, kdyby se s ní pohlavně spojil, zahynou oba, a svět zhyne hned s nimi. Proto chtějí sirény Ahasa chránit.

„Bohové“ to zkazí. Zlobí se na člověka, že chce, aby „žili mravně“. A faun Silenus svede Ahasa s Evou.

Staronová hra: jablko — kvůli pokroku také už nějaký hrozníček vína, nějaká jahoda. — Ahas jí, Ahas pak „chce raději hřešit než nechat ženy“ — a pojednou slunce hasne, příroda vadne, moře tuhne — atd.!

Upozorňuju už jenom na to, že „poslední žena“ je tady zase — *Eva!* Nejen ale tady, také jinde. Poslední muž je u Kirchbacha „Ahas“, u Nilsona „Burak“, u Haffnera „Leonhard“, u Viscontiho „Midon“ — ale poslední žena je u všech čtyř „Eva“, a pořád má jablka, pořád svádí — žena nemění se až po konec světa!

No zkrátka: věda nic, poezie nic, zbude nám přece už jenom zase Písmo! To jediné mluví jasně. Učí: *Bude soud poslední, lidé hromadně vyjdou ze světa!*

Dobrá. Jen stran těch „soudů“ není mi ještě všechno jasno! Písmo mluví totiž o dvou soudech: o „*soudu soukromém*“, jenž dítí se bude hned po smrti člověka, a o „*soudu obecném*“, kterýž konán bude na konci světa. To je rozumné: pro ten druhý bude materiálu přespříliš mnoho a ten první mu mate-

riál trochu připraví. Ale nebylo — nebude právě proto soudů *ještě víc?*

Myslím takhle: Pročpak byla potopa? *Pro hříchy*. Spáchané za tolik a tolik tisíců let. Tedy pro větší už *skupinu* hříchů. Ono je ale i dle Písma možno, že bude *zase* potopa — zase pro hříchy — zase pro celou skupinu — atd.!

Nejprv hříchy tedy jednotlivcovy, pak celých skupin, a pak ovšem by mohl archanděl Míchal vzít si už „váhy, meč a démona“ a jít si do údolí Josafat — pak už by byl přehled!

Přijde prý ten konec dle Písma velmi náhle. Ale přece jen předcházetí prý mu budou mnohá a zrovna hrozná znamení.

„Budou morové a hladové.“

„A moře bude hlučet a vlny budou bít, takže schnouti budou lidé strachem.“

„Stane se hromobití a zemětřesení, jakého nikdy nebylo. Ostrovy utekou. Hory se pohnou z místa. A králové země, a knížata, a ouředníci, a bohatí, a silní, a každý služebník skryjou se v jeskyních, a v skalách hor, a řeknou horám a skalám: „Padněte na nás!““

„Slunce bude černé jako pytel žíněný.“

„Měsíc všecken učiněn bude jako krev.“

„Hvězdy spadnou z nebe dolů na zemi...“

Bude to ukrutné!

Snadže nám ale přece dá pánbůh, že to nebude tedy ještě za týden! Ba že to potrvá snad ještě několik měsíců — možno docela i několik let — nu a pak nebudeme my Čechové beztoho už ani na světě!

Vždyť dr. Rieger zcela určitě slíbil, že nás „povede *ještě* dál...“

Všemohoucí bože, přijmi naše duše do svých svatých rukou!

△ V Praze 24. května

Kdyby bylo vůbec ještě zapotřebí dokazovat, že novinářství není pražádnou jenom „moderní, vynucenou, strojenou věcí“, nýbrž organism naprosto přirozený, důkaz byl by teď velice snadný: *již asi od osmi dnů sbíhá se mi v ústech*. Doba „kyse-
lých okurek“ se blíží a moje novinářské tělo ji cítí. Rtové se mimovolně krouží a špulí. Do nosu jako by zarážela salátová vůně. Hrudi je tak lahodno, jako by nahá, ovívaná svěžím vzduchem nesla se po břehu řeky a jižjiž měla se ponořiti do občerstvujících vlnek. A péro mi vypadá z ruky. Ještě se líně válí trošičku po papíře — patrně rozkoší — —

Chudinko — i vždyť já tě musím ještě zvednout — a týrat! Bolí mne to věru, více než tebe! Protože tě nemohu navádět teď už k ničemu dobrému, vzněcujícímu, příjemnému. Bože, jak rozkošně píše se to v zimě! Když všelike události světem hučí a víří a po omamném proudu jejich ty naše kachničky, vesele káchajíce a zadečky mrskajíce, nesou se zrovna s královským sebevědomím a pýchou — každý je tu očima hltá, přikrmuje duševními drobty, hladí po lesklém peří — — a teď? — teď! Lidstvo výročně odpočívá, události stojí, a když odevřeme hubu, — „Kachna! Kachna!“ zní to posměšně z čtenářských hrdel — a nebohá naše kachna nahne hlavičku stranou, ani si nezakrákne, a sotva vyplula, zmizí už zas někde vedle v rákosí. Nastala doba holé, suché pravdomluvnosti — brrr! Ale nesmíme si naříkat! „Koncem května nenasazuj více žádných vajec kačích,“ učí Spitrův Český hospodář (51. stránka, 6. řádka zdola), „nenít z těch mláďat pak nikdy už nic pořádného.“ Vidíte — zákon přírody!

Ach — přírodo matko — jak ochotně jsem poslušen rozkazů tvých! Já nevím — ale kdybys poručila pro *celý* rok: „Lenošit! Nedělat!“, věru — já bych tě poslech! K lenošení

mám já zcela obzvláštní talent! Každý můj nerv, i sebemenší, šeptá, volá, ano řve: „Fi na práci — fi!“ Že prý je „člověk k práci určen od náтуры?“ — No — *moje* nátura o tom neví! Že prý „práce je okrasou občana“? — No — *já* jsem se nikdy neparádil, to mohu říci! Že prý — ale copak je do všech takových pořekadel — já znám jedno jediné mezi nimi, které má trochu rozum: „Po práci si odpočinout, toť rozkoš!“ — hledám tedy vždycky to „*po*“ — rozumíte? — „*po*“!

Že by se tím způsobem člověk asi neužil? Náš Havlíček řekl:

*Lenoš a řvi,
dají mzdu dví!
Pracuj a kuš,
hubu suš!*

— trochu sice hrubé, jak to už náš Havlíček uměl, ale on byl člověk tak poctivý, a všechno, co kdy řekl, šlo mu tak z hloubi duše — snadže chtěl přespříliš skromnému našemu národu dát jenom nějaké naučení. „Koně za ovsem běží, a osli ho dostávají“ — a on ten náš nebohý národ táhne odpradávná zrovna jako kůň — —

No — *já* bych práci *nebyl vynalezl!* Kdybych už byl zrovna musil něco vynalézt, byl bych asi ještě nejspíš vymyslel ty nynější „stávky“. Já, i kdybych byl bohatým, ba nejbohatším šlechticem, *ještě* bych stávkoval! Osm hodin lenošení, osm hodin odpočinku, osm hodin pro vzdělávání se v kartách a pro vychovávání koní! —

Ach jak tě miluju, „má milá lenost!“ Být Myslbekem, já bych tě dal do mramoru, svět by trnul nad tvou krásou! Znáš přece tu překrásnou sochu „opilého satyra“ v mnichovské Glyptotéce? Jak „polo sedě a leže půl“ nahýbá se blaženě nazad — mladé tělo zrovna mu kyne — z každého svalu dýše šťastná opojenost, láska k životu — vidíš, a tebe bych udělal ještě mnohem a mnohem hezčí! Zrovna tě před sebou vidím! Ležíš „v mlíkové lázni, na máslovém polštáři“. Tělo buclaté a pružné jako právě rozpuklá růže. Jedna ruka natažena za hlavu, druhá na klidných nadrech. Kyprá, vlně zakroužená ústa

poodevřena. Snivé oči dlouhou řasou napolo kryty. Kulatá — ale copak je to platno, když já nemám mramor!

Ano, teď je k lenošení čas zrovna nejlákavější a nejpríhodnější! Cožpak strom proto květe, abych já si pod ním ani neuleh? Cožpak palouk je proto tak pružný a vábný, abych já vedle něho kopal a se potil? Ach, teď — zrovna teď je příroda v roce nejkrásnější! Les závodí svěží svou zelení i s nejbujnější krásou květoucích sadů. Sad je pokryt kobercem bílým a červeným. V zahradě voní lilie, rezeda, jasmín a růže. Na stráni květe mateřídouška a šípkoří. V poli květe obilí a v tom zase modrý kohoutek a chrpa, červený mák, bílý svlačec, žluté hadí oko. Inu, člověk by tu přírodu zrovna snědl!

Ale já — já bych teď nejraději seděl někde takhle na *vinici!*

V hezounkém domečku, při odevřeném okně. Před oknem košaté, ořechové stromy, za nimi terasy vysázené révím. Víno také už teď květe, a vůně jeho, silná, opojná, vniká až do světnice. Byl bych natažen ve dlouhém křesle a o něčem bych přemýšlel. O něčem lehkém, vzdušném, co jen tak jako mihotavý stín přelétává po lidské duši.

Například o cti. Snad bych se vmohl i na zcela určitý případ. A přemýšlel bych, co by tak asi řekli Francouzovi, kdyby přišel a spustil: „Krajané! Francouzové! Já jsem se zavázal Němcům čestným svým slovem, že budu pracovat proti vám, proti vlastnímu svému národu! Vy nahlídnete — ‚čestné‘ slovo! — Moje ‚čest‘ — —“

Ale — mně se ta myšlénka s tou vinicí líbí! Co by to udělalo národu, kdyby nějakou koupil a mně ji daroval? Vždyť bych já mu taky něco třeba za to udál! Já bych — já bych třeba po několik let byl v politice jeho „vůdcem“. Beztoho jsem si už dávno přál nějakou takovou tichou, nenamáhavou práci! A jak snadno možno, že by mně přitom napadl vskutku nějaký způsob překvapující, zcela nový! Já bych například — geniální myšlénka — vedl národ *za ruku!* Posud byl veden za nos.

Ano, ano — teď je nejkrásněji venku! Ale dlouho to trvat už nebude. Už nadcházejí známky, které věští: konec jara!

Jakmile začne obilí kvést, májová zeleň polí mění se v příděch žlutý! Jakmile začne louka květem a semenem se osazovat, je pohled její už mdlý, přihnědlý, bledý. Jakmile první ovoce se zjeví, je už po době nejveselejší. *Proto*, myslím, nechtějí „naši přátelé“ ani připustit, abychom my Češi měli z něčeho také ovoce, aby se nám pro budoucnost nastrádalo také nějaké símě, — chtějí, abychom byli napořád „zelení“, aby nám bylo pořád jen veselo — hodně veselo — —

Dlouhé to letošní jaro tedy už nebude! A jako by to každý cítil, hledí ho užít — zrána, podvečer jsou břehy řeky a veškeré naše sady procházejícími se zrovna posety. „Mladí tovaryši chodí po procházkách s panenkami, s manýrů remeslnickou špacírují, špásují a žertují, i dobrý pozor na jazyk mají, aby před panenkami hanbu nespláchli...“

Ale také my starší se procházíme, bez panenek. Jenže nevím letos věru kam chodit! Těšival mě sad na Karlově náměstí — už netěší! Je ovšem pořád půvabný — vždyť založen byl geniálně —, ale trochu otčimsky ho vloni i letos odbývají. Totiž co do jarní přízdoby, co do květin. Nečiním z toho výtku našemu městskému zahradníku: nedostává se mu asi prostředků, aby vyzdobil *všechny* ty naše sady. Také nečiním výtky obecní správě: máť na starosti tolik oficiálů, sekretářů, pánů radů atd., že věru nemůže myslit výdatně i na obecnstvo. Ale kdyby sebehezčí pan rada a třeba po celý den procházel se po sadu místo po kanceláři, — mně by tam záhon karafiátů byl milejší! Já se přiznám.

A pak je mně nápadno, že v městském sadu, kde sedává obecnstvo německy žvanící, je krásných záhonů hojně, a tam, kde býváme my hovořící česky, že je jich tak skrovně! Tu přijdou na člověka myšlenky přepodivné — —

Šel jsem tedy na nábřeží, tam jsou také sady. A pěkné! Stinné. S květoucími, vonícími akáty. Se svěžím vzduchem říčním. A vyhlídkou rozkošnou.

„Tam si posedíš — odpočineš!“ A přicházím blíž.

Ukrutný smrad! Z terpentýnu, špiritusu, barev. Všechny lavice sestaveny na hromadu. Lakýrníci v plné práci.

Teď, když sady mají sloužit obecnstvu, — *teď!* Jen co je

pravda: vše u nás v nejpravější čas! Ve všem zrovna vítězný
rozum! A to nás také naplňuje pýchou...

No zaplať pánbůh! Jsem pro dnešek hotov!

Jaké já měl dnes strachy! Vlastně už od pondělka jsem
v zimničním rozechvění! Pořád jsem si říkal: „Jen nezavaď
tentokrát o politiku! Nebo vynadáš...“

Péro mi vypadlo samo. Válí se po papíře — rozkoší —
rozkoší —!

NÁRODNÍ LISTY 25. května 1890

△ *V Praze 7. června*

„A není to věru maličkostí, přečíst v pěti dnech dobře spočtených sto a patnáct velikých sloupců, jinými slovy 163 330 tištěných řádků, z nichž dala by se sestaviti kniha nejméně o 400 stránkách velké osmerky.“ — Tak stálo především zde, „pod čarou“. A vztahovalo se k posledním řečnickým zápasům na Pětikostelním plácku.

Dobrý muž, ten můj kolega, moudrý, rozšafný, učený — jen co je pravda —, ale někdy má přece jen takový podivný náhled —! Něčemu se pojednou obdivuje — najednou se mu něco obzvláště líbí —

Tak to že je prý něco velikého, „přečíst v pěti dnech 400 stránek veliké osmerky“! — „Čte-li člověk 8 hodin denně“ — a já zde na to upozorňuju, že nynější člověk, ať dělá co chce, všechno dělá netto po 8 hodinách denně — tedy: „Čte-li člověk 8 hodin a za hodinu průměrně přečte 30 stran, obnáší to 240 stran za den, 1680 stran za týden, 87 360 stran za rok. Počítáme-li osmerkovou knihu na 400 stran, obnášelo by to asi 220 svazků za rok.“

— Heč — tady ti to vypočítává věda statistická! *Pražádné namáhání to nebylo*, číst si po těch pět dní všechny naše mladočeské řeči: jen poněkud slušný čtenář byl by hravě a vesele za tu dobu přečet je netto *tříkrát!* A já jsem přesvědčen, že alespoň polovina našeho čtenářstva vskutku to také učinila! Už pro „památku na ten velký vítr v Čechách“, jak mi řekl profesor S.

Nu dobře, já praničeho nenamítám, když někdo po dřívějším, dlouhém bezvětrí považuje si tedy tu nynější parlamentární melu ihned za „velký vítr“; ale byl to vítr jen jarní — ty podzimní bývají prudší — zaplať pánbůh, že jsme se mohli my čtenáři už trošičku tedy teď vycvičit, připravit na příští

podzim! Bude letos as ostrý! A bez cviku by nám pak nestačilo věru asi těch „osm hodin denně“!

Zatím může si taky tedy věda, zmíněná už statistika, posavadní sněmovní materiál zpracovat podle své chutě. Vypočítat si například, kolikrát který náš řečník průměrně za hodinu začíná slovy: „A pánové...“ nebo „Nechci trpělivost“; kolikrát v témž čase užívá výroku: „Velice se mylí, kdo...“, „Není pražádné pochybnosti“ atd. Může si dle stenografických poznámek zanést také do svých ciferních tabulek, mnoho-li který řečník za minutu pronáší vůbec slůvek, — anglický parlamentář prý jich průměrně pronáší za hodinu 7000 až 7500 (tedy asi 120 za minutu, 2 za sekundu), francouzský 8400, italský 8600 — kolik tedy český? — to má svoji zajímavost, vědeckou důležitost!

Ó je — ó je, statistika — to je nesmírně zajímavá věda! Mohl bych to dokázat zrovna hravě, a jako jsem minule podal malou ukázkou ze Zacherova článku „o cizomluvách“ („Eine ernst-lustige Fremdwörtergeschichte“), mohl bych podat zase dnes ukázkou ze článku *Schránkova* „o statistických kuriozitách“ (*Der neue Demokrit*). Zajímavý článek, zajímavá kniha a pan dr. E. M. Schranka milý muž, na všecken způsob německý spisovatel nám sympatický, který ve spisech svých všímá sobě pilně také českých kulturních zjevů; ale statistické cifry a sumy bývají někdy tak dlouhé, tak těžké — a ono je teď vlastně už leto — a je tak horko — a člověku všechno hned na obtíž — —

Ovšem — čím se vlastně teď bavit! ? Ulice začínají dnes už být fádny. Po vozových cestách drnčí fiakři ujíždějící s vaky a lidmi ku některé bráně. Po chodnících šourají se cizinci, s unaveným zrakem, líným krokem, s červeně vázanou knihou. Prohlížejí si nás, jako bychom byli ledajakým předmětem, překázejí nám, kamkoli se vrtne — —

Propánaboha — ode dneška za rok! Až bude tedy výstava, hostů a cizinců jako by nasel! Vždyť věru Praha dnes už kvůli těm cizím se strojí a módí — ulice se rovnají, celá náměstí se zjinačují, na sta kandelábrů staví se na cesty, kudy proud cizinecký pohrne se as nejhousť! Ba máme již i svůj

„časopis cizinecký“, Vilímkovu Prahu — časopis pěkný, originální, je pravda — ale příliš moderní — až *příliš!* Úvodním článkem například je tam návod pro cizince, jakže „*Prahou za den*“ — — *za den* — a já tu Prahu studuju už přes padesát let, a ještě jí zcela neznám! „*Za den*“ — to mne uráží, ano bolí — —

Arci, je to tak v duchu našeho času! Co je nám lidem nyní den — 24 hodin!? Za 60 dnů dostaneme se už kolem celého světa — co je Praha proti tomu celému světu! Nám Pražanům ovšem už je ona sama „celým světem“, ale pro cizince, „moderního cestovatele“ — ?

Kdo dnes nevykonal alespoň už tolik cest, aby dohromady stačily na jednu takovou cestu „kolem světa“, ten vlastně nikde nebyl. „Kolem světa“ je dnes heslem všeobecným a podle toho hesla měříme si život, přírodu, vesmír — ba všecko!

Chrt, sob a holub. — „Chrt uběhne za sekundu 78 stop, za hodinu 12 mil. Kdyby touž rychlostí dodržel, oběhl by za 16 dní „kolem světa“. K téže cestě potřeboval by sob, který za den uběhne 96 mil, 48 dní. Poštovní holub potřeboval by jen 8.“

Žralok. — „Žralok uplave za sekundu 40 stop, za hodinu 6 mil; za 32 dny oplul by tedy „kolem světa“.

Lokomotiva. — „Totiž *neobtěžená*, vykonala by cestu „kolem světa“ za 19 dní; *obtěžená*, jedoucí s rychlostí poloviční, potřebovala by ovšem dvakráté tolik času.“

Flinta, kanón, zvuk a elektřina. — „Puška myslivecká nese broky 300 stop za sekundu, koule dělová uletí za tentýž mžik 500 — 600 stop. Kdyby rychlost tu podržela, byla by za den „kolem světa“, kolem něhož zvuk oběhne za půl dne, kdežto elektřina za sekundu asi 8kráté už obletí zeměkouli.“

Pěšák. — „Obyčejný pěšák za dvě hodiny pohodlně vykoná míli. Za sekundu činí to tedy $3\frac{1}{3}$ stopy. Kdyby kráčel nepřetržitě dnem i nocí, dostal by se „kolem světa“ za 450 dní.“

Listonoš. — „Musí-li listonoš tři hodiny chodit dopoledne a tři zase odpoledne, vykoná za 360 dní 1080 mil. Poněvadž

pak Země kolem rovníku měří 5400 zeměpisných mil a číslice 1080 je v číslici 5400 obsažena zrovna pětkrát, vykoná listonoš, který 35 let slouží, cestu, jež by stačila sedmkrát „kolem světa“.

Atd.

Povídám — v Praze letos teď už není pražádná radost! A mimo Prahu? — venku? — „v přírodě“ —? Ach bože, kdyby člověk byl alespoň trošičku ještě hloupý! Kdyby „věda“ ho nebyla tak nadobro pokazila!

Vyjdu ven a slyším drozda. Zpěv přelahodný, kouzelný. Vtom vidím, jak drozd slétl k zemi, chytil velikánského hlemýždě a na místě jej pozřel. A tu mi již také připadá z „vědy“: „Dorostlý muž musil by v tomtéž poměru při obědě celou hovězí kýtu pozřít.“

Zahlédnu červenku. Není milejšího ptáčka u nás! A jak svižně běhá, jak obratně si sbírá svoji masitou stravu, „kteráž za jediný den rovná se deštovce 14 stop dlouhé!“ — „Vezmeš-li člověka prostřední velikosti a srovnáš váhu jeho s váhou červenky, lze snadno vypočít, mnoho-li by člověk ten potřeboval denně tedy stravy, kdyby byl stejně žravý. A sice by potřeboval jitrnici 9 coulů objemnou, 27 stop dlouhou.“

Ovšem — jsou-li číslice sebrané panem dr. Schrankou ve všem všudy správný! Co ale dělat! Spoleháme se jeden na druhého. A někdy nepochodíme.

Minule spolehl jsem se na pana Zachera. A pan Zacher byl se spolehl na sazeče. A sazeč na svoji „kasu“. Ale „kasa“ —

No jen když se člověk jednou srdečně směje —

Pardon! Na nejdůležitější bych byl přece dnes zapomněl! Vědu jsem arci upozornil, aby hleděla do podzimi zmoci si materiál podaný jí právě našimi sněmovními řečníky. Také čtenáře jsem laskavě upomenul, aby do podzimi zbystřil si ještě svůj čtenářský um. Ale zapomněl jsem na *řečníky*! Dokázali letos talent, je pravda. Ale talent ten je přece jen ještě jakoby *ve kolíbce*! Dá se přivést na mnohem vyšší stupeň!

Jistý učenec vypočetl, že *každý* muž denně mluví „průměrem po celé tři hodiny. Sto slov za minutu činí 29 osmerkových stránek za hodinu, asi 600 stránek za týden —“

A naši řečníci *všichni dohromady za pět dní* promluvili jenom 400 stran!

Arci — on mluví jeden po druhém —

Nemohli by budoucně mluvit dva nebo tři najednou?!

NÁRODNÍ LISTY 8. června 1890

△ *V Praze 14. června*

Výroční, červnový obraz: kolik ženských po ulicích, v domácnostech, kdekoli, tolik alespoň na nich *růží*. Ovšem, při nynějším obchodním zahradnictví zdobí se dámy růžemi po celý rok, ale dojíká nás to cize. Dáma chce nám jen ukázat, že má peníze a může i za sněhové chumelenice svojí osobě věnovat drahou tu zdobu. A sama ta růže hledí tak divně do vůkolního světa, zrovna jako ona, kterou Béranger našel u bohatého bankéře v pozlaceném kořenáči: „... Musím být krásna, musím! Musím svoji dámu zahalovat vonným svým dechem jakoby kadidlem — dala za mne za jedinou věru půl zlatky — rešpekt před zlatem!“

Teď v červnu je ovšem jinak. Teď má u nás růže svoje výroční právo a květe — vlastně *kraluje*, neboť jakmile začne ona po sadech kvést, všechny ostatní květiny ustoupnou daleko stranou, před ní, kteráž je „květů královnou, voňavkou bohů, radostí smrtelníků, obrazem Venušiným, zamilovaným květem Múz, myšlénkovou rozkoší pěvců“... atd. — atd.! Teď růže květe všude a všude, v sadě, za oknem, na lesním palouku, na polní mezi, teď je darem, rozkoší a ozdobou veškerému lidstvu — v městě „mandel po pěti nových“, venku zcela zdarma u šípkového keře! A tato, ta růže planá, divoká, ze všech je přece jen nejkrásnější: svítivé barvy, balzámového dechu, ovšem také nejbodavějšího trnu — trefný obraz mladistvé „první lásky“, věrný obraz děvčete, jež včera bylo ještě nevšímavé poupě, svítivého, balzámového, bodavého...

„— a do krve když bodne,
tak sladká hledí, dětinná,
i ak byla by v tom nevinná —“

ech — beztoho — co je do první lásky, když trochu nezabolí!

Výroční obraz, každého roku přece však jiný. Mění se ženy. Přeměňují se růže. Jiné je světlo a jiné teplo. A jinýma očima přihlíží divák. Ale to zůstává stejné, že růže je teď zrovna nutnou částí ženského oděvu. Dokud si nepřipnula růži, není ženská dnes dooblečena. Jenže některá připíná si jich příliš mnoho: červenou, bílou, žlutou — celý to pak program, viz kteroukoli Květomluvu! Jen *jedna* růže sluší a je elegantní zdobou, ať už je upnuta k vlasům, k ňadrům, kamkoli!

A sluší teď v červnu, v přirozené u nás době růžového květu, ženské *každé*. Ať už je mladá nebo stará, vdána nebo svobodná, hezka nebo méně hezka. Které sluší ale přece jen nejlíp? Těžko rozhodnout, osobní gusto! Řekl bych: té, ku které bys s chutí přistoupil a se uklonil: „Prosím, darujte mi tu růži se svých ňader — na památku!“

Některá pak bez dlouhého rozmýšlení růži odepne a podá s úsměvem — růže je jí jen symbolem radosti ze života. Jiná se pýří a zdráhá, a podá-li, podá teprv po prošení dlouhém — té je růže již zároveň symbolem lásky. A ještě jiná, aniž bys prosil, podá či pošle — přátelský pozdrav, škádlivý nápad, nebo třeba i láska šlehavá, palná. Jakož to tak přepůsobně líčí píseň Švéda Runeberga:

*Čarokrásným, brčálovým lesem
děvčátko se samo procházelo,
růži utrhlo a tak k ní dělo:
„Krásná růže, kdybys křídla měla,
k svému milému bych poslala tě,
ke křídlům dvě přání přivázala,
ku levému a zas ku pravému;
první: aby horoucně tě zlíbal,
a pak druhé: zpět tě poslal ke mně.“ —*

Dostaneš tedy růži, povoníš, snad i poceluješ, a pak uložíš do svého stolku. A léta míjejí a se množí a památky se hromadí. Až jednoho dne, nevíš ani proč, vyndáš zásuvku po straně stolku, obrátíš a vysypeš na plást. Prohlížíš, přebíráš — „Od-

kud je to?“ — „A odkud to?“ — ale ani nepřemýšlíš, sobě neodpovíš — to jsou památky ty, které by měly budit v tobě vzpomínku jenom veselou, jasnou — ono ale štěstí a veselí nezůstává v duši stopy — jizvy! Vtom náhle sebou trhneš. V ruce se ti třese nějaké dávno uschlé kvítko —

*Proč budíš starý bol, proč nalezám tě dnes?
Proč vítr neroztřás tě tenkrát,
kams v dálku nezanes?*

Ano, ano, to jsou ty staré jizvy, po nichž občas jako by přejel ostrý trn! To jsou ty těžké chvíle minulé, ty vzpomínky palčivé, ta — jak národní naše píseň tak dojemně i pravdivě dí —

*Růžička červená
krví pokropená,
po naší zahrádce
rozsázená —*

která stokrát uvádá a tisíckrát dovede rozkvést zas znova!

Takové památky, v šuplátku, v nějaké knize, ve své kapesní tobolce, má skoro každý. Herbář to, jenže obyčejně bez cedulek. Hřbitůvek, ale zpravidla bez nápisů. Někdy však i s cedulkami a nápisy. Jak zajímavá by se mohla učinit z takových věcí sbírka — na tisíce sbírek! Co by to bylo za „památníky“! Za „sbírky autografů“! Zvláště po šíře známých, snad i proslulých lidech!

Ihned se mi hlavou míhají některé upomínky.

Vzpomínám na *řindřicha Heine*. Ano, i Heine choval památku takovou, — „*heinovskou*“! Popisuje ji Alfred Meißner. Zbytky červené růže, zapevněné na papír, a pod tím: „Rozmačkali jsme ji spolu dne... při obejmutí, když maminka byla ve vedlejším pokoji.“

Vzpomínám na *Karla Hynka Máchu*. Lupínek růžového květu, osamotnělý a přilípnutý nějakým klihem na pergaménově tlustý papír, jaký tenkrát v obyčeji; pod tím drobným a úhledným písmem „20. června 1826“ a podpis básníkův.

Vypravuje ovšem jen málo, ten lístek ojedinělý, a uvádí nás jen do „nálady“. — Jasnější mluvou vypravuje o osudu své lásky již Fr. *Vostřebal*, nadaný epigón z posledních let padesátých, záhy zesnulý. Drobná uschlá růže, chovaná v malé papírové kabelce, a na přední stránce té kabelky překlad *Lenauovy* sloky:

*Nemá srdce od srdce
dále cesta vésti
nežli růži kvetoucí
v ruce lze donésti.*

— Růže *Vostřebalova* je dosud v mém majetku, také lístek *Máchův* býval můj. Vyžádal sobě ho ode mne *Alfred Waldau*, když překládal *Máchovy* básně, a lístek nalezá se snad v jeho pozůstalosti, vedle jiných ještě upomínek na *Máchu*.

Vzpomínám na *Ferdinanda Raimunda*, jehož památku — sté narozeniny — slavili ve *Vídni* právě teď dne 1. června. Roku 1873 byl jsem se seznámil se *Strampferem*, tenkrát ještě velebeným vídeňským divadelním ředitelem, později v *Americě* farmářem, nyní již mužem „tichým“, zesnulým nedávno ve *Štýrském Hradci*. Pozval mne na svůj statek *Wegscheithof* v rakouských Alpách, zrovna pod *Raxalpou*, a vybrali jsme se tam s milým mně přítelem. Po několika stanicích odbočili jsme od železnice, jeli vozmo a navštívili cestou také hřbitůvek v horském *Pottensteině*, kde dle vlastního přání pochován *Raimund*. Na *Wegscheithofě* ukázal nám pak výtečný hostitel také některé vzácné upomínky svoje: na bariádový boj roku 1848 ve *Frankfurtu*, na herecké potulky po *Uhrách*, na *Raimunda*. Starý, velký arch, místy již až pomorančově sežloutlý, a v něm barevné stopy čtyř malých kyticek; z těch kyticek byly dochovány ale už jen dvě štopky a nějaký úlomek zhnědlého listu. Dle direk v papíru mohlo se vidět, že kyticčky byly kdys připevněny nití. A pod tím dole stála slova: „Od těch čtyř nevěrníc. *Ferdinand Raimund*.“ — Nevěrnice, a ihned čtyry! *Raimund* miloval mnoho a zkusil nevěry mnoho. Měl ze ženských skoro vždycky jen žalost. Kdysi se chtěla hezká dívka dát jím i unést; ale utekla — s jeho přítelem,

který jí měl být pouhým průvodcem. Jindy zase pokusil se Raimund kvůli dívce až o sebevraždu. Ještě jindy ucházel se o děvče, to ho nechtělo, Raimund oženil se s jinou, musil se dát zase pak rozvést, a nyní by ono děvče ach tak rádo si ho bylo vzalo, ale zákon stál jim už v cestě. Atd.!

Vzpomínám také na geniálního *Václava Šolce*, básníka „Českých chaloupek“. Půjčil jsem mu kdysi knihu, a když mi ji po dlouhé době vrátil, našel jsem v knize přiložený bílý papírek; v papírku byl úlomek rozmarýny a připsáno: „Spadlo jí se svatebních šatů.“ Měl jsem za svoji povinnost vzpomínku tu jemu vrátit. Přijal ji mlčky, zamyšlen. Pak se pojednou usmál, a — jako by ho to pudilo k veselosti — vyhrknul: „Zdalipak víte, že by mne byl policajt pro tohle sebral? Stál mermomocí na svém, že prý jsem ze země zdvihl nějaký šperk!“ — Později Šolc zpustnul — kdoví nebyly-li těžkou příčinou také ty „svatební šaty...“

Když oni jsou básníci také jen lidé a podrobni slabostem lidským! A rovněž umělci jiní — a také vojevůdci — a politici —

Nebyla by to tedy hezounká sbírka, takový „erotický herbář“? Kdyby obsahoval jenom deset až dvacet kousků, k tomu pak vlastní upomínky — co tu životopisných dějů — různých dojmů — hrnoucích se myšlének —

Snad by nepřišel nikdo a řekl: „Seno — seno!“

A vzal některý z těch lupínků růžových, navlažil si jej mezi rty a zahvízdal posměšnou odrhovačku!

△ *V Praze 28. června*

Pomohlo to! Měli valnou schůzi v Brejškově restauraci, po krátkém, ale velice živém rokování přijali jednohlasně rezoluci a zvolili dvoučlennou deputaci. Jeden deputát byl zrzavý a hleděl potměšile, druhý byl černý a hleděl divoce; oba byli ramenatí, svalnatí a ruce jejich se rozvíraly a svíraly jako kovářské kleště. Šli — šli — až přišli k optikovi. „Slovutný a vysoce ctěný pane! Ráčíte míti před obchodem svým, nad chodníkem do ulice, vyvěšený barometr, veliký, alespoň metr dlouhý. Ten inštrument je hanebný: pořád padá a pořád a pořád prorokuje mizerné časy. My ale máme toho letošního počasí zrovna již po krk! A pročez přicházíme v uctivosti a poníženosti, abychom vás jménem svým i jménem přemnohých jiných poprosili, byste dotýčný kverulovaný inštrument co nejmilostivěji sníti i odstraniti ráčil. Neráčíte-li nám vyhovět, dovolíme sobě vaší slovutnosti zpřerážeti hnáty.“ Kleště jejich přitom se rozvíraly a svíraly — optik šel, sňal barometr, obalil voskovým plátnem a vstrčil pod pudlák. To bylo v pondělí. V úterý už bylo obstojně. Ve středu už bylo pěkně a nebe světlomodré jako ta nová zlatka. A ve čtvrtek bylo už krásně a nebe klenulo se nad námi temnomodře a nedozírně jako tisícovka.

Ano, tohleto nám dělají optikové výročně! To on dobře ví optik, že mu nikdo takového barometrického čahouna neodkoupí, proto on ho nevyvěsí; ale když nastává městským obchodům mrtvá doba, chce on se bavit. Vyvěsí si tedy před krám ten veliký, volavý barometr, a sice „v úhlu“. Zavěsí uvnitř v krámě zrcadlo, zase „v úhlu“. A postaví naproti zrcadlu sesli, opět „v úhlu“. A na tu sesli posadí sebe. Přistoupí k barometru venku tedy první člověk a zamračí se. Přistoupí druhý a plivne. Přistoupí třetí se čtvrtým a začnou

klít. Optik se může smíchy se sesle svalit. A ono to trvá dluho, nežli obecenstvo na to kápne, když barometr padá a *pak* je špatně, že tedy vlastně barometr dělá to počasí špatné! Ne-divte se ale prosím optikovi!

Já být optikem, nejednal bych jinak! Vždyť on je optik konečně taky člověk a smí si z prsu matky přírody sát svoji rozkoš! —

Arci — nadlouho ráznost nespomohla! Včera bylo už zase špatně a dnes nebe ve své špatnosti pokračuje. Vždyť ale nemusí být snad ani tak příliš krásně! A ono nebylo ty minulé čtyry neděle beztoho také ani tak příliš špatně! Zrovna teprve před týdnem, dne 21. června, vyskočilo slunce o půl jedné a svítilo *až do 3 hodin 46 minut!* Starší lidé vybíhali a říkali: „Skutečně — *slunce!*“ Mladší ovšem se dívali jako letošní zajíc na první sníh! To bylo divení a koukání, pobíhání a točení, řečí a šumu! A nač by nám bylo tedy najednou *nyní* počasí krásné, úsměvné, lákavé, „cestovní“! Na cesty letos nejdem. Hojíme si kapsy po loňské výstavě pařížské — a pak — nač bychom my chodili někam, když odtamtud k nám letos také nikdo nepřichází! Okrašlujeme si kvůli cizincům Prahu, založili jsme si kvůli nim zvláštní, velký, „cizinecký“ spolek, vydáváme si pro ně zvláštní, pěkný, „cizinecký“ časopis — ale hotely jsou prázdné a hotelové omnibusy meškají u různých nádraží od vlaku k vlaku, a kdyby nemusily „krmit“, ani by po celý den domů nepřijely! Těšíme se tedy, že cizinci přijdou napřesrok. A slibujeme jim dnes už hory doly: rozmanitou zábavu, výborné pohostění, lanové dráhy, vyhlídkové věže, zrovna k neuvěření chutné, ba až znamenité biřtle atd. — atd. Kupodivu, veškeré časopisy pražské se teď najednou rozepsaly o tom „převýborném pražském zboží uzenářském“, kteréž „se těší pověsti světové“, na kterémž si cizinci „zajisté“ pochutnají — — odpusťte, že se tak prozaicky ptám — ptám se ovšem jen ve vlastním prospěchu — neví někdo, *kdeže* v Praze to výborné zboží prodávají?

Ne, letos není pranic s cestou! Letos sedíme doma, a chceme-li něčeho zvědět o tom světě venku, přečtěme si to! Dnešního dne stačí věru už čtení, není už třeba cestování! Četl jsem

teď už potřetí Pokorného Potulky po Slovensku, tu knihu o kraji nám tak milém a krásném, tu knihu tak svěží, jako by ji pokropil horskou rosou, plnou citu a slunečního nadšení, plnou ryzé, démantové pravdy...

A čtu nyní Stanleyovo V nejtemnější Africe. Hrome — to je jednou kniha! Myšlenky vznešené — člověku se prsa vlní, až hrdlo zadrhuje! A zase nám to běží tou známou čtenářskou „mravenčí rozkoší“ tělem až dolů do prstů u nohou! Zrovna jako za dob té čtenářské naivnosti mladé, když jsme ještě čítávali romány Fenimora Coopera o Indiánech, pralesích, prériích, krvavých nájezdech, počouchlých bojích. Člověk by třeba tak rád setrval nad některou závažnou větou a vsál si ji do duše; ale už žene ho to dál a rozklepává zimnicí čtenářskou!

Věru, Stanley z cestovatelského revíru odstřelil nám nejlepší zbývající kousek! Kde teď ještě proslavit se co cestovatel!? Zbývá toho už jen tak málo: severní točna, jižní točna, Tibetské hory — a pak už jen hlubiny mořského dna a temniny zemského nitra — a poté — cesta do Měsíce, výlet na Merkur. — Ale na posléze jmenované cesty je prý už vyhlídka malá — „sic by byl zajisté k nám už také někdy přilítl cestovatel ze Saturna, z Urana,“ jak praví duchaplný Němec pan J. G. Schneider — „či by se snad vztahovaly četné mýty o bozích a polobožích, přilétlých k nám na slunečních povozech, k návštěvám takovým?“ —

Stanley, kdyby chtěl, mohl by si teď ukrutných vydělat peněz! Vykonat poslední cestu takhle ještě jednou, nebo uspořádat jinou, ale jí zcela podobnou a vzít za veliký plat diváky s sebou! Víte, „do penziónu“, jak se říká! Dostal by jich do tisíců a každý by platil tisíce s ochotou. Bože, vždyť ta rozkoš! Dnes vidět, jak krokodýl strhuje koupajícího se mouřenína pod povrch a voda se barví krví! Zejtra, jak lidožrouti výpravu přepadají a již si ohně na pečínky strojí! Pozejtří, jak v smrtelných bolestech svíjí se padesáte lidí raněných jedovatými šípy „trpaslíků“! Popozejtří, jak celý tábor je hlady téměř už umořený — tichý — zrovna jak hřbitov němý! Ach, to by byla rozkoš! Ovšem by se divákům nesmělo pranic při-

tom nepříjemného přihodit, mimo ty — ostatně tak sladké — otrasy hrůzy, mimo to lahodně vzrušující leknutí — ale to by pak byla už starost Stanleyova, on má přece zkušenost — snad by mohl, jako teď vezl celý ocelový, skladný parníček s sebou, vzít tedy nějaké malé, ocelové divadlo — —

Povídám: nadělal by si ukrutných peněz! To by bylo tak něco pro moderního člověka! Tadyhle popisoval Max Nordau nynější veřejné štvánice býků, koní a lidí v Paříži a tvrdil zcela doopravdy, že prý ten moderní člověk není vlastně pořád nic jiného než krvežíznivé zvíře, v němž ta „prvotní bestie žije dosud, nepřemožena, sotvaže trochu zkrocena, a hned při první příležitosti znovu zase zuří s pravěkou silou...“

„Vím, kdyby někde ve světě zápasy gladiátorů děly se zas po starořímském vzoru, ale zcela opravdové, aby přemožený byl dobit, aby bázlivější byli popoháněni rozžhavenými železy, aby padlým vráženy byly železné háky do těla a mrtvoly koňmi tahány z cirku, návštěva že by byla obrovská. Ať sebevětší vstupné, dům by byl pokaždé vyprodán. Ať sebevzdálenější místo, zvláštní vlaky a ze všech stran by přijížděly denně...“

Napadá mi — vždyť tu máme doposud Dahomej! Tam se ročně obětuje ještě na tisíce životů lidských. Má se z takové podívané těšit jen nevzdělaný černoš? Proč ne také člověk vzdělaný, hledající „dojmy“? Král Denisu — myslím, že se tak jmenuje černý ten dobytek? — nechal by se asi za něco peněz, trochu rumu a několik soudků střelného prachu snadno pohnout, aby připustil ku svým obětem tedy ty „výletníky“, ty „zábavné výpravy“...

„V Paříži odbývají se teď štvánice býků, v Berlíně vystupuje teď na divadelním jevišti pan Krants, dřívější berlínský kat, i se svými holomky...“

...tedy by se také vyplatily výlety do Dahomeje! A výlety do střední Afriky, k lidožroutům. Nežli nám ti lidožrouti vymrou, jako už vymírají vačice, jako řidnou nosorožci — —

Musila by to být podívaná na ně, na ty lidožrouty! Studovat jejich jídelní lístek, zaznamenat si kuchyňské jejich recepty, „pro kulturní dějepis“ — a až by si napekli, navařili

a na bobek usedli — člověk by zajímavého toho obrazu nezapomněl pak snad nikdy — nikdy — —

Odpusťte — odpusťte, pánové a dámy! Nedisťte se ale — při tom letošním počasí, kdy člověk beze vsí fráze „by se ukousal“, tu přece je téměř přirozeno, když přijdou myšlenky až kanibálské —!

NÁRODNÍ LISTY 29. června 1890

(Spisovatel odmítá od sebe každou závaznost, že po čísle I přijde také ještě nějaké číslo II.)

△ *V Praze 5. července*

Ukrutná je teď fadesa! Nic se neděje, čím by se duše vzrušila, nač by člověk myslil, co by, jak se říká, „běželo za ním“.

A přece za mnou něco běží! Zlost — dopálenost! Kdybych vám sdělil příčinu, snad byste se mi v prvním okamžiku smáli — a já bych se tím zbytečně pozlobil znovu, ale pak byste se přece jen zarazili — přemýšleli — — no já vám to třeba tedy řeknu!

Dejme tomu, že by mne dnes napadlo sepsat několik tragédií, krásných, vznešených, zrovna aischylovských — *co by se řeklo?* Řeklo by se: „Jsou krásny, jsou vznešeny; ale už staří Řekové...“ — Nebo že by mne pojednou napadlo dát se volit do parlamentu a řečnit tam mohutně, ba až unášejíc, zrovna jako sám Cicero —? „Mohutné, unášející; ale už staří Římané...“ — Nebo že bych se dal nad Podbabou do staveb a postavil tam celou vznešenou, věčně slavnou Akropolis: Parthenón, Erechtheum, Propyleje —? „Vznešené, věčně slavné; ale už staří Řekové...“ — Nebo že bych sebral několik armádních sborů, vyrazil za bránu a obratem ruky dobyl půl Evropy jako Caesar —? „Hrdinné, velkolepé; ale už staří Římané...“ No tak vás vezmi tedy čert! Když už udělali všechno staří Řekové a Římané, nepotřebuju *já* nic dělat!

Je to zrovna už nemoc, ba je to mor! Jediného člověka dneska tu není, píše-li učenou knihu, třeba jen o ředkvičkách, aby hned první svou kapitolu nenadepsal: „Ředkvičky u starých Řeků a Římanů“. Píše-li třeba kratičký jen článek, například o psotníku, aby tam nepostavil větu: „Je známo, že již u starých Římanů...“ Posadí-li se na pódium v sále Měšťanské besedy ku veřejné přednášce o ženských líčidlech, aby nespustil: „Již staří Římané...“ Propánaboha, prosím vás, řekněte mi upřímně: nelezou vám ti staří Řekové a Římané už z krku? Mně lezou!

Ba už je to vskutku děsné!

Kdepak se v nynějším okamžiku ctěný můj čtenář tedy nalezá? — Kde? — Čtenář se na tu odpověď tváří ňák kysele, řekl bych rozpačitě — — že na venkově? ve vesnickém domku, jak toho žádá „moderní zvyklost“? Hm — moderní zvyklost! „Už staří Římané“ chodili na letní byty! Stavěli si svoje vily v Sabinských horách, na zátocě Neapolské a odtud až k Misenum vzhůru — vily nádherné, o jakých nemáme dnes ani ponětí, jejichž pilíře šly až daleko do moře, kvůli lepšímu chládku, jejichž parky byly „jak Lukrinské jezero veliké“, čti Strabona, Cicerona, Seneku! Ostatně je to věc docela rozumná, protože zdravá, takový byt letní — jenom, čtenáři, je-li v tvém domku také dost ticho, máš-li tam dosti klidu, abys ne-naříkal zrovna jako ten „starý Říman“ Seneka, který bydlel kdysi v chambre garnie lázeňského domu v Bajae, kde ve dne v noci pod ním zuřil zrovna pekelný rámus! Že nemáš bohužel zcela ticho? Že tvůj hospodář často se pere se svojí ženou? Že ji často bije? I ty můj bože — „už staří Řekové a Římané“ tloukli své ženy! A svoje milenky! U Theokrita čteme, jak Aischines dal svojí milence Cinisce při obědě pod stolem dvě facky. Ovidius sám se nám přiznává, že kdysi ukrutně natlouk svojí milé. A přitom radí ženským, aby tloukly taky — aby škrábaly — —

Nebesa — ten čtenář je mrzout! Chodí po pokoji a bručí pod sebe zrovna jako medvěd! Inu — — „už staří Římané“ bručeli jako medvědi, „sicuti ursi“! Vždyť já se čtenáři ani nedivím — tohleto počasí, ten každodenní dešť — a zrovna teď se lije už zase znova! Cože říká čtenář? Až přijde poštovní poslice, že jí zakroutí hrdlo? Že ta baba už před týdnem prorokovala: „Od zítřka máme tedy pěkně?“ Nedělal to čtenář! Za prvé by mohl proto mít naposledy s úřady mrzutost. A za druhé nevykonal by tím pranic, co by bylo nové. „Už staří Římané“, a to podle císařských nařízení, házeli „Chaldejcům a jiným falešným prorokům“ oprátky na krk —

No to jsem věru rád, že jsem se přimluvil: zrovna baba přichází! Přináší noviny a odněkud dopis. Aha — od paní manželky, z mořských lázní; panička musila tam prý kvůli zdraví!

Čtenář je nějak na rozpacích, neví, po čem dříve sáhnout. A sáhnul — po novinách — ó vy muži — vy muži! — Něco tam tedy nového? zajímavého? Málo! Článek o *Helgolandu*, jenž teď postoupen Němcům. O jeho obyvatelích původu fríského, o Frísech vůbec — „už staří Římané“ psali o Frísech: Tacitus, Plinius, Strabo, Pomponius Mela, Dio Cassius, Ptolemaeus, Vellejus! Dále: obšírná zpráva o tom, že se teď při úpravě správních okresů v Čechách nedbá dosti spravedlivě *národnostních hranic* — inu arci že nedbá! Kdo má moc v ruce, nedbává nikdy — „už staří Římané“ při svém rozdělování všelikých krajů na okresy nedbávali národnosti a ublížili tím nynějším geografům! — Pak zase kousavá notice, že páni *aristokraté* mimo ochotnické hry na divadle podniknou teď také *ochotnické produkce v cirku!* Baron B. že je prý přímo znamenitý na visuté hrazdě, hrabě M. výborný krasojezdec, kníže A. přímo „rozený“ klaun — nic nového — „už u starých Římanů“ sdíleli se „šlechtici“ v cirku, Nero co krasojezdec, Antonius s jakousi tanečnicí co Bakchus — —

Noviny odlítly — *konečně* sahá pan manžel po manželčině lístku! Rozvívá jej pomalu. Venku vyskočilo slunce; ale na tváři manželově, sotvaže pán čísti počal, vyskočil mrak. „Doufám, že tě těmato párma řádkama...“ — panička začíná mu vždycky tak „všedně“! Inu, my máme pro listy tedy svůj prostonárodní sloh — „už staří Římané“ měli pro listy svůj prostonárodní sloh: „Si vales, bene est...“! — Tvář manželova se zakaboňuje víc a víc — píše snad panička „už zase“ o peníze? — Oko se povzneslo a hledí k výši — upřeně, někam do dálky, jako by prostorem kams proniknouti chtělo — popisuje panička snad až příliš živě hlučné rozkoše lázeňského života? budí se přitom v duši nějaké podezření? — ano, ano, „už staří Římané“ říkali o paničkách z lázní se vracejících: „Přijela co Penelopa, odjela co Helena!“ Pěkné to slovo pochází od Marciála, a soudruh jeho, lyrik Propertius, prosí úpěnlivě svoji milovanou Cynthiu: „Ach nechod' mi do těch lázní — hrom tam do těch léčivých pramenů, u nichž se věrnosti zapomíná!“

Vidím ale, že čtenář pustil lístek na zem a pokročil k oknu.

Vyložil se, dívá se do zahrádky. Prostá zahrádka selská — ty jsou u nás jedna jako druhá! Slunečnice, slez topolovka, „gladiolus communis“ čili mečík obecný, „delphinium Ajacis“ čili ostrožka polní — „již v době římské uvádějí Theophrastus, Virgil, Columella, Dioskorides, Plinius tytéž druhy, které podnes v selských zahrádkách se sázejí“ (Lumír). — Za plůtkem hrajou si děti. Holčička nechává poletovat na nitce uvázaného chrousta — „už děti starých Římanů“ uvazovaly chrousty za nožičky! Kupka malých hochů zase hraje si čtyřmi malými dřívky a stočeným šátkem „na krále“ — „už staří Římané“ znali tuhleto hru „na krále“, Tacitus nám ji popisuje a nazývá „sortium consuetudo simplex“ —

Čtenář se teď pojednou nějak ušklíbá — drbá si špičku nosu, obličej se mu prodlužuje — hehe rýma? Honem tedy kapesní šátek — „už staří Římané“ užívali při rýmě kapesních šátků, nazývali je „fascitergum“, „sudarium“... I vždyť není ani divu při tomhle počasí — den co den zmoknout, den co den dostat studenou lázeň — „už staří Římané“ nenáviděli studených lázní, a Horác mluví o nich přímo až s hrůzou! Jen vždycky hodně horkou polívčičku hned po takové lázni — takhle nějakou dobrou rybí? Copak bychom říkali například makrelkové? — i ty hubičko mlsná! — no, „už staří Římané“ rádi makrelkovou nazývanou „garum“ — — Abych ti dal ke všem čertům už jednou teď pokoj? Že ti do makrelek nic není? — ach, ono do nich nebyvalo někdy ani „už starým Římanům“ — hned Marciál si hvízdá:

*„Co mně do makrely jest, jež rozvařena
zde se kouří“ — —*

Abych pro všechny svaté, pro všechno na světě konečně už držel hubu? Že ti „staří Římané“ lezou ti už z krku? Inu oni „už starým Římanům“ lezli staří Římané „už z krku“ — čti o tom třeba Juvenála. — „Svírají se mi nad těmi lidmi nechutí prsa, pýchají mi už z krku“ —

Jenom chvilinku teď ještě, čtenáři můj dobrý, sladký, příjemný — ty moje zlato! Jen co si spočítám honem napsané

řádky, abych věděl, zda pro dnešek jsem tedy už hotov. Jiní spisovatelé počítají na stránky, na archy, na svazky, my žurnalisté, lidé nejmodernější, počítáme jen řádky —

Hrome — počkat — počkat! — Kdepak mám honem Th. Birtsovo dílo Antické knihy — !? —

Tady — —

Kapitola čtvrtá: „Ptáme-li se starých Řeků a Římanů, čímž měřili rozsah svých spisů, slyšíme odpověď: „řádkou“ — —

NÁRODNÍ LISTY 6. července 1890

△ *V Praze 12. července*

Neračte se proto na mne horšit, ale já si dnes věru připadám jako ten *Rabelaisův* tento —

*Čím víc se do myšlének zavrtával,
tím více cítil, jak mu uší pár
přijímal na se pravý oslí tvar
a přímo do ukrutné délky vstával —*

hlavou mi to víří a já se cítím tak hloupý — ba ještě hloupější —
ach už co nejhlopější —

Ale to je to, že jsem si věc, o které chci mluvit, pořádně ještě ani nerozmyslil! Ještě mi ovoce zcela nedozrálo, a již je chci česat. Je mi tak divně, jako bylo Heinemu, když se zamiloval do velmi mladé holky a považoval téměř za hřích učinit jí už svoje vyznání lásky a nevěděl, má-li nemá-li nějaký rúček raděj tedy ještě počkat —

*Tak mlada byla, šestnáct let —
až mně jí bylo líto,
však jakýs vnitřní hlas mi děl:
Jen neodpouštěj jí to!
Je hezka, přijde jiný hned
a bude hřích mít z toho,
a sjímat hříchy z blížních svých,
to platí v nebi mnoho!*

Když je nás fejetonistů a jiných spisovatelů ve světě také tak mnoho! A člověk neví, kdyže který by mohl přiskočit, člověka předejít — tedy raději už do toho — stůj zde dnes už:

Kyselo-okurkový časový fejeton číslo II, jednající o druhém zvyku nás moderních spisovatelů: *o citátech!*

Ne: *proti* citátům zde nebudu psát! Proti „starým Řekům a Římanům“ píše se to snadno, ti už člověku neublíží; ale proti živým, svižným, bujným, jak šípka rychlým citátům — člověk se ani nenadá, a už má za uchem jednu! Kamkoli kouknem, kamkoli naslechnem, všude jich plno. Sviští nám nad hlavou, zvoní na nás z nekonečných dálí, pletou se nám do každého kroku, do každého dechu. Čti báseň: je zbudována na citátu. Čti úvodní článek: hlavní pointa jeho je citát. Čti knihu: alespoň na každé čtvrté stránce citát. Poslechni si kazatele: začátkem jeho je z Písma citát. Poslechni si prostého muže: každou chvíli z národního mudrosloví citát. Citát zde, citát onde, citát všude! Kdysi procházel se duchaplný *Bourget* s jistým pařížským hercem a pozorovali dva hluchoněmé, jak mluví rukama. Pojednou dal jeden z němých druhému nehorázný pohlavek. „Copak bylo *tohle*?“ táže se herec. — „To? To byl *citát!*“

Nynější svět žádá neuprosně, aby člověk byl duchaplný. Můžeš být zlý, můžeš být naprosto ničemný, ale *musíš* být duchaplný. Jenže je to věc obyčejně těžká! „Jen ten je duchaplný,“ praví *Vrchlický*, „který je pořád duchaplný: jehož duch se nám objevuje v podobě stále jiné a jiné.“ Ano — odkud ale toho vždycky hned nabrat! Člověk není ani vždycky v tom rozmaru, ani vždycky při fyzické té síle, aby co chvíli byl jiným a jiným, a pořád duchaplným! Tu pomůže pak vskutku jen citát. Vždyť není pražádná otázka, když úplně v něčem souhlasím s *Voltairem*, když jsem tak proniknut některým jeho výrokem, že jej zcela přijímám za svůj, že jsem alespoň v tomto okamžiku s *Voltairem* na stejné duševní rovní!

Citáty jsou nám dnes ti „služební duchové“, o kterých vypravují orientální pohádky: kdykoli jich pomoci člověk potřebuje, oni jí skytnou. Citáty jsou, jak je kdysi *E. Valečka* trefně označil, „stereotypovaná slova, přenášejí se z pokolení na pokolení“. — „A jsou,“ zase dle *V. Vlčka*, „jiskry, jež vydává elektrinou již prosycený lidský duch — nech je lítat

a bít sem tam, kolikrát chceš, ony lítají a bijou stejně vždycky zas znovu!“

Citáty jsou ale — abych také já jednou něco řekl — údělem jenom nás mužů. Ženy jich neupotřebují téměř nikdy, žena je sama sobě dostatečný citát — „Já vždycky říkám...“ — „Copak jsem to vždycky neříkala?!“ Ženská má ve společnosti zbraň naprosto jinou: tělesnou svoji krásu. Každá ženská chce být alespoň trochu tedy krásná, každý mužský chce být alespoň trochu tedy duchaplný, a když nedala příroda, pomáháme si oba: my se naličujeme! A proto, jako kbeličky s líčidlem, existují také kbeličky citátové, s prarůznými etiketami: „Konkordance“, „Kniha kněh“, „Maják na cestách života“, „Okřídlená slova“, „Pokladna citátová“, „Duch spisů Shakespearových“, „Encyklopedie biblická“, „Encyklopedie humóru a vtipu“ atd. — atd., všechny duchaplné výroky v nich uspořádány pěkně podle abecedy, podle obsahu, podle účelů, aby nedalo už veliké práce.

Chcete-li, můžete právě uvedené knihy nazvati si třeba také i „knihami kuchařskými“. Radíme se s nimi, do jakého „láku“ naložit si ducha, když jdeme do veselé nebo do učené společnosti. Vyhledáváme si v nich rozličné „koření“, když píšeme novinářský článek. Ba někteří umějí z nich uvařit zas až celé nové a veliké knihy — viz různé „Demokrity“! No, neškodí, jen když ty knihy mají také zas svoji cenu! Ona je konečně každá kniha jenom „myšlénková mozaika“. —

*Ten drobný kámen beřeš odkudkoli,
však duch tvůj ze všech obraz — krásu tvoří —*

jak praví *Victor Hugo*.

Arci se řekne: Líp je přece jen pracovat samostatně; kdo sám ze sebe, má největší cenu. Pravda! A pobídka v tom ku pokroku! Také jsou zajisté krásny ty verše *Corneillovy*, které praví:

*Vždy pojídej jen domácí svůj chléb,
vař sobě ve hlíněném vlastním hrnku
a sedej za svůj vlastní hrubý stůl,*

*i budeš šťastnější, než kdybys kdesi
za cizím zlatým stolem... atd.*

— ale co je to všechno platno, když, kdo myslí sám, *daleko* není považován za tak chytrého jako ten, který myslí za pomocí jiných! A když my všichni *chceme* vypadat chytře!

*Vem, bože, samolibost z našich duší,
a nebudem pak věru stát už za nic!*

pronesl *Vrtátko* pravdivě. A také si ten „samomyslec“ věru ani nedůvěřuje. Zpočátku ano, dokud je mlád, když sotvaže vyšel ze škol; ale později, když sezná už světa — „Zpočátku velký, hrdý slon, pak malý, skromný komár,“ tak nás líčí *Turgeněv* — všechny!

Tedy raději: jako děti, voděné stále na popruhu! Popruh citátový je pevný, výdatný. Tisíce a tisíce myšlének dodneska zatkáno už do něho! „Dnes, na konci 19. století,“ praví *Veselý-Benešovský*, „můžeš pomocí citátů dokázat už všechno: najdeš si jich tisíc pro a tisíc zase kontra!“

Snadže spáchaly citáty — říkává se jim často také „hesla“ — ve světě už dosti zlého. „Nejmocnějšími ze všech démonů po zemi poletujících jsou slova,“ řekl geniální lord *Sorcerer* — jakž teprve tedy taková ustálená, všude platná slova! Snadže kvůli nim byly už války, teklo už dosti krve, rozzuřovali se národové proti sobě; ale citáty způsobily zajisté také už mnoho dobra! Připomínám zde jenom mnohá slova vyšlá z nadšených úst Kollárových a poletující u nás již po půl století! Tu arci šepceme sobě pak krásný výrok *P. Votky*: „Slovo z hlubokého, nadšeného ducha vyšlé připomíná nám oštěpy starých Hindů: mrštěny rozštipovaly se v šípy četné, jichž hroty plály neuhasitelným ohněm a vše roznítily, čeho se dotkly.“

Byl by věru již čas napsat o citátech něco tedy vědeckého. Jejich děje- nebo přírodopis. Dostat je do soustavy a ostře ohraničit každý jejich oddíl. Rozeznávat: učené a jen občanské, svaté a světské, staré a nové, opravdové a žertovné, chytré

a hloupé, případné a neporozuměné, věcné a jen ozdobné, příjemné a protivné, pomíjitelné a neumořitelné, pravé a falešné — —

Ano, jsou ve světě i *citáty falešné!* Mnohý spisovatel potřeboval by pro to, co říká, dokladů — udělá si je tedy a přivěsí k nim „dobrou firmu“. Jiný má myšlenku, již považuje za tak pěknou, že by bylo škoda, kdyby svět si jí nepovšim, — pomáhá jí tedy akreditovaným jmenem. Ještě jiný páchá z čiré rozpustilosti takovouto citátovou faleš. V tom oboru dějí se někdy věci zrovna až děsné! Tak — nejlíp doložit vše hned příkladem — není v tomto mém dnešním článku ani *jediný citát pravý, všechny jsou falešny!*

Ani jediného z uvedených dnes spisovatelů nenapadlo, aby řekl, co mu zde do úst kladu! A moje drzost šla tak daleko, že jsem výroky podkládal i mužům dosud živým, ba zrovna mezi námi žijícím! Vybrav sobě písmenu „V“!

Ano, ona šla — ach — ještě dále! Tak například citovaný Bourget ani nikdy nežil — ačkoli se nedá upřít, že zrovna u Paříže nalezá se vesnice jmenem Bourget, kde by se ducha- plný ten muž byl zcela dobře mohl narodit! Rovněž konstatuju s politováním, že Jeho Jasnosti, geniálnímu lordu Sorcereru, neráčilo se dosud uviděti světla tohoto světa — —

A teď se vsázím, oč chcete, že z desíti čtenářů devět s úsměvem si praví: „I vždyť mi to bylo hned tak nějak...“

Hrome — co mi teď napadá — naposledy jsem si u čtenáře pokazil dnes pro všechny časy kredit! A stane-li se a já napíšu: „Marné volání!“, jak praví Hynek Mácha,“ — zavrtí čtenář hlavou, položí si ukazováček na nos a řekne: „Mácha? — Mácha...?“

A jakpak — to je myšlenka už děsná, mráz mě přebíhá! — jakpak, napadne-li nějakou podskočnou duši a ona si udělá padesát citátů, a všechny na moje jméno, a udělá z toho článek, a dá jej do novin —

A já si budu musit sednout a napsat:

„Slavná redakce!

Na základě paragrafu 45“ — necituju už zase falešně? —
„žádám, aby na témž místě a týmž písmem stálo:

Není pravda, že jsem řekl:...

Není pravda, že jsem řekl:....“

Padesátkrát za sebou!

NÁRODNÍ LISTY 13. července 1890

△ *V Praze 19. července*

To dnešní moje říkání patřilo by vlastně do doby zimní. Když člověk sedává doma, zády ke kamnům, s nohama daleko dopředu nataženýma, s hlavou nakloněnou, a tak na ledacos myslí. Když venku tříská vítr, komínem to hučí a naříká, člověk se lehýnce, příjemně zachvívá a zabírá se myslí svojí schválně do věcí, jež rozechvívají jen ještě více.

Na západním břehu Francie leží ostrůvek Oleron a tam, ve vesnici Les Boulassiers, žije mladý pastucha Montant, který léčí nemocné. Velmi jednoduše. „Vyzve pacienta, aby zasedl naproti němu na sedadlo a vyprávěl mu o chorobě; mezi vypravováním hledí mu pevně do očí. Pak vezme ruce nemocného do svých a postaví své nohy na jeho nohy. A po několika minutách přejede několikrát rukou přes chorý oud a praví s prostotou nazarénskou: „Vstaň, jsi uzdraven!“ A vskutku je nemocnému ihned ulehčeno, ano mnohý po první hned návštěvě byl zcela uzdraven.“ — Příval nemocných do Les Boulassiers je veliký, takže úřady musily tam již i četníka poslat. Ale kupodivu: četník je o Montantově divotvorné moci sám skalopevně teď přesvědčen! A ještě podivněji: německý novinářský korespondent, píšící o tom všem dlouhánskou zprávu a dostatečně známý tím, že rád lid francouzský líčí co hotové hlupce, mluví o věci zcela zamyšleně a vypravuje událost z vlastního života, kdy těžce se do ruky nožem říznul a krev mu zastavena byla jen „magnetickou silou“ muže starého, napolo blbého...

Přečetl jsem si tu korespondenci, svěsil jsem ruce, natáhl nohy, naklonil hlavu a zamyslíl se.

Vidím se, jak sedmi- či osmiletý hoch ležím kdysi doma na zemi. Měli jsme jedinou, nevelikou světnici, která byla zá-

roven bytem a krámem. Postele rodičů oddělovaly prostorem jaksi na dvě části a sáhaly dolejší pelestí skoro až ke dveřům, takže tu vybývalo místečko jen malé. A na tom místečku byla po zemi rozestřena poslámka a na té jsem tedy ležel, obnažený po pás a obrácený obličejem dolů. Maminka klečela opodál a tiše se modlila; bradička se jí chudákovi pohnutím třásla, obličej rudnul a po lících jí kanula slza za slzou. Otec stál odvrácen ode mne a hleděl oknem ven. A nade mnou se skláněl cizí muž, starý, nevelký a hubený, opálené, silně vráskovité tváře, oděný v bílý šat spodní a přes to ve vlněný bílý plášť, tehdejší to český oděv ovčácký, a měřil mi „na oubytě“. Kladl mi sem tam dlaně, třel mě po těle — jednotlivostí dalších už nepamatuju: nebýt mé plačící matky, byla mi celá ta situace tenkrát dosti lhostejna. A byl bych snad během let docela na ni i pozapomněl, kdyby matka, kdykoliv jsem pak věštil, jakže „jednou“ budu po světě cestovat a po dalekém moři jezdit, nebyla mě pokaždé napomínala: „Nechod, hochu, kdoví, co by se ti tam stalo — nepokoušej pánaboha! Nevíš už, že ti tenkrát ten ovčák oubytě do moře zažehnal? Ty už jsi nám nadělal starostí!“

Ba nadělal! Vidím se, jak nedlouho potom stál jsem už zase před tím ovčákem. Díval se mi hezkou chvíli upřeně do nemocných, obepínajících se očí, pak mi přiložil na ně palce svých rukou — a to trvalo dlouho a dlouho — a pak mně třikrát na oči dýchnul...

A vidím se o tři leta později, jak — za doby prázdnin — sedím na zápraží venkovského statku, držím oběma rukama nohu a jakýs vesnický podruh mi na patě zažehnavá nádchu. Pamatuju se, jak tlačil k patě dlaň, jak prsty své ruky kroužil pak kolem chodidla a přitom pronášel říkadlo, jež končilo asi...

„abys odešla (nádcha) na moře červený!“

Následujícího dne běhal jsem už zas o závod s kluky. Zdalipak věříte, když se mi po letech pak událo, že jsem co muž stál na břehu Červeného moře, že jsem sobě vzpomněl na ono zápraží selského statku, na zažehnavajícího muže — a po-

jednou že jsem cítil nepříjemné mravenčení a trnutí v patě? Až mi noha v třemenu zacukala!

Proč to všechno povídám? I jenom tak, že „jsme zrovna při té řeči“! Ačkoli, kdybych chtěl, mohl bych všem těm třem případům přisuzovat také i rozhodnou váhu. Ať už to léčení pomohlo, nebo nepomohlo — to je váhy teď nepatrné —, tolik vím jistě, že v žádném tom případě neuzíváno nějakých vodiček či léků, že celé léčení bylo zkrátka jen „léčení magnetické“, o jakém tedy tolik se nyní mluví. Byl to „transfert“, o němž jste tento týden četli také v „Různých zprávách“ tohoto časopisu. Našliť francouzští lékaři, že lze nemoc z hypnotického člověka převést na člověka jiného, magneticky s oním spojeného, a naopak že lze ze zdravého člověka na nemocného převádět — zdraví. Faktum je zde, do ostatního mně nic není, to je věc pozorujících lékařů.

Ovšem — podivné faktum! Které může podvrátit i nejmíněnější rozumy a zvrátit i nejstarší pořekadla naše, ba i to význačné:

„Žádný žert:

dva jen jsou tu neúplatní —

smrt a čert!“

Zbyl by teď už tedy věru jenom čert: smrt by se dala přece někdy uplatit a zdraví od někoho koupit!

Prapodivná ta naše doba! Vše se vaří jako v obrovitém kotli, klokotá, vynořuje a ponořuje, nejrůznější „ismy“ se tu varem hrnou jeden přes druhý: hypnotism, magnetism, spiritism, mysticism, sympatism, animism — a na jedné straně stojí pietism s kuchařskou sběračkou a hledí svářet to podle své chuti, a na druhé straně stojí přemýšlivý vědecký skepticism, a já ovšem vidím, tento že vyhraje jistě! Už se chlubí některými až překvapujícími výsledky! Ale — opět kupodivu! Přichází zase jen k témuž, co znalo se už před padesáti a více lety, jenže tenkrát znalo se to dle nahodilé zkušenosti, dnes dle vědeckého zkumu!

Už před padesáti a více lety léčily se všelike „podiviny a ostudiny, nákažliny a uhraněliny“ i jiné „iny“ magnetic-

kou silou, jenže sobě síly té bylo vědomo leda dotýčné „medium“, dívavé obecenstvo pak že přičítalo výsledky provádějícímu žehnání a říkání a zaklínání, nošení amuletů a používání chlebových kůrek, popsaných divnými slovy!

Už před padesáti a více lety hledali lidé pomoci u magnetických médií, jenže nevěřili v magnetickou sílu osob jednotlivých, nýbrž věřili třídám celým, odedávna privilegovaným, k nimž náleželi: baby, ovčáci, hajní, rasi, katovi pacholci atd.

Už před padesáti a více lety věděli lidé ledacos zajímavého a důležitého o síle magnetické, například ono vědělo se u nás, že starcům je prospěšno spát v jedné místnosti s mladým a zdravým lidem, že je dobře dát „dědečkovi a babičce od vnoučat vyhřívát lože“, a ejhle: dnes se učí zcela téže věci, a slavný Gounod jen tímto způsobem nabyl lepšího zas zdraví!

V lidu našem musí být stop takového dřívějšího prostonárodního léčení atd. ještě asi mnoho; něco je již sebráno a uveřejněno, jiné ještě nejspíš by se našlo. Časopis českého studentstva položil si posléz otázku: Cože budou naši studující o prázdninách teď činit? Mezi odpovědmi stojí také: Budou sbírat pověsti i jiné zjevy ryze lidového národního života. Píšu pod to: „Probatum erit!“

Divné věci, povídám — prapodivné! Člověk si tak ledacos teprve připomene, když ty prarůzné zprávy, z širého světa se na nás sypající, bedlivě čítá!

Když jsem byl tak asi šestnáctiletý, trávil jsem prázdniny v horách, v myslivně. Mým hlavním kamarádem byl tam starý hajný. Věděl tak ledacos, co mne překvapovalo: uměl nejdivnější věci vyčíst z mechů po lesních stromích, učil mne, jakže nalézt si lesem cestu podle hvězd na nebi, atd. A jednou se zastavil a ukazoval na určitý bod mléčné střídy a pravil: „Vidíte, mladý pane, tamhle na té bílé cestě je do nebe díra. Tamtudy bychom se dostali ze světa.“

Díval jsem se na něho, zdali si netropí smích; netropil. Na nebi jsem já ovšem neviděl tenkrátě ničeho, ale později jsem v českém životě slýchal ještě často o té „díře v nebi“, a jiní as slýchali taky. A tadyhle čtu, že se kémus astronomu pomocí fotografie podařilo objevit ve mléčné střídě skutečně odvor

zcela černý, propast či díru, kolem které víří myriády hvězd, atd.! A sice právě v končině té, kterou mi označoval starý hajný!

Vždyť já neříkám, že na sítnici starého hajného fotografovala se tenkrát už tak podrobně obloha se svými hvězdnými divy! Nehádám také, že žije v lidu našem zcela určitá tradice o té „díře v nebi“! Netvrdím a nemyslím vůbec zde pranic — vrtím jen dle práva svého hlavou, jiní ať si hlavu lámou!

Jenom pilně snášet vše možné, aby si ji mohli *hodně* lámat!

Jakže to pro prázdniny radil českým studentům ten jejich časopis?

NÁRODNÍ LISTY 20. července 1890

△ *V Praze 23. srpna*

Upřímně potěšen důvěrou slavné redakce, která mi uložila, abych převzal referát o nejprvnějších, nynějších hned počátků „jubilejní výstavy“ — pro vývoj pozdější má prý redakce lidi o něco rozumnější —, uvazuju se tímto v čestný svůj úřad. Myslím, že redakce zvolila dobře: Za prvé: neviděl jsem na vlastní oči ze všech těch počátků ještě ani tolik, mnoho-li by za nehet vlezlo, můj ideální názor není tedy zkalen prázdňou mizernou zkušeností! Za druhé pak: já téhleté výstavě od srdce přeju. Čechové dávají sobě na ní záležet, obětují jí velikou práci, nesmírně mnoho peněz, ať jim to pánbůh odplatí tedy stotisíckrát — ano, *stotisíckrát* — já jsem nóbl!

A za třetí — když člověk řekne jenom za prvé a za druhé, vypadá to tak chudě —: mám zrovna teď dostatek času. Sedím doma, nevyjdu skoro ani na ulici. Jeť tam takový odporný, přímo ukrutný, řekl bych hanebný smrad i prach, obzvláště ale v odpoledních hodinách — ona totiž prozíravá naše obec letos téměř ani nekropí, spoří si v řece vodu pro napřesrok — a člověk v tom prachu nevydrží pět minut! Co ale dělat, když člověk sedí doma? No tak tedy začněm!

Výstava bude ve Stromovce. Stromovka leží od Prahy na půlnoc a je „oblíbeným místem zábavním“. Teď je to s tou zábavou tam ovšem trochu dotenka: štipec promenády, krapet muziky, a basta! Ale dříve — ach ano, dříve! Týden co týden tam býval donedávna například nějaký duel, na šavle, na pistole, na ledacos. Až jednou jeden duelant zastřelil kozu železničního hlídače, Spolek pro zvelebení chovu domácích zvířat se do věci vložil a bouchačku pokazil.

Stromovka pozbyla na pikantnosti. Ba ona jí ani „slavnost májová“, ba ani Slamník nedodává v očích Pražanů už jaké půvabnosti zvláštní. — Dříve, ach opět ano — dříve! Když

Slamník trvával ještě po osm dní! A nastal den pak poslední a v Bubenči vystoupil na řečniště „extra zvolený, dobře učený měšťan pražský“ a měl k lidu výroční „Ochsenpredigt“ („volské kázání“). Prapodivný výraz, tahleta „Ochsenpredigt“! Krolmus vykládá, že tomu kázání proto říkalo se „volské“ (či „pro voly“), že do jeho vtipného textu zaznívalo z blízké obory (Stromovky) bučení tůrů a bůvolů. Tyl ale zase myslí, že proto, že čeští Pražané dávali si kázat po německu. Tak já teda teď nevím!

Ano, Stromovka bývala pouhou jen oborou, v níž pro zábavu panskou přechovávala rozmanitá zvěř a konány na prostranném rybníce rozličné slavnosti. Ještě asi do roku 1848 živen tam — na památku „velké minulosti“ — prastarý jelen, šedivý a kulhavý, zavřený v ohrádce hned vpravo od zámeckého vchodu. Ale my děti ho nemilovaly, toho jelena. On se tak podivně koukal! Zrovna jako by chtěl říci: „No tak mi dejte přec tu svou housku!“ — Roku 1804 přestala ale Stromovka být divokou oborou a stala se anglickým parkem, „jedním z nejkrásnějších v střední Evropě“. Péčí to purkrabího hraběte Chotka, jenž také upravil tamější vladislavovský lesní zámeček. Podivný muž, tenhleten Chotek! Praha má po něm tolik a tolik památek trvalé krásy! A od něho až dodnes byla už taková řada purkrabí a místodržitelů, ale po žádném — — Nu a pak už z historie Stromovky nevím praničeho. Leda že tam 1848 bylo slaveno „smíření“ mezi Čechy a Němci — však už jsem to tady jednou popsal. Vyšliť si někteří slavným průvodem z Prahy do Stromovky a zde dva mužští, Čech a Němec, vylezli na hospodský stůl, připíjeli si, objímali se, a dole kolem nich stáli lidé a vrtěli hlavou a ptali se: „Kdopak je tam poslal?“

Stromovka neslyne tedy historicky, ale slyne přírodní krásou. A pokud se týče mne, pravím, že jsem měl Stromovku vždycky rád. Jenže za různých časů arci také zcela různě. Nejprve jsem si byl oblíbil z ní ten kousíček od Bubenečské brány vedoucí k Císařskému mlýnu, kudy jsem capával letního nedělního odpoledne s tatínkem. Ach bože, ty kozí syrečky v Císařském mlýně! A ty rybičky dole ve vodě, které se prohá-

něly zrovna u povrchu a na něž se tak pěkně plivalo přes zábradlí! A ten kousek cukru, který mně tam vždycky podstrčila paní hostinská! Ach ano, v Císařském mlýně bývala zábava, býval život! Už Rudolf II. chodíval rád do Císařského mlýna!

Pak zase jsem si zamiloval osamělou, tichouckou část až nahore na vrchu. Tam jsem se za gymnasiálních časů chodíval učit náboženství. Položil jsem se do vysoké trávy, knihu pěkně vedle sebe, — a díval se na broučky a koníčky, sál vůni mateřídoušky a svlačce a naslouchal, jak hučí to modré, to veliké nebe — — A z náboženství bylo na vysvědčení vždycky pak jen nějaké „tak — tak“.

Ale povyrostit jsem a chodil pak už jen dolů, „hájkem“ a lípovými alejemi. Tamť se procházely se svými guvernankami mladinké šlechtičny — achich tak krásné, tak bílé, tak vzdušné, a z těch jsem si jednu vybral, abych se do ní zamiloval. Ještě dnes stojí tam ta velká, vykotlala lípa, do níž jsem fňukal vyznání lásky, připravené pro případ, že by přišla má maloun-drlinkatá, milounkatá hrabínka jednou zcela sama. Jaká to škoda, že tenkrát ještě nebyly fonografy a že nevězel jeden uvnitř té lípy — pětku bych za to dal, kdybych dnes — —

A pak jsem si oblíbil už ten nejzapadlejší, nejtišší kout, až za železniční hrází. Kousek polí, kousek dubového křoví, nevelká vzrostlá doubrava a v ní pocuchané, nízké, větrem poklácené stromy, ale nepřišla sem živá noha — lesní samota! Já nevím, na mne samota lesní působí vždycky tak zvláště — ostatně snad na každého! Jakmile octnu se v lesní tišině a zde pak sám, pojednou les se mně oživí. Z houštin něco vykukuje a hledí přímo na mne. Ve vrcholcích něco sedí a houpá se a šeptá. Vpravo vlevo ode mne jde něco s sebou pomalu, když já pomalu, rychle, když já rychle. Citelná, ale sladká úzkost padne na duši a noha mimovolně zaráží a najednou zase spěchá. Všude jsou duchové, kolem a kolem — ve vzduchu, mezi stromy, podél cesty — —

A já v ně věřím — já se tu přiznám. Ach jak rád já v ně věřím! Tamhleto osamělá vodní tůň, tak tajuplná, nad níž ty světlé, tenké střely světelné lítají sem tam — sem tam — „vod-

níkovy sítě“! Ten osmahlý, buclatý hošík, který se tu pojednou na cestě namanul a pokulháváje a uctivě pozdravuje — pražádná pochybnost: „divoké dítě“! A ta babička stará, malá, suchá, o berličce — toť přece skutečná „polednice“! A teď ten náhlý, vzdálený zvuk, ne lidský, ne zvířecí — jenom se neohlížet — toť záludný „hejkal“!

A když vycházím pak z lesa a přicházím ku dědině, — tu černá slepice, která se tu hned za stavením sluní a tak tichounce, až z hloubi dlouhého krku pokvokává, — nekvoká to o „zlatých vejcích“? A ten černý kocour, který tam na střeše obchází komín, — vždyť je to „žmok“ — i ty chlapíku, počkej, já tě —! A uvnitř pak v chalupě, v stáji a v stodole a na hůře, v světnici za stolem a na kamnech a na polici, všude nějaký skřítek, dobrý, upřímný — —

Povídám vám, tam za tou železniční hrází, v té doubravce tiché, chudé, tam byla krása! Znamenité místo! Vzhůru po vodě mají pravěcí duchové od Levého Hradce jenom tak několik kroků, a dolů po vodě mají stínové žižkovských hrdin ještě blíž! Také mi vždycky hned přišli. Zasedli kolem mne, hleděli na mne tak přívětivě, jak pokrevní přátelé — zdálo se mi, že mne zrovna za něco považují — ani jsme mnoho nemluvili, jen tak — —

Ach zlatá, — zlatá ty, nebeská poezie! Ještě jsi se v nové té době nesnesla na nás Čechy v plném svém jasu! Ale přijdeš, vid', až jenom naši pěvci nabudou té pravé, té svaté víry! Až celou duší budou věřit ve svůj národ, až neodolatelnou mocí budou přitaženi velikou českou minulostí, až budou sílu svou cenit dle síly národních našich hrdin, až srostou a více se neodloučí od duše lidu! Jen v ní, jen v té duši lidu nalezneme, čeho česká báseň potřebuje. Jen v lidu, ne v knihách! V knihách nalozáme jen samé Kainy a Ahasvery, Don Juany a Fausty a podobnou už světoběžnou chasu, potloukající se po všech všudy literaturách, šedivá schémata, pouhé už divadelní figuríny, při nichž básník nemá více co tvořit, na něž může zavěsit jenom ten nějaký myšlenkový svůj cár —

Ech — kam jsem se to dostal! Nu tak vidíte, že je Stromovka svůdná!

Napřesrok nebude ale už tak tichá a poetická! Jenže prý bude zase pak jinak svůdná. Právě prý vítězství pro Stromovku, tahleta výstava! Nebohá Stromovko! Druhý králi Pyrrhu! Vezmou ti pro výstavu dobrou pětinu tvojí rozlohy — ještě jedno takové „vítězství“ —

Arci, arci, něco se musí obětovat. A také se už obětuje. Četli jste přece, že už se také kopá lůžko pro vléčnou dráhu na Letnou. Kratičká jen dráha, ale šest set se vykopalo kvůli ní keřů z Letenské stráně — *šest set keřů* — a co tam provždy pokaženo půdy —! Ovšem, dráha na Letnou *musí* být; ale —

Ale jestli mně přijdou ještě s tou zbytečnou, hříšnou dráhou nahoru na Petřín, tak ať hned do první ruky, která zakopne, hrom —

Pánbůh mě netrestej!

NÁRODNÍ LISTY 24. srpna 1890

REFERÁT O PŘÍŠTÍ JUBILEJNÍ VÝSTAVĚ
ČLÁNEK UŽ II.

△ *V Praze 30. srpna*

Nevím, bude-li se ta příští výstava naše líbit! Proč bychom ji byli ale takto dělali? Jsme jako ženské: nemyly bychom se, nečesaly bychom se, kdyby nebylo „lidí“, — a já opakuju, že věru nevím, bude-li se ta naše příští výstava „lidem“ líbit!

Je tomu tak deset a něco málo let, co stála v našich listech úmrtní zpráva týkající se jistého mladíka: „Duše jeho byla prodchnuta nejčistším vlastenectvím. Abychom uvedli doklad, podotýkáme, že byl skálopevně přesvědčen, jenom Čech že dovede rozluštit a také rozluští otázku vzduchové plavby.“

Pražádná pochybnost, zpráva ta musila do českých srdcí uhodit ranou zrovna hromovou! Já sám, ačkoli co do vlastenectví také nejsem žádná onuce (až do svého 22. roku byl jsem například skálopevně přesvědčen, že my Čechové zpereme a zmanžárujeme celý ostatní svět — vskutku, ale já se nechci chlubit), já sám jsem zrovna trnul! A rovněž nelze pochybovat, že přesvědčení onoho šlechetného mladého muže od té doby po národě šířilo se dál a dál, že proniklo už veškeré vrstvy silou úchvatnou — českému géniu že vyrostla z toho už také povinnost, nalehavá, svatá ... a teď — *teď*, když je ta výstava zde, teď že byla nejlepší, nejkrásnější příležitost — všechny české zraky upírají se žádostivě ku Praze, veškerá česká mysl hledí rozechvěna...

Ale už se zdá skutečně, že českému géniu se něco zas přihodilo! Že někde se opozdil! Vždyť jsem vzal plán výstavní alespoň stokrát už do ruky, zobracel na všechny strany, četl a zase četl nápisy na všech „pavilónech“, ale...

Ach škoda — ba přeškoda! Byl jsem si to překrásně myslil! Ohromná tabule „Český samolet“, červenobílá; sta a sta obrovských praporů, červenobílých; veliké „přístaviště“ na Le-

tenské pláni, ohražené vysokým plotem, tak aby ani nejprolezlejší prušácký špehoun...

Bojím se, že tím zklamáním je ale český národ přece sám jenom vinen. Že drží se pořád ještě falešného principu, nepravé strany a tím génia poplet! Mezi těmi, kdož snaží se rozluštit otázku větroplavby, jsou totiž dva tábory. Jedni — ti copañi, ti „staří“ — jsou pro „aerostat“, totiž pro baloun, který je lehčí než vzduch a svou *lehkostí* může do vzduchu se povznést. Druzí — ti „mladí“ — jsou pro „aeronéf“, totiž pro stroj, který povznese se zdvihán a veden vlastní, vnitřní svou *silou*. Vítězství se kloní k mladým. Kdo pozoruje ptáky a letouny jiné, vidí vskutku sám, že všichni jsou těžší než vzduch. A skoro že vítězství rozhod už jistý pramalý tvor, pouhý jen chroust — *roháč*, nadělaný, pevný ten cvalík, u něhož se našlo, že vlastní svou silou povznese nejen sebe, nýbrž i náklad *stokrát* převyšující tělesnou jeho tíži! A že v témž poměru dovede pracovat i proti odpornému větru. Nu a my — my jsme pořád ještě zvyků a náhledů jen starých — my pořád se nafukujeme, my myslíme, že když se děláme lehčími a rozplývavějšími, nežli je to, co nás obklopuje, můžeme se povznést už k výši, — a zatím — „ono“ nás to samo „bere do výše“ — a žene nás to, kam chce — Nene, pánové, mužové, bratří, my se patřičně nepovzneseme, dokud nebudeme *roháčem*, svalnatým, pevným, trkavým, štípavým, vlastní silou neseným, vlastní vůlí řízeným...

Ach — „samolet“ moh být na výstavě naší „Eiffelovou věží“. Češi mne bohužel zklamali! Doufal jsem tedy ještě v Němce. Povídalo se, ti že sobě postaví něco zcela zvláštního: velkolepý „Pavilón vlastizrády“ v semitickém slohu, s prskavým fontánem před tím — celý německý národ teď staví, píše, mluví, jedná v semitickém slohu — a nalezám na plánu skutečně také nápisy „rezervované místo“, tj. tolik co „uzavřené území“, ale ono se teď pojednou zase říká, že Němci do toho svého „uzavřeného území“ nejspíše ani nepřijdou...

A tak zbude jenom už to zase u nás, co bylo na všech už výstavách: hospodářské stroje, květinové sady, průmyslové výrobky, domácí zvířata, kyselé mléko, bedny a sudy, pivo

a víno, staré a nové obrazy, špatné a dobré hudební kusy, restauranty, klozety atd. — atd.

Ovšem, na výstavy se nechodí ani tak pro poučení, jako spíše pro zábavu. A co se týče zábavy, nu — tu se ovšem můžeme vypnout, tu můžeme cizincům něco už slíbit, bez obavy, že neřeknou: „Ale, jejé...!“ V tom oboru máme my i své speciality, a je dobře cizince zavčas trochu upozornit. Zvláště dvě věci máme tak krásné, vzácné, jinde nevídané —

Ta první věc, kterou může cizinec v Praze se bavit: On může v Praze, v srdci české země, uprostřed českého národa *nadávat Čechům*. Vskutku! Aniž by se mu stala za to nepříjemnost sebemenší! To musí být pro cizince gaudium! Panebože, kdybys mě takhle najednou posadil doprostřed nějakého národa miliónového, vzdělaného, silného, hrdinného, slavného tisícovou rvačkou a bitvou, ale přece tak hloupého, že by si nechal ode mne vynadat, — to bych si jím vyplách hubu! Tak ať jenom cizinec té zábavy užije dle plné své chuti, aby pozděj ne pykal, — takových volů, jako jsme my, nenajde už konec světa!

Ta druhá věc, kterou může cizinec v Praze se bavit: On může chodit *na funusy*. Té dokonalosti, jaké u nás, nedosáhl funus už opět nikde ve světě!

Základní myšlenka ovšem jako jinde, obřadně křesťanská: průvod vítěze vracejícího se z boje. Ale ostatní přibráno z obřadů a zvyků všech národů a všech věků a spojeno v obraz zrovna netušené krásy. Lid jde se svými představenými (kněžími) v čele vítězi jaksi v ústrety, až k jeho bytu, kde se baví na ulici hlučně o zásluhách vítězových (zvyk hebrejský: „Saul porazil tisíc... atd.“). Vítěze vynesou pak na ramena a postaví na vůz, jehož střecha má podobu skvostného baldachýnu; před ním i kolem něho nesou se pochodně planoucí jasným světlem, hudba se zpěvy zazní, zvony zahlaholí a hlučný lomoz naplňuje celou obec (zvyk starořímský). V průvodu před ním nesou se prapory, na nichž nápisy vítězových ctností a skutků (například spisů, když nebožtík byl spisovatel; — zvyk čínský). A k tomu ještě najatý lid všelijak podivně a zábavně ustrojený, v černém, šosatém rouše, s širokými bandalíry na prsou, s bí-

lými pery na kloboucích, — dále stříbrný vůz „věncový“ pravzvláštní formy, s pitvorným žokejem na koních (zvyk brazilánský) — atd.!

Ano, náš lid má k podobným věcem talent! Zvláště ale: ustrojít si funus! V domě není třeba nikde groše, rodina neví, co zítra jíst, musí se dělat na všechno dluhy; ale funus se objedná za několik stovek. Jdeš ulicí a slyšíš: „Inu, radostí měl zde na světě málo, bídy dost, ba i hladu; ale funus měl pěkný — jen co je pravda!“

Arci by ani sebevětší talent nebyl mnoho platen, kdyby nepřišel, nepřispěl dobrý, svědomitý též návod. A tu povstali mezi námi někteří mužové výteční, zařídili sobě „kanceláře“, sklady s umrlčími truhlami atd. a jali se s opravdovým nadšením, s dojemnou láskou aranžovat pohřby. Pohřby byly jejich životním povoláním, ovšemže za dobré zaplacení. Vymýšleli, zdokonalovali, překonávali se navzájem, funusy byly pořád krásnější a dražší, promyšlenější a složitější — jeden ten funebřista chtěl pak vždycky hned už celou ulici vyložit černým sukem — druhý měl už najatou bandu padesáti žen, „plaček“, „beček“, které měly za vozem řvát a naříkat, — tu — tu sobě najednou povšiml toho úřad —

Škoda! Zvláště jeden ten „podnikatel“ měl myšlenku krásnou! Povstala přirozeně z principu, že když člověk zemře, rozpadá se na dvě části: duši a tělo. Zamýšlel tedy průvod rozdělit také na dvě části: *bílý*, dušičkový (jasně bílý stříbrný povoz s postavou k nebi se nesoucího anděla, čtyry šimly před ním, sbor tence zpívajících bílých tvorů kolem — vzorek novořecký), a *černý*, hodně smutný, s pohřebním vozem v podobě draka (vzorek opět čínský). Když by například průvod bílý byl už zcela nahoře u Muzea, přišel by průvod černý teprv dolů k Václavskému náměstí — duše by letěla tamhle jaksi už k nebesům, a tělo by zde dole — — inu myšlenka krásná — překrásná!

Přece ale máme dnes něco, co je už nade všechno pomyšlení vzácné. *Soud nad mrtvým*, veřejný, přísný, neuprositelný — ano! Když člověk nestál zaživa za nic, řekne se to u nás pak jeho duši pěkně do očí. Ne arci zrovna slovy, ale — my jsme

hudební národ — hudebními tóny, srozumitelnými pro každého.

Rozsudek se pronese totiž ve formě smutečního marše, a k marši tomu zvolen s výtečným taktem Donizettiho motiv z Lukrecie, akt I, výjev 5 (Orsini, Gennaro, Vitellozzo, Livrotto, Petrucci, Gazella — flauta, oboe, fagot, křídlovka, lesní roh, bombardón).

Průvod se tedy pohybuje ulicemi, při zvuku maršů dojemných, ale vcelku bezvýznamných. Přejde k Václavskému náměstí, vstoupí na ně, jde pomalu výš a výš, skoro už k samému rozhraní města, a vtom — tak někde u Krakovské ulice — hudba se do duše spustí! Tak teda — Des dur — andante!

*Všichni: Tvůj rod pohanou znamenán,
po celé zemi v klatbu dán —
slyš nás, my vyčteme tvé viny!*

*Ors.: Já mstitel jsem Maffio Orsini!
Tys mého bratra zabila!*

Vit.: A mého strýce zhubila!

Liv.: Mně děda zrádně napadla!

Pet.: Mne o mé jmění okradla!

Všichni: Fuj! Fuj! —

To je ukrutné! A že je všechno míněno zcela doopravdy, lze vidět na kamenných ledových tvářích sprovázejících „Pepíků“.

Podivno — skoro každému mrtvému hudou teď tuhle tu notu! To musí žít darebáků mezi námi!

△ *V Praze 6. září*

To je těžké psaní nedělního fejetonu!

Na mozku jako by ležely dužiny. Rudé oko hledí do kalného vzduchu. Jazyk je strnulý a samá hlína.

Co psát, co vypravovat!? Ještě jednou o tom záchvěvu děsném, jenž z bouřné Vltavy přeletěl do širé Prahy? O tom, jak tam venku hučelo vlnobití vod a uvnitř města vlnobití lidstva? Jak v pošmurných uličkách poblíž řeky stála voda tak tichá, tak kalná, tak smutná, zrovna jako nějaká nemoc těžká, stála, a přece rostla, přece se výšila — a jak do té vody hleděly ustrnulé houfy lidské, tiché, smutné, nehybné a — rostoucí — rostoucí — —? Jak každý chvějící se nohou pospíchal k řece, každý přitlumeným hlasem se dotazoval — jak trhali jsme roznášečkám noviny z rukou, a vtom, když jsme čtli: „Právě co toto píšeme, duní nové zlověstné rány dělové...“, vtom otrásla se už zase okna a hřměly nové rány — —? Či docela jak pojednou rozlétla se zvěst, že zbořen už starý, slavný náš most Kamenný...

Komu se tu nezadrhlo hrdlo, nezajektala ústa, nezachvěla slza v oku, ten nemá krůpěje české krve! Byl to týž pocit, jako když člověku umře bratr, — ale pocit ještě palčivější, jako když padne na bratra smrt náhlá, nehodná, bídná...

Tak vidíš, matičko zlatá Praho, čeho jsi se zase už dožila! Ten Kamenný most byl přece nejpřednějším tvojím šperkem! Kdo v dalekých končinách, v nejzazších koutech světa neslyšel a nečetl ničeho o různém bohatství tvém, slyšel a četl alespoň o tom tvém Kamenném mostě! Kdo nespatriil osobně ani paprsku tvé krásy, spatřil v životě alespoň jednou někde obraz tvého Kamenného mostu! Kdo vzal do ruky knihu lidských dějin, našel v ní na mnohých stránkách již opět ten náš slavný, s dějinami národa tak těsně, tak rozmanitě srostlý Kamenný

most! A český národ — nu, ten sobě nedovede Prahu bez Kamenného mostu ovšem ani myslit! Kdo nebyl „na tom pražském mostě“, kdo jím nepřešel, neshlížel z něho dolů do Vltavy a nerozhlédl se odtud kolem, nebyl ani v Praze, neboť na něm, zrovna uprostřed, ano — „tam je Praha!“ a to znamená v ústech lidu tolik jako: tam je naše blaho! Svaté obrázky, počtem do miliónů, rozšířily mezi lidem jeho obraz. Kolem jeho pilířů, jeho soch, jeho věží ovinuly se pověsti národní, z jeho dlažby vypučely národní písně, „o náhlé lásce“, „o zelené rozmarýnce“, a když kdekoliv děvčátko vzdychá a hlavíčkou vrtí, stiskne jí hoch ruku a přísahá: „Dříve se zboří ten Kamenný most...“

A on se zbořil! Tak vidíš, matičko, vidíš! A udělala ti to Vltava, tvá družka — jindy zdoba tvoje, ano služka ochotná! Ovšem: „Voda služka dobrá, ale paní zlá“ — jenže se nám ta naše Vltava stává až příliš často takovou zlobnou paní! Odvírám staré kroniky, počítám — během devíti věků na 60 velikých povodní, z nichž alespoň 20 učinilo škody miliónové a miliónové! A také teď zase tedy na Vltavu přišla ta zlá chvíle, a ona vzkypěla — pomáhala po svém divokém způsobě českému chudému lidu při žních, přišla nám se svým svatováclavským darem pro Ústřední matici — —

Ta Vltava, které Čech tak rád také říkává „naše matka“! Škoda že nemáme už svých dávných pěvců národních, aby promluvil některý k ní jako kdys kobzar ku matce Volze:

*„Jsi-li matka, proč své děti biješ,
proč jim trháš úsměv z bílých lící,
hrubou rukou sousto z úst vyrýváš,
do spánku jim zlostným hlasem hřímáš!?!...“*

Krásná žena, luzná, ale tak divoká! Dobrých vlastností, plodná, úslužná, ale tak neurvalá! Arci — ono nečiní se nic — pranic pro její krocení a vychování, jakkoli o to prosíme a naleháme, není tu peněz pro úpravu její břehů, není smyslu pro potřeby naší země — —

Šedesáte velikých povodní, z nich dvacet v průvodu škody

nesmírné, a z těch neméně než šest, jež se staly velice osudny tedy tomu mostu pojícímu obě města pražská! Roku 939, 1159, 1272, 1342, 1432, 1784. Nyní pak — 4. září 1890 — případ již sedmý! Nepočítaje ovšem některé ještě případy jiné, které způsobily na mostu škodu jen menší.

Kladu sem prostě, co vypravuje dějepisec Prahy o r. 1432. Povodeň tehdejší a povodeň dnešní jsou sobě co nejpodobnější. A kladu to pro zajímavé porovnání — snad i pro napomenutí:

„...a počalo pršeti v sobotu před svatou Maří Magdalénou (19. července) večír asi při západu slunce; pršelo pak silně celou noc a celé dva dni potom; z čehož nenadále přišla povodeň, již druhá toho roku, ale taková, jaké nebylo tehdež paměti a jaké od té doby žádná pozdější se nerovнала do našich dní. Již v pondělí k ránu, dne 21. července, vzala začátek, a voda vystupovala ten den pořád i v noci potom až do outerého v den svaté Maří Magdalény (22. července). Poněvadž byl déšť obecný po celé zemi české, rozvodnily se všecky řeky a potoky, a tudy z celé polovice země svalila se voda do Vltavy a ku Praze. Bylo zrovna v čas žní a někde senoseče. Voda sebrala tudy všecko z polí i z luk, strhla chalupy a mlýny z břehů a nesla všecko s sebou širokým korytem svým mezi městy pražskými. Tu se ucpal most Kamenný v některých sklepiích čili obloucích svých dřívím, senem, obilím, chalupami celými, takže voda, nemajíc volného odtoku, rozlila se tím šířeji přes břehy své po městě. Na Starém Městě zaplavila víc než polovici ulic, takže tekla proudem přes celý Ovocný trh, tj. nynější Malé náměstí, a zasáhla dolejší polovici Velkého rynku, totiž stranu půlnoční, kdež stál tehdež praněř, takže vozili se tam lidé na lodích. Ve vodě stály kostely sv. Ondřeje (v nynější ulici Betlémské), Betlémská kaple, sv. Jiljí, sv. Mikuláše, sv. Haštala, na Novém Městě celé Poříčí, kde voda tekla v znamenité výšce branou Poříčskou. Největší hrůza přišla však v noci z pondělka na úterek po 21. červenci. Nárazem tolikेरých těžkých věcí, které hnal proud řeky samé na pilíře a na zacpané sklepy mostu, protrhnul se most na tré zbořením pěti pilířů, takže slavné dílo císaře Karla v krátké chvíli učiněno

smutnou zříceninou. Když si tím voda prorazila cestu, trhala v první chvíli tím divočeji všechno, co stálo na březích. Všecky mlýny pražské byly odnešeny krom dvou silně pobořených, taktéž lázně a mnoho domů pobořeno, zvláště na Poříčí, jakož i v Podskalí. Teprv předpolednem dne 22. července počala voda opadávati, ale trvalo týden, než se vrátila k obyčejné výšce.“

„Jako v Praze, zuřily vody všude jinde v zemi. Celé vesnice a části měst byly strženy. V Berouně jmenovitě učiněno bylo velké zpustošení. V Písku nalila se voda až přes zábradlí mostu kamenného přes Otavu, jež silně porouchala a podemlela. V Krumlově Vltava pobořila oba dva mosty tamější. A poněvadž voda velká přišla skoro všude náhle a s mocí neočekávanou, utopilo se také množství lidí, mužů, žen a dětí, a byl pláč a nářek všude po řekách a potocích jak v zemi české, tak v Míšni a jinde. *V Praze následovala potom velká nečistota povětrí od mrtvol rozličných, od sklepů a záchodů zatopených.* Opadlá pak voda zůstavila zvláště celé pole Špitálské za Poříčskou branou pokryté dřívím rozličným, almarami, truhlami, koly a kameny mlýnskými, střechami, ano i celými mlýny a chalupami, které vlny odnesly.“ Atd.

Voda dnes opadává.

Hukot Vltavy nese se městem už jen jakoby z veliké dáli. Ale mysl je zděšena a co chvíli zdá se ti, že houkají děla.

Nasloucháš. Nehoukají. Je ticho. A nebe je modré a usmívá se, jako by bylo právě vykonalo skutek dobrý.

NÁRODNÍ LISTY 7. září 1890

△ *V Praze 13. září*

Nakreslil jsem trojhránek, připsal datum a teď — sám pánbůh ví, co teď! Ani stopy po nějaké myšlénce, jenom tak „nálada“, zcela všeobecná, neurčitá, šerá, mizerná — není to věru žádnou ledabylou frází, prosím-li čtenáře, aby dnes následujícího ani nečet, vždyť ani není možno, aby v tom něco bylo!

Moje myšlénky jsou Pražanky a děje se jim arci tedy jako Pražanům a Pražankám teď všem. Točíme se a točíme pořád kolem jediného bodu. Letíme a letíme, ale jsme přivázáni za nožičku. Žlutá mlha po ulicích, jako když rodí se mor, těžké šedivé oblaky nad hlavami, jako když chtějí spustit couky na potopu světa, a v čele, v hrdle, v prsou, v konečku každého prstu pocit, že „něco ještě se stane“! Minulý čtvrtek zřícení Kamenného, tenhleten čtvrtek — „oktáv“, „jubilium“! — zřícení železné výstavy — je to snad už to, co nám zlověstně vězelo ve všech údech? Je to už konec? Zvolal bych: „Pomoz nám nebe!“, kdyby právě odtamtud nepadaly na nás teď všechny ty mizerné rány!

Vyjdeš si z domu — doma všechno na tobě leží. Ale dnes věru půjdeš si jinam, ne zase jenom vpravo nebo vlevo dolů k té ošklivé řece! Vystoupíš, zakýváš se, a vida — už zase jdeš vpravo nebo vlevo tam dolů! Především jsi alespoň z hlavní třídy sešel kamsi do uliček, abys se tedy také osobně podíval trochu na tu spoustu; ale je tam takový divný výpar, dláždění pokryto hromadami mokrého podlažního šterku, stěny domů špinavy a vlhky až nad hlavu, všude po průjezdech kusy zabláčeného náradí, všude u něho lidé polonazí, vytopení — malé děti natahují prosebně ručky, rozcuchané ženské vytahují ze škopků kus po kuse prádlo, bůhví už z kolikáté vody, a ono je pořáde černé, pokryté kalem, prosáklé smradem — fuj, a kdyby se to pralo padesátkrát, stokrát, vždy to bude po-

řád kanálem páchnout — jak je taková bída, takové neštěstí ošklivé, protivné — hnusné!

Jdeš tedy dnes zase už jen hlavní třídou. Sta lidí vedle tebe, před tebou a za tebou. Nepřetržitý lidský proud jako už po týden, ale bez svěžího hluku lidských proudů: chodíme ještě všichni „celí pod vodu puštění“ — smutní. Někde se proud zaráží. Stavíš se také. Vyvěšené fotografie zbořeného mostu nebo některé zatopené známější končiny. Číslo časopisu s potopními ilustracemi. Oznámení potopní brožury. Mimovolně prohlížíš krámy i jiné než kněhkupecké. Není-li u papírníka listovní papír se zbořeným Kamenným. Není-li u cukráře dragantový už model toho Kamenného. Neupozorňuje-li módní výloha na „nejnovější“ dámské látky „potopní barvy“.

Došoural jsi se, doklátíl někam až na nábřeží. Vidiš, cos viděl už dvacetkrát. Díváš se polotupě na most. Bezmyšlenkově na letící vodu. Slyšíš a neslyšíš hlučící kolem řeči.

„Kolikpak asi metrů letí tahle voda za sekundu? Bystré řeky prý přeletí čtyry metry.“ — „Ale příbojná vlna mořská až osm set — vskutku!“

„Pořád kalná, samá čokoláda! Aj Vletavo, če mutíši — vždyť jsi jako čuně!“

„No ano, ,ta‘ povodeň! Staří ale říkali také ,ten‘ povodeň, a ,ti povodňové‘ — jen vemte Hájka!“

„Inu — neštěstí! Ale neříká se: ,Sedě u vody vždy čekej bědy‘? Tak to bylo odjaktěživa a...“

„To jsou ty staré hříchy: pět miliónů jsme se vypůjčili a nevystavili jsme za ně ani tu silnici pod Letnou! Mohly mít těžké vozy alespoň nějakou teď cestu z Malé Strany!“ —

„Když se o ní mluví teprve asi čtyřicet let!“

„Někdo by měl sledovat ty příspěvky v novinách a vypisovat, mnoho-li dají židé!“

„Já vám povídám: tramvaj to udělala! Copak je to malé otrásání? Jak vjede vagón z některého konce na most, už se koleje třesou až na druhém konci!“

„Pan kaplan od Sv. Haštala říká, že má stát tady na mostě svatý Maurelius; to že je ten pravý mostní svatý!“ — „I ty můj bože, a copak svatý Jan Nepomucký, ten není patrónem

mostů? Viděl jsem ho na mostech až v Polsku — když vám povídám! Tatičku svatý Jene — tohle ti ukrutně uškodí tam u těch lidí!“ —

Omrzí tě poslouchání. Rád bys se někam obrátil — ale kam? Nejraději takhle na Kamenný! Zdá se ti věru, že jediná rozumná a skutečně slušná procházka v Praze je tak asi od věže přes most ku Malé Straně a zase nazpět, a zase tam — Hezky zvolna, se zastávkami, s opíráním se o zábradlí a pohlížením k panorámatu ostrovnímu, s přehýbáním se přes tu bradelnou zídku a shlížením zase dolů, jak voda pod oblouky letí — takový zvláštní příjemný pocit přechází ti pak z kamene do těla, „ves most otrásá sie“, lehýnce, jakoby v dřímotě, a celé tvé tělo chvěje se s ním — — Někdy, když ledové kry do zdiva tlukou nebo když velká voda bije, pocit ten se stupňuje zrovna až k hrůze, ale hrůza ta je vábná, řekl bych vilná, nemůžeš se odtrhnout — pamatuju se dobře na rok 1845, jak zídka se mi pod lokty třásla a jak za mnou stojící otec mimovolně mne držel za rameno: „Pojď už — neslyšíš?!“

Ano, ta procházka po Kamenném! „Pojďme ještě na Kamenný!“ zní tak často heslo za pozdní noci, zvláště za jasné letní, když společnost rozjařená odněkud vyšla a nikomu nechce se domů. A s hlukem se jde a vchází se na most, a tam, v dojmu toho nevyrovnatelně luzného obrazu při měsíčním světle, znenáhla hluk usíná — duma se zmocňuje srdce — ústa, pohnou-li se, ledaže šeptnou — —

„Nejprve se vždycky pomodlím u sv. Kříže,“ píše mi venkovanka, „a pak — pak mi cesta po mostě trvá věčnost! Loudám se, přecházím...“ — I ba — tisícům a tisícům je ten most náš skutečný kostel! Je jakoby svatou cestou někam k věčnému blahu. Je to divné — já sám, kdykoli jsem v životě zaslech pořekadlo o „mostu vedoucím ku věčnosti“, ihned jsem měl před očima jenom most ten náš starý, nedohledně vyklenutý, s řadami dívajících se svatých —

Ach — jakž musí teď býti těm mým Malostranákům drahým! Nechodí se každého rána dívat dolů do utichlé Mostecké ulice, zdali se za noci nestal přece zázrak, není-li most zase scelen —?

To byla rána Malé Straně zrovna do srdce! Kamenný most je náš — nás vyrostlých na Malé Straně, rozumíte! ? Vy ostatní se mu můžete obdivovat, můžete jej třeba i milovat — ale on je *náš!* Snadže vám to Malostranák k vaší otázce přímo neřekne, ale najisto to cítí.

Někdyť se mu stane, že musí tedy za tím oním na Staré Město, z té své klidné, srdečné, miloucké Malé Strany — je to jako výprava někam do světa. Dokud je na mostě, no to je mu arci pořád ještě hej, vždyť Malá Strana ho doprovází, jde vedle něho po Kampě až do třetiny cesty; ale když pak dojde konce a prošel už Staroměstskou věží, tu pojednou cítí se tak opuštěn, ve světě tak cizím, chladném —! A teprve když je zase už na cestě zpáteční, když zůstavil za sebou už poslední hlučnou ulici a vstoupil znovu na most, teprve pak je mu, jako by pojednou z něho spadla zas všechna tíže, jako by byl zachován, ve *svém!*

A teď Malostranák na svůj Kamenný ani už nesmí! Je odříznut od světa. Pavučiny zastrou podjezd jeho mostecké věže. Pýcha každého Malostranáka, Mostecká ulice, „obraz velkoměstský“, omší a zešedne —

No, nebude to trvat as věčně! Mostaři prý už dělají plány. Lidé už se radí, odkud peněz.

A praví se, že jistý velkomyslný kavalír zavázal se páterům jezovitům, jakmile bude most zase vyzdvižen, že tam na svůj náklad postaví ihned novou sochu svatého Ignáce Loyoly! Nejdůležitější by bylo tedy už obstaráno!

Domáci dceruška místo: „Prosím, zapište se do alba,“ zašeptá: „Prosím, zamluvte se mi do fonografu — prosím!“

Řečník, bude-li chtít, bude moci slyšet sama sebe — „To je protivný hlas, když křičím! Vskutku protivný — budu se musit mírnit!“ — Učitel nebo kazatel bude si moci říci: „Můj milý, to jsi opravdu osel, když takhle...“ — A operní zpěvák naučí se z fonografu stokrát více než z každé kritiky, bude věřit také už v trvalost uměleckých svých výkonů, v nadšení pozdních ještě pokolení nad jeho hlasem a uměním, a slavný tenorista bude ročně nejspíše žádat pak o deset tisíc míň.

Vyrostlý syn bude trávit poprvé v daleké cizině, v zákoutí třeba austrálském, sám a smuten. Ale o týden později obdrží poštou z Prahy už list a v něm malou plást — a pojednou bude mu, jako by seděl za stolem mezi svými, slyšel jejich známé hlasy, navyklé rozpravy, vzpomínky, připitek na něho samého — —

A poněvadž každá matérie se opotřebuje a dle dosavadních alespoň zkušeností fonografická plást jen asi 2000krát opakuje, co byla zachytila, přijdou pak do novin zprávy naprosto nového druhu, například: „Včera vydražována v ústřední dražební síni plást s proslulými posledními slovy J. N., největšího tohoto dobrodince lidstva. Lze si je poslechnouti již jen pětkrát, byť zvláště za let nejprvnějších trochu marnivě zacházeno se slovy těmi, ovšemže každému tak žádoucími, a neocenitelný zbytek vzbudil mezi dražebníky, kteříž se dostavili ze všech konců světa, s miliónovými poukázkami v kapsách...“

Smíšenina žertu i opravdovosti!

V prvním svém článku „o výstavě“ vyprávěl jsem něco o duté staré lípě, do níž jsem co mladík byl odříkával své vyznání lásky, a o lítosti, že v lípě nebyl tenkrát fonograf atd. ... A když jsem to následujícího dne četl pak vytištěné, tu se mi vykryštovala v duchu dnešní má úvodní scénka a přihrnulo se mi k ní na sta myšlenek...

Ano, ano — my už si dovedeme dnes něco, co se nám zdá důležitě, co nás rozechvívá, co se nám líbí, co nám chutná,

„schovat pro budoucnost“ — a to bez újmy rozkoše okamžité! Porcičku poezie, sousto minulosti, krajíček života! Jděte si domů, vy bohové, kteří jste dovedli Narcisovi darovat jen věčný život, ne ale také věčné v něm mládí, — my sobě dovedeme sami dodat už i toho mládí, alespoň některých, těch sladounkých jeho chvílek...!

A to v plné jich životní síle! Fotografie nám podává dosud jen mrtvý, cize působící obraz; fonografie popadá nás ale dnes už zrovna u srdce: slyšíme živá ústa, chvějící se hrdlo, dýchající prsa!

Neseznal jsem bohužel sám ještě účinku zdokonaleného nyní fonografu; ale dovedu se dle popisu zcela dobře do otrnujícího toho účinku vmyslit. Někdyť se mně teď stane, že zakašlu, chrchnu, promluví — a zrovna se leknu: „Toť hlas mého otce, když už stárnul, — zcela, ale zcela ten zvuk, který zněl před čtyřiceti lety...!“

A mohu si věru pak pomyslit, jak by působilo živé slovo dávno zesnulé matky — —

Jsou oslové, kteří fňukají, že poezie mizí ze světa! I jděte, zvířátka měkounká, nemizí — *přibývá!* Snad že se mění, že je poněkud jiná, ale najisto není menší: *je větší.*

ono *není!* Ono je ve své krásné, v národní ryzosti už jen někde na venkově, Praha, která by měla být všemu venkovu vzorem, Praha je chaba!

A přece — co všechno by se tu mohlo dělat! Svět by musil mluvit o nás! Při zcela skrovňoučkých pomůckách, při zcela maličké dobré vůli! Jenom chtějme — chtějme být veseli a mít se dobře, a my *budeme* se mít dobře a Praha *bude* vesela! Na celé kolo a po tři dny: v den „*várky*“, 27. září, v den „*posvícení*“, 28. září, v den „*pěkné hodinky*“, 29. září.

Várka. Myslím si ji jako neapolskou „*cocagnu*“. Praha chce mít nejen upřímnou radost z jídla, nýbrž radost již i z přípravy k němu, ze všeho jedlého zboží. Krámy s potravinami jsou vyzdobeny květinami a chvojím, hostince vítají příchozí zelenými branami a barevnou různou okrasou, a poněvadž v každé ulici je několik takových krámů a živností, je veškerá Praha ve slavnostním rouše.

Před krámy pekařskými pískají koblihy v másle. Před krámy uzenářskými, od nichž visí přes ulici přetažený růženec opentličkovaných buřtů, zpívají jitrnice. Čistě vypraní preclikáři a uzenkáři chodí a stojí po ulicích. V řeznických krámech visí maso okrášlené chvojím a pozlátka skví se po jeho svalech vedle jasně svítícího tuku; sklenice kyselých okurek a nakládaných ryzců, ošatky rajských jablíček a pyramidy vonného křenu dovršují dekoraci.

Vaječný trh i jiné trhy jsou vyzdobeny „jako o posvícení“. Po nůších zeleň, na širokých slunečnicích barevné zdobry, na zboží všeliká krása. Kachničky tu leží na hlávkách salátových. Kuřátka ve věnci zeleného hrášku. Husičky mají pozlacené nožičky se zobáčky a v „biskupu“ jim trčí praporeček hezký. Masný trh spojil se s trhem zeleným a vzrostly na něm půvabné skupiny: staženému skopci ustláno na červenozelelé mrkvi, bělounký vepřík dřímá na krouhaném zelí. —

Račte odpustit — mně se sbíhají sliny —

Posvícení. Den věnovaný jídlu — *jídlu* — *jídlu!*

Proto také nemá se den ten znesvětit žádným již zaměstnáním jiným. V divadle se *nehraje* dne 28. září! Také kdy? Odpoledne? Aby člověk pospíchal a nemoh se ani pohodlně na-

jíst? Večer? A co tedy večer? Opera? Zpěváci mají mastná hrdla a chraptí! Balet? Dnes je čas masitých požitků zcela jiných! Veselohra, činohra, truchlohra? Která? Skoro v každé se jí a herci neumějí na jevišti jíst — dojem byl by dnes trapný! A nač také ty nebohé, dobře napapané herce vlastně dnes trápit? Co je nám dnes ještě požitek „estetický“? My to nejestetičtější na světě dneska už měli, vždyť „estetika“ má svůj původ přece od řeckého „αισθάνομαι“ = „cítiti“, „chutnati“ — a my máme ještě plnou hubu výtečných chutí —

Tedy několik rad knihami poučeného, životem vycvičeného muže pro den 28. září!

1. *rada*: Ráno „budíček“ o 4. hodině. Dle staročeského zvyku: „vítání jitřenky s jitřnicí v ruce“.

2. *rada*: O 6. hodině káva a „co k tomu patří“.

3. *rada*: O 10. hodině „merenda“ čili, jak se tomu dnešního dne hloupě říká, „snídaně na vidličku“.

(Nechť nikdo se jenom nerozpakuje jíst, jíst a zase jíst! Není to věru žádná věc prozaická, světácká a jak se jinak ještě říká! Renaud de Beaune, arcibiskup bourgeský, byl zajisté zbožný, ano vznešený muž, a když večer ulehl, hned za 4 hodiny musil ho sluha zase už budit, aby pán „něčeho pojedl“. Ráno o 4. hodině snídal už podruhé. O 8. hodině potřetí a hlavně. V poledne pak — ale já jednou čtenáři podám obširný životopis výtečného toho muže — podám!)

4. *rada*: Po „merendě“ malá procházka, nejlíp k řece, kde vane trochu svěžího vzduchu. Pěkně zvolna, jenom tak se loudat.

5. *rada*: Nepozvat si k obědu nikoho se „smutným obličejem“, nikoho, kdo jde ke stolu jakoby za umrlčím vozem! Především žádného pana pátera! (Ano, dříve, dokud heslem českých kněží byla ještě „vlast“, to arci mívali obličej zrovna jako slunečnice — radost s nimi posedět u oběda! Ale teď, co je jim heslem „Řím“, vypadají jako šindel!)

6. *rada*: O 1. hodině oběd. *Zavřít ihned u domu dvéře*, aby nebylo žádného vytrhování!

7. *rada*: Kde to jen trochu jde, posadit mužské jinde a ženské také jinde! Ne snad proto, až bychom byli sami Byronové

△ *V Praze 4. října*

Nepřijde-li do toho ještě nějaká živelní pohroma, například nedbalost — nedbalost je nejhlavnějším živlem českým —, bude výstava tedy přece zavčas odevřena. Intrády, slavnost, banquet, šampaňské — kteréž my žurnalisté pijeme ušima — a pak po šest měsíců náruživé „vědomí lidské pospolitosti“, kvůli kteréž prý se podobné výstavy jediné dělají. Také bych si byl ale věru vyrval všech svých 68 000 vlasů, které mně z předepsaných 136 000 doposud zbývají, kdyby ten náš krásný Časopis výstavní musil se naposledy zase přeměnit na pouhopouhé „Zprávy spolku architektů a inženýrů českých“ — stydlivě, tiše, aby si toho nikdo ve světě ani nepovšim. *

My obecnstvo se tedy na tu příští událost také jak náleží už připravujeme. Ovšem víc na cizince, kteří prý houfně připutují do Prahy, než na ty obzvláštní zázraky výstavní. Dali jsme upravit náměstí, předláždít ulice, nastavět kandelábry — budeme vypadat jako ulízání. Budeme cizince přívětivě vítat, na ně se usmívat a na ně mluvit. Ale, *jak* na ně mluvit!?

Pan... — už zase nevím jméno toho pana inzerenta — oznamuje: „Vyučuji němčině kvůli době výstavní...“ — tedy zase nový, 123 276tý už „důvod“ pro učení se němčině!

Ó, také já jsem z hloubi duše přesvědčen o důležitosti němčiny za doby výstavní, ale — pro cizince! Zvlášť je-li cizinec šelmička a sepere se například rád v hospodě nebo na ulici.

* Zrovna za vlasy jsem přitáh ten Časopis výstavní hned do počátku dnešního článku; ale účel je jasný: reklama. Potěšil mne upřímně a chci to upřímně říci. Měť jsem mimo jiné „výstavní“ obavy také tu, že povstane pro ten čas nějaký časopis český, který bude až příliš chudinký u porovnání s krásnými loňskými pařížskými; ale páni architekti et comp. mne z obavy vytrhli. Náš časopis je opravdu solidní, krásný, elegantní, dnes už dobrá průprava k výstavě, příště tedy dobrý průvodce v ní. Zůstane trvalým obohacením pro knihovny školské, spolkové i soukromé.

Tu pak může u nás pěstí člověka na zem srazit, do krve ztlouct a třeba hnáty mu přerazit, mluví-li pěkně německy, obzvlášť ale s tím trakařním severoněmeckým přízvukem, zaplatí na nejvyšš pětku. Mluví-li s přídechem jihoněmeckým, zaplatí už desítku. Mluví-li ale nějakou jinou ještě řečí — nebo chudinka nebožáček mluví-li docela snad — česky, dostane čtyry měsíce, jenom to kmitne!

Arci, arci — ono se také při té naší výstavě, jako při všech výstavách, poznovu ukáže, že by bylo dobře, kdyby každý člověk mimo svůj vlastní uměl ještě nějaký jiný jazyk, „světový“, jeho srdci sice cizí, ale jeho myšlenkám v čas potřeby přístupný, — když však je s tím pořád ještě obtíž! Vynalezen, jak známo, proto tedy už „volapük“; — dobrá! Ale po „volapüku“ honemhonem vynalezeno „lingvo esperando“ a pak hned „lingvo internacia“, a netrvalo by pět let a každý člověk na světě měl už by svůj zcela zvláštní jazyk „světový“! Jdou teď tedy na to zase jinak! Jeden navrhl latinu. Druhý řekl: „Toť je novohelénština mnohem případnější!“ Třetí: „Když už jazyk živoucí, tedy angličtinu!“ Stará mela!

Já sobě dovolím učiniti tedy také návrh. Zavání sice trochu divočinou, ale je jedině rozumný. Ubezpečuju!

Tadyhle byla v Berlíně tlupa amerických Indiánů, náležejících několika různým kmenům. Vedl je Rocky Bear a s tím měl rozmluvu novinář W. Wyl.

W. Wyl: „Mluví každý Indián řečí ostatních kmenů, rozumí například Sioux Arapahoeovi?“

Rocky Bear: „Nerozumí. Není také zapotřebí. Dorozumují se řečí posuňkovou, která je asi věcí nejznamenitější, jakou Indiáni vůbec mají. Každý Indián řeč tu zná, pomocí její dorozumují se kmenové nejvzdálenější a je tak vyvinuta, že slouží i při obchodech a smlouvách nejspletitějších a nejdůležitějších. Nikdo neví, jak povstala a jak se tak rozšířila. Mluví se rukama tak rychle jako ústy: Indiáni rozumějí si okamžitě.“

Tak! — Já mlčím. Já už ani nežadutnu. Pražádná pochybnost: jako blesk to prolítlo v nynějším okamžiku veškerým lidstvem! Kdybych připojil jenom ještě slůvko, vypadalo by to už jako samolibost — pýcha... — obraťme se ku věci jiné!

fou, která tak dojemně nařiká, jako když anděla zuby bolí; pak kabinet s rozličně broušenými *zrcadly* — člověk se v tom kabinetu sám sobě tak upřímně směje! —, dále nějaké *panoráma*, například Berlína, aby tu bylo také něco pro krajany „druhé národnosti“; pak *voskový kabinet*, s figurami v životní velikosti, „jakoby živými“, s celými historickými skupinami, opravdovými, věrnými, například jak Rieger, Mattuš a Zeithammer sedí za zeleným stolem a podepisují „smíření“.

A uprostřed toho náměstí — — ach bože, když si tak vzpomínám — ach ano, ano — bývalo to přece jen zcela jiné! Když, sotvaže začalo jaro, běhával jsem den co den hned po škole dolů za Oujezdskou bránu a tam, na prostranství vlevo, směrem k „Egenberkům“, starý Veselý provozovával komedii!

Starý Veselý — my si ho tak vážili, on „se producíroval přede všemi potentáty“, a my ho stavěli vysoko — vysoko — až nad arcibiskupa! A při něm ten jeho habán paňáca, ramanatý, nohatý, s namalovanými červenými a černými šmouhami na tváři — toho jsme se zase báli! Pokaždé chytil některého kluka „darmesáka“, schoval mu syrové vejce pod čepici — a pak najednou to vejce rozbil: vejce teklo klukovi po obličejí, kluk řval, všechno se řehtalo —

A kousíček stranou, opodál lomozu, babička s „Jenovéfou“! Ona šedivá, hubená, sešlá — kukátko její zelenavé, ošumělé, staré. Pánbůhví proč vlastně byla ta veliká, vypoukle broušená skla v tom kukátku jejím! Nezvětšovala, nezjinačovala a pouštěla jen neurčité světlo do kukátkového nitra — když babička po produkci zase ta svá stojatá šuplátka zastrkovala, tu jsme obyčejně zahlédli kousek těch její plastických kukátkových skupin a líbily se nám takhle beze skel více ještě než s nimi!

Babička huhňala a to dodávalo truchlivé historii o Jenověfě zcela obzvláštního rázu. Prosím: zdvihněte přece palec a ukazováček, smačkněte si trošičku nos — tak, a teď říkejte pomalu, zpívavě:

„On ten pan hrabě měl srdce jako diamant a byl by rád zase amantoval nešťastnou svoji ženu; ale ten ukrutný Gólo každické noci mu do uší *hučél* — a *hučél*...“

A teď si považte, aby *vám* takhle někdo po celou noc huh-
ňavě do uší *hučél — hučél!* Inu — byl to ukrutný dojem!

Copak ale už není nikde ve světě nějaký potomek Veselého?
Nějaká babička s Jenovéfou? Já přece myslím, kdyby se hle-
dalo —

Ech co —

„Slavný zábavní odbore dopravního výboru příští zemské
výstavy jubilejní!... —“

NÁRODNÍ LISTY 5. října 1890

△ *V Praze 25. října*

Plácejme trochu. Víím, není žádného rozmaru v české mysli — všude opravdové tváře, stažená obočí a já sám jsem tak asi nejméně nadán, abych se veselil, když všechno kolem bručí! A také ta příroda je tak předčasně zimava, nevlídna — zvláště v Praze je dnes už tak truchlo, že až do tesknoty, ve vzduchu visí šedivá mlha, kolem nároží hvízdá ječivý vítr, po ulicích lítají oblaky zhnědlého listí —! Ale — víte — když zasedám k nedělnímu psaní a nemusím zrovna psát o něčem opravdovém, pokaždé rád si беру moto z Rabelaisova Gargantuy:

*„Když vidím strast, jež hlodá vás a sžírá,
vždy k úsměvu zvu spíše nežli k pláči,
náležit smích ku právům člověka...“*

Plácejme. Hodme svých starostí přehrštli na ulici a dívejme se, jak se kutálejí a haraší v tom opadlém listí! Vezměme si příklad ze ženských! Hlavu mají chudinky dnes věru plnu nejtěžších starostí, a přece — křidélka u nohou, jiskru v oku, úsměv na vlídné tváři!

Přilétlat k nám zvěst náhlá a ohromující: „*Blond*“ už není v módě! — *Dlouhé rukavice už se nenosí!*

Místo blondýnek rázem přišly do módy brunetky. Místo rukaviček někdy až dvacetiknoflíkových, se šlicem k tomu nad loketním záhybem, budou se nosit rukavice nanejvýše o třech knoflicích, ba snad docela jen o dvou — a možno že i s knoflíkem jenom jediným — nebo dokonce s kratičkou gumovou šňůrkou — —

Ano, už je to faktem! V Paříži dnes už blondýnky se přebarvují. Nic platno více, ctěné dámy, — do barvy! Nezdržujte

se, nepřemýšlejte teprv dlouho, co tomu například řeknou mužští! Když mohou tak mnozí mužští mít „černé duše“, ačkoli pánbíček dal jim kmentově bílé, když tak mnohý z nich je „zrzavý zevnitř i uvnitř“, ano když některý i sám se tím chlubí, že je „vybarvený“, pročpak byste se nemohly vybarvovat vy, jichž je odvěkým úkolem pestřiti život! Jenom nezapomeňte a dejte si dát od barvíře záruku! Abyste samy sebe pak poznaly. A hloupý manžel aby neoddával se naději, že dostal nějakou — lepší? ne, to zrovna jsem nechtěl říci!

Nač se teď zdržovat s titěrnostmi! Nastávají důležitější úkoly, plány, staré těžké myšlenky. A nemám zde na zřeteli věru ani toalety, které jsou přec pro blondýnky základně jiné nežli pro brunety, ne frizúry, ne šperky, ne steré jiné věci podobné. Ale: jakže teď pod tím tmavým kryvem tedy *svou pleť si zladit, jak hlavu nosit, do světa koukat, na lidi se pošmívat* — atd.!

Blondýnka — nu ano, ta nese hlavu zcela tedy zpříma. A buď dá tváři výraz chladný, nehybný, kamenný, nebo dětsky úsměvný, se svítivými zoubky, přívětivým zrakem, jasný jako to sluníčko, jehož světlo se jí prý do vlasů chytlo. Prvějšího výrazu, jak jste sobě asi mnohokrát všimli, užívají blondýnky tichých, jasně modrých očí. Takových očí, kterým se říká, že jsou „jako nebe“; ony jsou ale zatím jako studna: hluboky, nenasytny. Výborné takto dámy, ty s téměř chladnými, modrými očima! Vezmi si takovou, jenom takovou, jsi-li ještě svoboden a máš-li skutečně dobré srdce! Uvidíš, že svým přátelům způsobíš mnohou a opravdovou radost!

Toho druhého, veselého, vnímavého výrazu užívají zase blondýnky — ať už přirozené, nebo nabarvené —, které mají oči tmavší, zašedlé nebo třeba i hnědé. Patří k tomu výrazu arci také pak větší svižnost celého těla, bystřejší chůze, náhlejší pohyb. A to bývá někdy až namáhavé, dáma aby samu sebe pořáde napomínala: „Pozor — zas jdeš tak nějak líně! Škubni sebou přece trochu —!“

Ale brunetka — a třeba byla jenom „kaštanová“, jakých u nás valná většina —, ta ani zas nesmí například hlavou tak zpříma, tak zrovna do nebes! Trochu, trošičku ji musí držet

vždycky nakloněnu — ne mnoho, jen tak malinko, jakoby snivě, jakž to ovšem také sluší k sivější, zadumanější pleti. A tvář k tomu nesmí rovněž být ani kamenná, ani zas příliš hybná, a když se dáma na mužského, například děkujíc, usměje, nesmí být úsměv nikdy rozevřený, musí se objevovat nenáhle, rodit abych tak řekl zdola, od spodního rtu nahoru k očím. Jen ať to čtenářka raděj už trochu zkouší! — Ne! ? — I pomalu! — Tak — výborně! A hned ještě jednou — ne? — Převýborně — pusu!

Kdo ale způsobil tedy ten náhlý, ten obrovský obrat? Zbytečná otázka — kdo jiný než Sára Bernhardtova, napořád vrchní maršálek světové módy.

Dějiny lidské jsou tak zajímavé!

Kdysi měla Sára zahrát zbrusu novou sardouovskou úlohu — byla to Fédora? nebo Theodora? — a uznala po zralém uvážení, že tu Fédoru — nebo Theodoru — *nemůže* na žádný způsob hrát ve svých *kaštanových* vlasech — vlasy že musí být světlé, zlaté, a *obarvila si je tedy do zlata*. A že jí to slušelo, barvila je také tak dále, a ženstvo se barvilo po ní. Ale Sára byla, jak z 10 000 epigramů a 100 000 prozaických vtipů na ni, na tu „božskou sirku“, dostatečně známo, tenkrát náramně sucha. Co učinila? — Vynalezla si kvůli suchotě té módu ještě jinou: *dlouhé rukavice*, sáhající nad loket. A poněvadž i v těch je suchotu, když je to suchota velká, vidět, vynalezla k nim až nahoře, místo několika knoflíčků, *šlic*: dělá sice šklebivé, nepěkné řízy, ale klame zrak, a to je jeho účel! A ženstvo nosilo rukavice dlouhé, se šlicem v konci.

Svět pokračuje. „A umění s ním,“ praví Talián. Teď bude tedy hrát Sára Kleopatru. O Kleopatře je z historie známo, že si barvila vlasy, a sice — nazeleno. K té barvě Sára nechce ale sáhnout. Poněvadž však cítí: „Musím vypadat naprosto jinak než dosud!“, rozhodla se a stane se zase zcela svou: kaštanovou.

Svět se mění. „A my v něm,“ říká zase Čech. A Sára mezitím ztloustla. „Jiným léta půvabu ubírají, mně ho přidaly,“ praví a ukazuje zoubky. Nemá chválabohu dlouhých rukavic

více dnes zapotřebí a vrátila se ke krátkým. Za ní pak vrátí se ke krátkým opětně ženstvo veškeré, předně ale veškeré ženstvo české. Můj bože, pročpak ne! Za prvé je ona uznávaným komandantem, a za druhé je Sára jakoby naše: vždyť je známo, že jí denně k čaji „české sušenky“ („sysanky“ jim říká božská Sára), a už když hrála v Praze, uměla říkat: „Děkují pekne!“

Tak se to stalo. Návrat tedy ke krátkým. Opakuju: návrat — ve věcech módy není žádné novosti, jsou jen zvraty. Dlouhé rukavice vidíme už na relífech starého Egypta, a panovaly po Evropě ve století 12., a pak zase na počátku tohoto věku, a teď zase za vládkyně Sary — a jindy opět panovaly krátké — atd. — atd.*

Musíme se do toho už vpravit. My mužští se vpravíme arci as dříve než dámy. Když líbáme hezkou ručku, rádi odhrnujeme rukavičku, abychom se dostali k sladkému jádru, a tu jsme měli poslední léta ukrutnou práci! Dámy ale přijdou o svou zapínací hračku. Když šla dáma do divadla, neměla nikdy doma tolik času, aby zapnula si rukavičku celou; zapínala teprve v divadle, a když opona naposled spadla, byla dáma zrovna s posledním knoflíčkem hotova. —

Zmínil jsem se na počátku o nyní nastávajících, nutných změnách v toaletě, frizúře, špercích atd.; ale jen tak mimochodem. Vidím, že jsem chybil.

Před třemi dny rozmlouval jsem s jistou krásnou dámou zdejší o těchhle věcech.

„Je to pravda?“

„Je, milostivá paní.“

„A také rukavice bálové?“

* Kdo chce něco co možná obšírného a zároveň zábavného číst o rukavičkách a čítá někdy také německy, nechť si koupí *Der Handschuh* od J. A. Kmenta. Kdyby tam nestálo J. A. Kment, dal bych tam dr. E. M. Schranka — ta kniha jako by byla panu Schrankovi z očí vypadla! Úžasné pilný a bohatý spisovatel, ten náš krajan pan Schránka! Od té nedávné doby, co jsem se zde o něm zmínil, vydal už zase zajímavé dva spisky: *o polívce* (*Die Suppe*), o níž pojednal tak, že by pobavilo nejen hospodyni, která sama polívky vaří, nýbrž i hospodáře, který je — ani neví; a o *Kameném mostě pražském* (*Brückenkunde*), o němž ví pěkných citátů věru do sta.

„Také bálové.“

Svěsila hlavu a přemýšlela.

„Ale jakpak to půjde dohromady s nynější bálou toaletou? S těmi kratičkými rukávky? S tím...“ A náhlým dojmem zachvěla se po celém těle.

Zachvěl jsem se také. Cítil jsem, jak my mužští, když přemýšlíme, jsme povrchní a jak cítíme mělce!

NÁRODNÍ LISTY 26. října 1890

△ *V Praze 8. listopadu*

To byla rozkošná půlhodinka — zaplať pánbůh! Jiní ovšem měří si svoje životní rozkoše třeba dle decennií, ba i dle celého věku — aťsi!

Předvčerejší večer. Procházka venku po ulicích nebyla tentokráte dlouhá, nebyla příjemná: severní vítr Svato-václavským náměstím jenjen letěl a kolem rozžhatých už plynových svítilen kmitaly se sněhové vločky. Ale odpočinul jsem si pak a bylo mi volno. Kamna pěkně hřála; železná plotýnka v dolejší kapličce, skládající se ze dvou dílců, byla ještě žhava.

„Anna!“ — „Račte?“ — „Dejte mi sem nějaký rendlík — ale vyberte nějaký menší!“ — „I vždyť máme jenom dva.“ — „A přineste mně z komory něco jablek: dvě panenská a dvě míšenská, upeku si je!“ — „Náš pán dělá, jako bychom měli zásoby, a zatím si přines ty čtyry jabka dnes v poledne v kapse!“ — Pražádnou fantazii nemají ty ženské!

Tak! Budu si na ně sám dávat pozor! Za půl hodinky, počítám, jsou upečeny; obrátím je jednou, nebo dvakrát. Dobrá jsou ta moje kamínka, dobrá! Nikoli snad mohutně rozložená (mají jenom 69 centimetrů šíře), a jsou jen o třech kapličkách (31 centimetrů), ale slouží. Když do nich večer založíš, „teplákujou po celou noc“, jak Nána říká. Člověk může mít k nim důvěru.

Ovšem, jinde, u bohatých, mívají nyní kamna tak nádherná! Kamnářské umění má právě svoji renesanci. Jenže přichází k nám ta renesance zase už z Německa! Úhledná kamna, velice okrasná, ale cizí; nehodí se nám k domácnosti. Každá ta jednotlivá ozdoba na nich až dopodrobna po německu prostylizovaná, každá v reliéfu na nich upravená hlava německý Götze, nebo Konrád, Faust, Markétka a tak dále! Je pravda:

Němci vždycky si hleděli kamen. Nevím. Nevím, kdy vlastně kachlová kamna byla vynalezena — píše se, že ve 14. století —, ale z kteréhokoli času jsem v Německu a Švýcarsku větší kamna viděl, všechna byla cenná. Na radních sálech veliká jako celá světnice, v domácnostech zas jako mohutná skříně; někde vystavěná zrovna jako chrám, jinde jako pevnost; na nich zobrazeny celé biblické děje, národní události, bájeslovné šplechty, opravdově či rozmarně, vždy ale pěkně, pro radost velkým i malým. Často také na nich říkadla a verše. Že pánbůh, donucen vyhnat nás darebáky z ráje, dal nám v náhradu jako kamna. Nebo že:

*„Když střechýly do oken hledí,
tu dobře se u kamen sedí.“*

Nebo:

*„Kdybych mohl lidskou záští topit,
nemusil bych tolik peněz klopit.“*

Nebo:

*„V létě ať tě práce hřej,
v zimě u kamen si přej!“*

Atp.

Kdo ví ostatně, nepřišlo-li kachlové umění k Němcům od Slovanů? Z baltických přístavů, z polabských sídel atd. k nim tak ledacos přišlo. Nejstarší cestovatelé už se obdivují obrovitě uzbudovaným kachlovým kamnům ruských venkovanů, „svatyni každé domácnosti“. A také u nás Čechů nebylo jinak; kamna, pec byly nám svatyní. „Zbořme kamna!“ volá hospodář, když vchází k němu vzácná návštěva: zbořme, obětujme, co tu máme nejlepšího. Proslulá česká pec, popisovaná ve starých povídkách našich, skutečně oslavená Němcovou a Světlou, ovšem se dnes už ztrácí ze selských modernizovaných domácností; ale většina z nás ji ještě pamatuje. Pec velikou, čtvrt světnice vyplňující, částečně zděnou, částečně kachlovou, a to pěkně zelenou, nebo černou,

nebo višňovou. Někdy stojící na čtyřech silných dubových nohách, někdy zas plně sáhající až k zemi, vždycky po zděné části sněhově vybílenou, po kachlové úsměvně lesklou, třebaže už červenými taškami leckdes spravovanou...

Po uzounkých schůdkách vzadu u zdi vylézají děti: louč pod hlavou, tělo v pytli, prospí na teploučké peci noc jakoby v peřinách. Na lavici sedí hospodář a bafá. Vedle něho usedá soused, který přišel návštěvou. U pece je i nejcizejší hned jakoby doma —

*„Kdo si k mojí peci sedne,
má mě každý rád,
usmívá se, vypravuje,
je můj kamarád“ —*

zpíval už starý ovčák Vavák.

Ale běda tomu, kdo na ní nebo u ní povaluje se i v letě, za dne, když čas k polní neb domácí práci! Kdo „okúní a peče se“ u kamen — taková jedna „podezděná buchta“, „ten pecivál“ — sto jmen mu dají — ano, ano —

*„Řekla jedna moudrá huba:
Světa čest — toť žádná čuba,
a kdo za pecí jen leží,
za tím ona nepoběží!“ —*

Prosím vás, nemáme žádného znalce českých kamen? Víte, já myslím znalce toho „národního vyšívání“ na nich! Kdepak je, ke všem kozlům, už to slíbené dílo „o české chalupě“? Tam přece...

Jablíčka už voní — račte na okamžik odpustit! Kdyby se některé připálilo, naplní se pokoj kyselou čmudlinou a je po té vůni rajske — ano rajske — to víte: ráj — jablko —

Kterápak budou asi dříve? Která mají tenčí slupku? Myslím, že jsem vzal do pravé velikosti: ne oříšky, ne pěstě! A kterápak budou chutnější? To se rozumí: „míšenská“! „Panenská“ jsou sice také dobrá, ale někdy přitrpklá. A nikdy jich není na trhu mnoho, kupodivu! Pročpak asi pravých

„panenských“ nebývá jako jiných? — příroda nám dává hádanku za hádankou! Povídám: *pravých* — neboť jsou, který jen panensky vypadají — a stává se, že i znalec se klame —

Znáte přece to luzné vyobrazení „panenského“ jablka v Thomayerově Českém ovoci? Znamenité dílo! Skvost ve knihovně, ozdoba salónu, poučení pro ducha, pastva pro oko, dráždidlo pro jazyk, pro čich —! Často si sešitky rozložím a blažen se dívám, že máme takovou českou knihu. „Jablko citrónové“, „Reneta orleánská“, „Jablko malinové“, „Parmena zlatá“ — hádám, tahleta „Parmena“, to že je ta sorta, kterou duchaplný jinoch Hermochares svedl krásnou Ktesyllu k lásce! Dívka modlila se v chrámě Dianině, jinoch vzal jablko, napsal na ně: „Já Ktesylla přísahám, že milovati budu Hermochara...“ a zakoulel je k jejím nohám; Ktesylla přísahu přečtla a posvátnost místa už ji donutila, že musila přísahu také splnit.

Já, kdybych byl duchaplný jinoch —

Je to vůně! Zvláštní — zvláštní! — Zavřel jsem oči, dýchám volně, plně — je mi doopravdy, jako bych byl v jiném světě —

Pojednou vidím před sebou bývalou domácnost. Když maminka musila po městě podělkovat, aby přinesla navečer kousek stravy, a my doma s tatínkem hospodařili.

Měli jsme maličká kamna, nízká, na nichž jsem měřil, jak rostu: pamatuju se na radost, když tatínek byl zrovna jen do nich, já ale už přerůstal! Kamínka tedy stará, neforemná, kousek černá a kousek višňová — jak kamnáři říkají, „slípka“: slepená asi z dvojích starých kamen. Plotýnka u zdi, pak ty kachle, a v těch hlíněná trouba, s šoupací hlíněnou závěrou plochou; vpravo dole cíp závěry už vylomený. Jak to pod plotýnkou praskávalo, syčelo, bouchalo, zpívalo, hrálo! — tenkrát ještě se topilo všude jen dřívím, podpalovalo drobným klestím, přikládalo sukovitých babek. Ani jsem se nemoh dost vynadívát, naposlouchat! Nu a v té hlíněné troubě mně tatínek píkával jablka. A stavil mě vždycky k nim na stráž.

Také ještě byl v kamnech zapuštěný kamnovec: malý hlíněný kotlík na vodu. „Vidíš,“ říkával otec, „Čechy jsou také

jako ten kotel: kolem hory a v něm se vaří raci!“ Nerozuměl jsem tomu a nějak se mi to protivilo. Byl jsem sice upřímným přítelem tatínkovým, vskutku, upřímným; ale ta jeho říkadla, ta mi nechutnala, byla taková divná! Obzvlášť tedy v zimě! „Teď už si budou lidé sníh v peci sušit,“ říkal. Vždyť jsem přece věděl, že sníh se v peci nesuší, tak načpak to říkat? „Od kamen se snadno radí.“ Pročpak? „U okna světlo, u kamen teplo.“ No to se přece rozumí!

Ba já jsem se domníval, že za zimy tatínek není ani dokonale hodný. Když venku počasí zrovna bylo nejkrásnější, před oknem vzduch visel jako pytel, „selský“ sníh se chumelil, tančil a běsil, já nesměl ani ze světnice! A dolů k řece jsem také nesměl, kdy se mi chtělo — nanejvýš jednou za týden, a to vždy s někým starším —

I safraporté — to to na plotýnce zpívá! Tak dotenka, tak rozpustile — zrovna jako střízlík — bravi — bravi! Střízlík a jablko jsou jediní čeští ptáci, kteří zpívají i za největších mrazů!

Doneseme si rendlíček k lampě, pro podívanou. — Rozkošné! Místy ta nahnědlá barva — někde ta napuklá slupka — a jak po té puklině bublinky skáčou — jak to masíčko vykypuje, tak sladce, tak zlatě — ústa se mi stahují — i vždyť jsem až zasyčel chutí! Ty můj bože, zrovna — zrovna jako tenkrát —

Já už teď rozumím nordické báji! Braga, bůh poezie, měl choť Idunu, a ta měla jedenáct jablek a těmi omlazovala bohy. Nejspíš jim je pekla. Ano: v jablku je poezie a poezie omlazuje! —

Mám myšlénku! Tuhletu zimu budu se bavit! Jednou za týden pozvu si k sobě tři nebo čtyry své známé —

„Dnes u mne poetický večírek. Jablka každý si přinese s sebou. Vzpomínky taky...“

NÁRODNÍ LISTY 9. listopadu 1890

△ *V Praze 29. listopadu*

Předevčírem vypadala příroda ještě jako tušová kresba — „jako by je z bahna vytáh,“ charakterizoval estetik Vischer tušové kresby —, včera vypadala už jako úbělový relíf. Divné, prapodivné skoky činí již po několik desítiletí ta milá, ta moudrá příroda! Hází sebou z extrému do extrému, zrovna jakoby z nějaké hluboké nevole, jako někdo, kdož nechce být poznán, pozorován, ofotografován.

Inu — „cherchez la femme!“ Uvažme přec, jakého je příroda pohlaví, vzpomeňme si na její náuru ženskou! „Dá se nějaká ženská *vyszkoumat*? Nedá, nanejvýš *uhodnout* se dá.“ — řekl vám to už Hálek! A člověk přistupuje k přírodě teď s tázavostí věru až drzou, chce jí ve všem na světě vidět přímo už na grunt, chce se dovědět i nejtajenější příčiny jejího konání —

*„Muži — muži! Ženy poznat
prospěje ti; je to věda
nade všechny jiné vědy;
nezkoumej však přespříliš!
Sic by se ti státi mohlo
jak za dávna mudrcovi:
zkoumal propast, a že přes vše
nedoved jí porozumět,
vrh se do ní, zhynul v ní!“*

Brrr! Tedy opatrně! Raděj trošku s lichocením na madam přírodu! Buďte ubezpečeni, vzdor své vznešenosti je příroda přístupna i komplimentům, jen když nejsou neobratny! „Byť v králích a knížatech odumřelo již vše, samolibost přec v nich ještě žije!“

Ostatně — cožpak není skutečně krásná? Není dokonalá? Není pikantní, zajímavá? Je zapotřebí teprve nějakého zvláštního přemáhání, nebo snad docela lži, ukloníme-li se před ní? Vezměte tedy například zimu, kdy příroda je, jak jedni praví, „jednotvárná“, jak druzí praví, docela „mrtva“!

Stojím u okna. Ulice se třpytí čerstvě padlým sněhem. Chvilkami snesou se do sněhu dva tři holubi, pobíhají, hledají si zobu, a temnošedá jejich tělíčka odrážejí se tak pěkně od bílého podkladu a hlavičky klásají se tak živě sem tam, nazad a kupředu, že oči divákovy se přimhuřují a kolem úst se mu ukládá úsměv... Chvilkami zas přeletí kolem okna kluci odněkud ze sousedství, s nizounkými svými sáňkami, s povykem tak veselým, s tvářemi tak ohnivě planoucími, se zraky samá jiskra a se rty samý řehtavý smích... Někdy zazvoní rolničky a ulicí kolísá se venkovský povoz, plachtou pokrytý, zvolna a těžce, — někdy zas zahrčí drožka, náhle, neočekávaně, není ji ve sněhu z povzdálí téměř ani slyšet...

Je mi tak nějak volno!

Zvenčí se do pokoje tlačí čerstvý vzduch a s ním zápach do oken postavených smrček. Od kamen dýchá příjemné teplo. Z kuchyně vniká nakyslá vůně pekoucího se zajíce — myšlenky se mi zvolna připínají k obědu, který začne dnes „hovězí rybí“ polívkou — i vždyť jazyk věru se mimovolně tlačí už k zubům, rty si teď mlaskly, ústa se stahují... Vezmu si honem zatím něco snad ku čtení, něco pikantního — na stolku leží znamenitého Matěje Broučka „Pestré cesty...“

Ovšem, ne všude prý praská to v kamnech a syčí to na pekáči! Je mnoho, mnoho těch, kteří i doma ve svých čtyrech stěnách choulí se mrazem a v čas obědní s třesoucím se krokem, s tázavým pohledem bloudí kdes venku po ulicích...

Ach — kdyby člověk mohl všem takhle pomoci! A když ne všem, alespoň některým! Když jsou ale ty vezdejší statky tak tento!

Kdož ostatně ví, co pánbůh ještě nadělí! Vždyť se najisto tvrdí, že konečně zbohatne každý, „jenom dočkat prý se toho musí“! A pozejtří, v pondělí, máme už prvního prosince —

a nemýlí-li mne moje krátkozrakost, pan Selig už tak nějak se pousmívá — drží v levé hrsti balíček tisícovek, mokří si prsty pravé ruky o navlhlou hubku — „No jakpak, pane Seligu, — 150 000 na 1864ku? — nebo jen 50 000 na pozemkové losy?“ — když člověk během let se stane tak krátkozrakým!

Ale já jsem chtěl mluvit dnes přece jenom o přírodě! O šťastných a nešťastných výzkumech v ní — člověk o ty výzkumy zrovna klopýtá, když vezme časopis do ruky! Astronom dr. Reynaud vypočetl teď, že na „našem“ nebi v tom koutečku všehomíra, ve kterém se potácíme my po své planetě, nalezá se netto 64 miliónů hvězd. Pamatuju se dobře, když jich bylo na tomže nebi ještě jenom netto 6 tisíc. A pak několik a 30 tisíc. Je to s nimi tedy jako s námi Čechy: člověk se jich nedočte. Člověk vidí někde dlouho a dlouho záhadnou nějakou skupinu, takzvanou „mlžinu“, a když vezme na to poctivý dalekohled, je to samičký Čech! — Medik dr. Koch objevil zase bacila, a sice „tuberkulového“. Někdy včera bylo to zvíře teprve objeveno, a cože je dnes už proti němu Bileamův osel nebo Evropin býk, Ledina labuť nebo Visvamitrova kráva, Horymírův Šemík, Alexandrův Bukefal nebo i sám Pegasus — přes noc stal se nový bacil nejslavnějším zvířetem ve světě! — Ekonom dr. E. Raman objevil nový prostředek pro krmení zvířat: *dřívím a klestím* — stůj, noho, — zde, myslím, jsme skutečně u největšího vynálezu všech časů a věků!

Kolosální to objevení leželo vlastně na dlani. Strom vyvinuje se přece dle těchže pravidel, dle kterých například luční tráva nebo kterákoli krmná rostlina, v něm jako v těchto stejně se líhne bílkovina, škrobová mouka a jiné hydráty uhličnaté — kampak ke všem čertům by se všechny ty dobré věci znenáhla poděly, když strom tedy roste a roste!? Ty nezmizí, ty jsou v jeho dřevě! A jedná se tedy jen o to, ze dřeva je zase vyloudit a podat žeroucím tvorům v přiměřené, lákavé formě, co chutnou řezanku, vonnou ředinu nebo tak nějak.

Stůj zde k jednomu takovému jídlu kuchařský recept. Vezme se tedy například klestí, rozmačká, přidá se k němu

1 procento mláta, polije se to horkou otrubovou ředinou a nechá se kvasit. Za tři dny má kvas teplotu 60 — 70° C a jídlo se promíchá, aby teplo už nepřerostlo. Za další tři dny proměnil slad moučku škrobovou již docela v cukr a jídlo je upravené, je šmáčné! výtečné! — Dr. Raman učinil hned praktických pokusů na různých dobytčatech. Dal drtin nadělat z polen, strouhanky a žmolenky z klestí, krmil tím po tři měsíce — a ejhle: volouškové dřívím krmení přibrali na mase za tu dobu o 38 liber víc než volouškové jiní!

Dobrá! Člověk náleží ale také k „žeroucím tvorům“. A — a všeho ostatního čtenář již uhod! Ano, ano — veliký, slavný je Raman, ještě větší, slavnější je Δ ! Co Raman namyslíl, Δ domyslíl! Krátce, a bude v kuchyních našich všude už pravidlem nezvratným: s uhlím pod plotnu, s dřívím na plotnu — *uhlím uvaříme si dříví!*

A budou jídla „tvrdá“ (z dubu, ořechu, habru atd.) a „měkká“ (z buku, kaštanu, sosen atd.), „listnatá“ a „jehličnatá“, a kuchařská literatura vzkvete a vyrovná úpadek literatury jiné, například veršovnické. Ano, tak to bude! Nač také se zlobit teprve s ekonomy a řezníky, prodávajícími po 36 kr libru zcela nechutného, dřevnatého masa, když už za čtvrtinu těch peněz mohu se najíst dosyta pravého, spravedlivého dřeva!

Veškerý život se změní, všechny naše poměry se změní, ano i rozpravy naše budou pak jiné! „Dřevník“ bude zároveň „špižírnu“ a uspoříme tím trochu z činže. Chudý tkadlec v čas největší nouze bude se moci pustit do svého stavu, podruh na vesnici do svých dřeváků. „Zelený mladík“ nebude více nadávkou, nýbrž pomlsným pojmem, as jako dnes „šťavnaté sele“, a „na dřeva vyzvati“ nebude více vyzváním na krvavý souboj, nýbrž zdvořilým pozváním k obědu, as jako dnes „na lžici polívky“.

„Nedávejte mně ty sosnové drtiny za okno,“ zahoukne otec, „nebo tam bude Fricek, ta mlsná ovce, pořád vězet!“ —

„Slečno — anděli — všechnen můj světe!“ zašveholí muž zamilovaný, „smím si kousek vašeho šamrlete ukousnout?“

„Tak jestlipak víš, co nového, muži?“ rozzlobí se domácí

paní, „Káča nám přes noc sežrala mahagonový fauteuil! Je to mlsná dūra! A ještě kdyby u nás trpěla hladu — zrovna včera ale jsem jí dala k večeři celý ten zánovní škopek — —“

Nedělej si ale pranic z té jemnostpaniny huby, Kačenko zlatá! Kdoví co ještě dobrého z tvé „mlsoty“ pojde! Kozičkám se také a po tisíciletí vytýkalo co nectnost a mlsota, že na pastvišti jejich nedoroste nikdy žádné pořádné smrčí! A ovečkám, že vypapají všechny mladičké sosny! A dnes —!?

NÁRODNÍ LISTY 30. listopadu 1890

△ V Praze 6. prosince

Na den svaté panny Barbory tápala husa blátem, o vánocích bude tedy mráz, sníh a led. Kdyby byla „husa šla po ledu“, byly by „tmavé vánocce“. Je to prastaré pravidlo, kterého arcí rozum každého nepochopí. Já alespoň, když jsem byl ještě hodně mlád, nikdy jsem nechápal, proč a) husa chodí vůbec na led, když se neumí ani sklouzat, b) proč tam chodívá zrovna dne 4. prosince, c) co je vánocům vlastně do husy. Vrtěl jsem moudrou svojí hlavou, díval se na povídající „starší generaci“ a usoudil, že je hloupá. Teď, když už sám patřím do té „starší generace“, nemyslím o huse a o vánocích praničeho a odevzdávám se do vůle boží.

A pranostika platí dál, a když nadejde den 4. prosince, jdou kanonýři slavným maršem k maltezákům na Malé Straně dopůdne na velkou mši, neboť svatá panna Barbora je velikou patronkou jejich, a zároveň s kanonýry vetlačí se tam pražští rybáři a vyplní několik kostelních lavic. Přicházejí se modlit, aby svatá Barbora už to nějak tedy obstarala a před vánocemi aby byl tichounký hezounký mráz, a) by ryby nelekaly, b) by dobře se ve voznicích převážely z venkovských rybníků do Prahy, c) by led v nich a na nich usazený přidal jim pořádně váhy. Ale rybáři musí dávat dobře pozor, aby se nepřemodlili! Jakož se věru stalo před patnácti lety, kdy voznice nadobro pak promrzly a ryby se z nich sekýrami vysekávaly co bezcenné ledové hroudy.

Příroda se tedy zase pojednou teď poměnila. „Úbělový relíf“, jež jsem si minule liboval, ustoupil zase „tušové kresbě“ — já ale nehubuju. „Ocelově modré“ nebe stalo se zase „olověně šedým“ — já to trpělivě snáším. A máme teď, co tento přátelský lístek čtenářovi píšu, jedenáct hodin už dopoledne, já sedím s kalamářem zrovna až na okně, a musím

vzdor tomu mít vedle sebe ještě rozžhatou lampu — já ale ani se nezamračím. Měla si příroda ještě jen před několika lety dovolit v sobotu něco podobného, a byla by slyšela, co bych jí byl řekl! Dnes ovšem jsem člověkem už zcela spravedlivým. Dnes vím: teprve 21. prosince, o 10. hodině večer, je úřední počátek zimy, pak ovšem mám já svaté právo žádat, aby mně na okně visel blysknavý rampouch, aby mne na ulici zábly nohy a na uhlí abych přinejmenším připlácel čtyry krejcary za cent; ale do 21. prosince panuje podzim a já jsem do té doby povinen snášet bláto na zemi a oblaky na nebi a vůbec všechno, cože se podzimu nejhoršího zlíbí.

Dívám se dnes už na bláto okem filosofa a na oblaky zkumnou myslí učencovou. Který ví, že ty šedé, těžké oblaky chrání nás nyní „před hrůzně mrazivým dechem všehomíra, k němuž země za dlouhých zimních nocí obrací svou líc“, a že tytéž těžké oblaky, které za zimy jsou nám záhřevným pláštěm, za letní zase doby jsou „chladivým vějířem, zachycujícím a mírnícím hrozný úpal sluneční“. Zkrátka — jsou jako kožich českého ovčáka: „v zimě hřejou, v letě chladí“.

Ať však kraluje už zima, nebo panuje ještě podzim, „zimní sezóna“ už započala — stálo to v novinách. A dále stálo v novinách, že se sezónou začal také už „zimní sport“. Čtenář sobě nepotřebuje přitom ale prapranic zvláštního myslit: my lidé máme „sezóny“ po celý rok, a po celý rok v nich pořád také nějaké své „sporty“. Jaký je ale tedy za zimy „sport“ *hlavní*? Otázka, na niž odpověď ví každické dítě: *tanec*! Aby nám v tom veselém slzavém údolí po tři měsíce bylo jako ještě veseleji!

Ano, už to výročně zase kypí a bují, víří a šumí, klape a hrčí, zvoní a zvučí ze všech stran! Věříte, že *mnou* to dosud ani nepohnulo? Že se mi nezachvěla ani jediná čiva? Nezatřás jediný sval? *Skutečně!* Jako by tance ani na světě nebylo! Jak se člověk mění — jak se člověk mění! Kratooučkových čtyřicet let, a už je člověk jiný!

Když se tak rozpomenou! Byl jsem „zuřivým“ Čechem od své maličkosti a vypadal v tom svém češství jako ostny obalený ježek. Ve všem na světě chtěl jsem se spravovat *jen* podle

„slavných předků našich“. A že ti po Evropě vynikli nejen tělesní i mravní hrdinností, vědou a pokrokem, nýbrž dle spolehlivých kronikářů i „výbornými tanci a dlouhými mastěnými vlasy“, také já jsem se tedy pral, v šermírně i na ulici, učil se pilně, na kantorství a spisovatelství, skákal mazur a mastil si vlasy. Nevím sice, kolik centimetrů slávy jsem českému národu naskákal; ale tolik vím, že jsem to všechno konal s nadšením zrovna horoucím. Jestli kdo na světě, já jsem měl právo vynalezt pořekadlo, že „tanec je modlitba nohou“.

A vidíte, už bych se dnes „modlit“ ani nedoved! Nadšení doplápolalo, popel z něho rozmeten do všech úhlů. Ba ztratil jsem už i veškerého pro to smyslu. Když je v Měšťanské besedě vedle taneční zábava a vozy hrčí kolem mého bytu a budí mne ze sna, obrátím se zády k oknu a kleju. Když mně osmnáctiletá neteř moje před týdnem zvěštovala, že půjde letos „na první ples“ a mollově naladěným sopránkem svým se ptala: „Koupíš mi, strejčítku, šperk?“, zahučel jsem: „Nekoupím!“ A když syn nejlepšího mého přítele, právník, jednoročák, mně včera pln ohně a zanícení vyprávěl o „tanečním kroužku“, jaký uzavřel si se svými kamarády, že mají „jednou za týden tři hodiny hned za sebou“, že oni tančí „mazur, besedu a alianci“, ztratil jsem trpělivost a vyhrk: „Inu, jsi ještě bulíček — bzikáš!“

František — odpusť, milý hochu, že tě sem kladu v plné živoucí pravdě — vytřeštil na mne oči a ústa se mu bezvládně rozevřela. A v tom okamžiku viděl jsem, že mezi ním a mnou zeje jakási ukrutná propast, on že je jakoby na jedné straně hory, já na druhé, každý že hledíme na svět už z jiného stanoviska, neslučitelného, nesmířitelného —

A jaký je „sport“ tedy hned druhý, pro „sezónu zimní“? Každý mi odpoví: druhý sport je *led!* A třetí? *Šerm!*

Vidíte — a tady to svaly už škubne! Ruka mimovolně švihne do vzduchu, noze je, jako by užuž měla zadupat „apel“! Ano, sport, po kterém se mně dnes jak včera do upřímná stýská! A stýskalo by se, kdybych zestár o sto let!

Chuť k šermu je snad u každého muže věčná, šerm je sport věčně mladý, u nás bohužel — až příliš mladý!

„Český šermířský klub“ je u nás přece předním reprezen-
tantem toho sportu? A ondy stálo ve Vilímkově Praze, že
klub čítá — 30 členů! Nebyla-li to velká chyba tisková, je to
ukrutná chyba české společnosti!

Vždyť přece ani nemůže být pro mladého muže zábavy
elegantnější, příhodnější, dojímavější, ano i vděčnější, nežli
je šerm! S jak přirozenou elegancí pohybuje se šermíř! Jak
sebevědomě jedná s lidmi a působí na ně!

Já, být krásným, bohatým děvčetem — nejlíp takhle v ti-
sícovém hned vydání, kolik právě je takových děvčat v Praze —
stanovil bych krátce:

1) Kdo není šermířem, není mužem; s ženštinami já ne-
tančím.

2) Kdo na své ruce nemá ani jizvy, ať o mou ruku se mi
neuchází!

NÁRODNÍ LISTY 7. prosince 1890

△ *V Praze 13. prosince*

Něco časového! Chodíváte někdy dopoledního času kolem některé pražské „pečenářky“, paní Melhardové nebo Severové, Vyskočilové nebo Dlouhé? Je to dojem, vidíte?! Přiznám se, pokaždé se zastavuju a škube mi to rukou, abych smekl klobouk a postál. Podlouhlé, bílé mísy a na nich ubitá, bílá podsvinčata. Obličejem jsou obrácena do ulice, očička jejich jsou uzavřena, vrásky se uložily po mladé líci — a v té líci je tolik neskonalého zármutku, starého — prastarého smutku, tolik světového bolu a — řekl bych — moudrosti pravěké — — prosím vás, přišli jste už někdo na pravé, plné slovo pro ten zvláštní, hluboký, vznešený výraz, jaký sídlí na tváři mrtvého podsvinčete? Číňané, kteří dle spolehlivých písemných pramenů* chovem vepřových tvorů zanášejí se již přes 5000 let a mají pro ně na celé sto názvů, říkají zabitému prasátku „*zarmoucený jenerál*“ — ten název má trefného obsahu náramně mnoho!

Ano, prazvláštní dojem! Pamatuju se na podobný jenom ještě jedinkráte ze svého života: když jsem v Bulaku u Káhiry procházel se staroegyptským muzeem. Ti bohové starých Egyptanů mají tentýž téměř prazvláštní výraz; člověk se mimovolně chvěje. Mladá těla a v nich starý, unavený duch; lehký úsměv v líci, ale pomrzlý a úsměšný; jako by pravili: „Ten náš kámen viděl zemi, když byla ještě mlada, bujna a květnata, vidí ji, když stydne a umírá, — marnost nad marnost!“ Nic jiného ale nečteme ve tváři mrtvého podsvinčete. Kdybych měl navrhnout pomník znázorňující „unavenost zestárlé přírody“, navrhnou: bílou mramorovou kostku, na ní podsvinče mrtvé. Kdybych proniknul první k ledovým ladům severní točny a měl událost tu tam označit pomníkem: hermu, podsvinče na ni. Také to podsvinče jako by nám pravilo: „Náš rod, pravěký rod sauriů, viděl zemi...“

* F. Duval: *Les Chinois* 1852

Živé podsvinče — sele, čuně — má arci naprosto jiný výraz. A ještě zas zcela jiný má pak pečené. U paní Melhardové čtete dopoledne vedle selátka pěkným písmem na pěkných tabuličkách proroctví: „Dnes večer o 6. hodině jsem upečeno“ — jděte tam pak, jděte, podívejte se, a přiznáte, že místo „upečené“ mělo by se vlastně říkat „*vzkříšené*“. Ten jas, ta lahoda, ta krása! Ve 24 hodinách život — smrt — vzkříšení!

Ve všech těch třech fázích je ale sele vysoce zajímavé. Když vyrostete, vytykávají se vepříkovi ovšem všelijaké pak věci. Například nečistotu, prý tělesní i mravní. Když chtějí malíři naznačit, že svatý Antonín, „praotec všech poustevníků“, byl pokoušen ďáblem, namalují vedle světce tedy vepře. Ale vedle svatého Monona, jenž zařídil si poustevnickou živnost o 300 let později, malují přece také vepře, a ten vepř Mononův znamená tvora veskrz dobrého, úslužného pomocníka, kterýž svatému při stavbě chýže podával tesařské nářadí*! Dlouho jsem té protivě nerozuměl, až jsem spatřil C. Bloemaertovu skulpturu v turínské galerii: vždyť on je to jenom zcela maličký vepřík, ten Mononův, vlastně ještě podsvinče, a hodí se svým formátem zcela také ještě dobře do „rámce“ mého dnešního článku! Jak důvěrně a zvědavě, s jakou naivností zrovna dětskou vzhlíží k pracujícímu světci!

Také se dorostlému vytyká například jeho hlas, prý sprostý, hrubý, jeho „chrochtot“. Jako by dorostlý člověk byl v tom ohledu zrovna nějaký slavík! Zato ale u selátka — jaký to tu hlásek! Což zavadalo kdysi jednomu z krajanů našich příležitost ku výbornému vtipu.** Krajan ten jmenoval se Pepuš a byl kapelníkem pruského dvora. Staral se o hudební zábavu při večerních, „tabákových“ besedách králových a zkomponoval kdysi k tomu účelu skladbu pro šest fagotů: „porco primo“, „porco secundo“ atd.*** Skladba byla prováděna často a král se pokaždé smíchy popadal až za břicho. To ale pohněvalo

* Dr. J. E. Bílý: *Legenda*

** *Humor in Preußens Geschichte*. 1889

*** Italské „porco“ znamená „prase“, ale také „frčivý nástroj“. Viz „dizionario“ florentinské Accademia della Crusca. — Svrchované nebe, to je potřebí učenosti, než člověk napíše o čuněti článek!

korunního prince, napotomního Bedřicha Velikého. Ten nemohl fagot ani vystát, miloval zato však náruživě flétnu. I vyzval tedy Pepuše do zábavy k sobě a Pepuš, ač nerad, dostaviti se musel. V salónu stálo šest pulpitů a „o posměch bylo hojně postaráno“. Ale Pepuš přišel se sedmi muzikanty; rozložil noty na šest pulpitů a ohlížel se po sedmém. „Já myslil,“ pravil princ, „že jeho skladbu chrochtá šest prasat?“ — „Chrochtalo, Výsosti. Ale ty se oprasily a mají teď podsvinče — „flauto solo“.“ —

I — jak povídám — zajímavé, roztomilé zvíře! Z roku 1870 mně zůstane jistý výjev nezapomenutelným! Byl jsem tenkrát v srbském Bělehradě a panem Weyfertem, majitelem bělehradského a pančevského pivovaru — přednedávnem se teď o něm psalo, že bude finančním ministrem —, pozván do Pančeva. Šli jsme tam s přítelem a byli znamenitě pohostěni. A po obědě vyzval nás hostitel, abychom se pro zábavu „na něco“ podívali. Došli jsme na prostranství obklopené velkými dřevěnými budovami, jakoby stodolami; musili jsme se postavit trochu stranou a hostitel kázal vrata jedné té stodoly otevřít. Sta, snad tisíc podsvinčátek vyhrnulo se takměř v jediném okamžiku! Myslete si, že by se z nějaké školní budovy vyhrnulo najednou na tisíc ještě drobounkých, zcela nahých dětí, holčičky rozpustilejší ještě než chlapci, a máte první dojem. Kolem nás se to hemžilo a vířilo, kvíčelo a pískalo, válelo, štouchalo, přeskakovalo — chytil jsem se rukou za vrata a smál — smál — „Jeden z nejkrásnějších okamžiků mého života, a nikdy — nikdy...“ atd.!

Vskutku — jako drobounké děti! Ale to porovnání není ani nové a učinili je již mnozí jiní. V Kalábrii* říkají o selatech jako o lidech, že se „rodí“ („figliar“), a modlí se úsilovně, nalehavě, aby se jim „narodilo“ vždycky jich po sedmi, „čtyři panáčkové a tři panenky“ („quattro chirilli e tre frisinghelle“). Neboť jak hrubý Holanďan praví: „Chováte děti? Chovejte raděj selata, máte alespoň každých šest neděl groše!“ A také u nás Čechů znamená někdy alespoň „sele“ tolik co lidské „ne-

* Ida von Düringsfeld: Die soziale Stellung der Schweine in Calabrien. 1879.

mluvně“ („infans lacteus“),* a náš prostý lid jde ještě dál, a když chce se zaskvíť anatomickými svými vědomostmi, vykládá, že „ve vepři leží všechny vnitřnosti zrovna jako v člověku“. Že u nás znamená „čunče“ také tolik co malý student a že náš maloměšťák výročně se rozpakuje, má-li „mít dva studenty strávníky nebo jednoho krmníka“, netřeba ani teprve vypravovat. A kdybychom touto cestou pokročili ještě o píď dále, došli bychom k tomu, že dle lidojedů a jiných učenců vepřovina chutná zrovna jako člověčina a že — — ale to už se vymyká z našeho „rámce“!

Vracím se znovu k výroku, že selátko je zajímavé, roztomilé, láskyhodné zvíře. Věru ku podivu, že hned zaživa nedochází větší obliby, že není mazánkem lidské společnosti! Číňanky, ano, ty si s ním hrají: nosí je na procházku, chovají je v klíně; u nás děje se to ale jen velice zřídka, výjimkou, náhodou. Viděl jsem přece jeden pohnutlivý případ. Jistá umělkyně česká trávila své prázdniny v Chuchli. A tamtéž se v tutéž dobu přihodilo, že jakousi náhodou selátko malé přišlo o živitelku svoji. I zželelo se opuštěňátka dobrému srdci pozorující je paní, koupila mu „cucák“, kupovala mléko a živila je. Měli jste vidět obrázek, jak se selátko opíralo zadními nožičkami o zemi, jak předními nožičkami přidržovalo si bílou ruku a tu láhev! Ovšem, gumovou násadku prokouslo přitom vždycky — škoda: 5 kr — ale co dělat!? A jak umělo fňukat, když se mu dlouho nevyhovovalo!

Jakpak chutnalo asi pak, když se bylo dostalo na pekáč! Že ho dobrá ta paní upéci asi nedovolila? nebo alespoň ani pak neokusila? No — to bych pochyboval! Vůči pěkně pečenému seletí přestává veškerý ohled, usíná všechn jemnocit, ba zmírání vůbec i každá zásada mravní —

*„vždyť vypravuje se, a je prý pravda svatá,
že i pan Poctivý kdys kradl podsvinčata“!****

* „Aby zahynul z vás muž i žena; maličký i sele z prostřed Júdy.“ — Benátská biblí

*** Georg Christoph Lichtenberg: Vermischte Schriften. 1837

Už se staly kvůli podsvinčatům prapodivné věci. Jistý mlsný lékárník, vypravuje nám Antonius Anthus,* měl mlsného učně. A tomu učni uložila kdysi kuchařka, aby dohlíd na dopíkající se sele a potíral je ještě máslem. Sele vonělo — bublinky naskakovaly na jeho krásném těle — učeň jednu zmačk — hlasitě praskla a kůžička z ní se odchlípla. Učeň tu kůžičku vzal a dal do huby. „Potru to místo máslem a udělá se kůžička nová,“ myslil. A loupal — a loupal dál — až selátko bylo věru „nazší, než je pánbůh stvořil“. — „Pán vás zabije,“ vzkřikla kuchařka, přikvapivši příliš již pozdě. Učeň se lekl, veběhl do lékárny, vzal jedu, a sice z hrnčeka, na kterém stálo „nejprudší“, ulehl a hekal. Lékárník příběh. „A odkudže jsi vzal jedu?“ — „Z nejprudšího!“ — „Tak! Napřed mně oloupá pečené sele a pak mně sežere ještě zavařené ořechy!“ Zařval a puknul. —

Jídlo převýtečné! Galenus arci mluví „o sedmi nejrozkošnějších jídlech na světě“ a sele mezi nimi nemá — ale Galenus byl osel! Mnohem podivnější je, že dvakráte již citovaní Číňané, takový rozumný národ, jehož šunky jsou nejlepší ve světě a jehož vyhlášené ragúty mají veskrz za základ vepřovinu, že také tedy ti rozumní Číňané nepojídají selat! Bude v tom ale asi pověra, nebo mají ve svém trestním zákoníku paragraf na „příliš mladé maso“, jako prý je také nějaký takový paragraf v zákoníku našem!

Ale ani u nás pečené sele ještě nezdomácnělo, jak by mělo. Čteme hospodské inzeráty: „Dnes a každý příští... u mne jitrnice“, nebo „vepřové hody“, nebo „dršťky se šunkou“, nebo „veverka“ (správně „bederka“), nebo „ryby“; ale „pečeného selete“ nečteme. Ještě vzdělanost u nás dosti nepokročila. A jisto je také, že chutě jsou rozličny a nějaký Boleslav Jablonský že má zcela jiný jazyk i žaludek než nějaký Nožička z Krče. No — ať si selat ten onen tedy nepojídá: nám ostatním to může být jedno. Jako nám pravým znalcům, kteří dovedeme po zásluze ocenit „žebírka a krček“, může být naprosto lhostejno, sáhne-li někdo po hlavičce, nebo snad docela po stehýnku atd.

* „Vorlesungen über Eßkunst. 1852

Sezóna naše teď přišla. A potrvá tak asi do konce ledna. Měl jsem za žurnalistickou svoji povinnost ne sice na ni upozornit, ale o ní promluvit.

Pšt, pšt, čtenáři, ještě na slovíčko! Ale někde po straně, v koutě! Dvě dobré rady!

1. Když jsi někde na večeri a přinesou právě dopečené sele, nikdy nebeř na se rozkrajování! A musíš-li, neshýbej se, když tedy dle pravidel nejprv oddělíš hlavu! Z horkého vnitra vyvalí se totiž takový parný, nevonný a nechutný dým, že tě zarazí, že připraví tě o všechnu chuť, a nežli se vzpamatuješ, snědli soudruzi už to nejlepší.

2. Vezmi k seleti trochu pepře a trochu hořčice dobré. Uvidíš, že sníš dvakráte tolik jako jiní.

NÁRODNÍ LISTY 14. prosince 1890

△ *V Praze 20. prosince*

Zrovna tak ještě zavčas letos se Ježíšek narodí, aby dostal „arch sčítací“ a zúčastnil se při konskripci. Kývne na některého anděla, vytrhne mu brko, namočí do zlata a napíše: „Jmeno křestní, jmeno rodinné, predikát a stupeň šlechtický: Emanuel, z kořene Jesse, královského rodu Davidova, den a rok narození: 24. prosince, tentokráte roku 1890; rodiště: Betlém, politický okres judský, v Palestině; příslušnost: místně do Nazarétu, okresu zabalonského, hejtmanství galilejského, státně pořád ještě do Turecké říše; řeč obcovací: až do vojny mateřština, pak, kterou pan obřt poručí...“

I ty můj sladoučkový pane Ježíši — pořád ještě tedy se rodiš v Betlémě, pořád ještě mezi divokými Turky! Víš — když si to rozmýšlím —, činíš vlastně dobře! Nedaří se ti tam sice zrovna nejlíp — jakož se v průběhu krátkých tří měsíců znovu zas přesvědčiti ráčíš —, ale jinde, ach jinde by bylo třeba stokrát ještě hůře! Prosím tě, Ježíšku, můžeš si pomyslit, že by se „bůh lásky“ moh naroditi například takhle v Čechách?

Kdybys nám lidem viděl do srdce! My slavíme arci tvoje narozeniny, my slavíme celé vánoce a nazýváme je „svátky lásky“. My na znamení té své „lásky“ k lidstvu a spravedlnosti a já nevím k čemu zasedáme k „hostině rodinné, k níž nám je každý vítán“, a stavíme na viditelné znamení radosti své na stůl „vánoční strůmek“, ověšený dárky a osvětlený svíčkami. Ale kdyby šlo dle pravé lidské chutě naší — no, ten stromek musil by zcela jinak vypadat a něco zcela jiného by musilo viset na něm! Mohl by být pak ovšem také ze smrkového dřeva, a třeba pozlátka na něm, co jen oko ráčí, ano i těch zářivých svíček; ale — pevná skoba, silný provaz! — Věříš, Jezulátko zlaté, že kdyby šlo podle „lidské lásky“, například my Čechové už bychom byli dávno rozvěšeni po stro-

mečkách? A že je taková „láska“ náramně i nákažliva? Podívej se na mne: dobrý člověk, vid' — ale — vidíš — když si tak na ledacos vzpomenu, tu se začnu pojednou třást — a rukou mi to škubne — — no já už mlčím — nebylo by ode mne přece jen hezké chtít se před Svatým večerem čertit!

Jenom jedno rád bych ještě věděl! Čet jsem a čtu mnoho, jiní však čtou ještě víc — prosím vás, nečet nikdo nikde z vás, že Němci vynalezli šibenici? Gilotinu vynalezli, to jsme čtli před čtvrtrokiem v novinách; ale šibenici? Že ta byla už dávno předtím, říkáte, nežli na svět se vyklubal první Němec? Ach, to nevadí — Němci vynalezli, od Němců pochází ve světě všechno!

Předevčírem se jim kolega „—a“ trefně tady vysmál, že od nich pochází i vánoční stromek. Oni to tvrdí vskutku a doopravdy! Nu ano, národ, jehož panny při slavnostech spoutaným lidským obětem vrážely nože do prsou, takový národ arci moh vynalezt poetický vánoční stromek!

Kdypak ale jej vlastně vynalezli? Vzal jsem do ruky spis Reinsberga-Düringsfelda, to je přec uznáný Němec? A vypisuju z něho: „Ještě *na počátku 19. století* byl (vánoční stromek) v severním Německu téměř *zcela neznám.*“ — „Do Gdanska a kraje münsterského dostal se dle Mannhardta *teprve* roku 1815.“ — „Do Oldenburku, dle Strackerjana, *teprv ku konci minulého století.*“ — „Do měst pruského Porýnska, jakož i do klevského vévodství *teprv před 25 roky.*“ —

Kdypak jej vynalezli? Snad hned za dob nejdávnějších vůbec-germánských, nordických? — „Na Islandě je *naprosto neznám.* Také při staronordickém ‚Julu‘ čili při slavnosti zimního slunobratu *není ani stopy* po okrášleném, osvětleném, věčně zeleném stromku.“

Kdypak? Snad tedy po reformaci? „Vždyť skutečně mraven považován dlouho za specificky protestantský, kdežto v krajích a městech katolických stavěny jsou na vánoční stůl vystrojené jesle.“ — „My víme *ale* ze starého díla štrasburského profesora Dannhauera, že právě protestantští kněží horlili *proti* vánočnímu stromku jakožto proti titěrnosti, kterou se mysl odvracuje od pravé zbožnosti...“

Reinsberg-Düringsfeld mluví arci při všem tom přece jen opatrně, aby „nerozšláp vejce“. — „*Rozšířením*,“ praví, „kterého se vánočnímu stromku po Německu dostalo, stal se *jaksi* majetkem národním a platí dnes všeobecně za znak německého kmene i smýšlení...“

Inu: všechno je zkrátka „německé“, co mezi Němci se někdy rozšířilo! Že němečtí umělci a turnéři nosí střechatý italský klobouk, je to „klobouk německý“. Že dávají v koncertech po německých městech skladby Dvořákovy, je to „skladatel německý“. Že školství německé je zbudováno na základech Komenského, je Komenský „pedagog německý“. Že Němci reformaci považují za největší čin svůj, je Jan Hus, původce její, „muž německý“! Jak známo, nestačila by na podobné „německé“ příklady ani obšírná kniha!

Vánoční stromek vyrostl ovšem z přírodních názorů a zvyků slovanských, a proto u Němců dějí se o něm první a bezpečné zprávy *tam, kde stýkali se se Slovany*. „U Srbů Lužických,“ praví sám Reinsberg, „v každyčském domě vystrojí se dětem strůmek jablky, ořechy a perníkem, a rovněž ve mnohých českých rodinách v Čechách je vyzdobený strůmek okrasou vánočního stolu, u kterého hospodář s čeledí svou kleče se modlí.“ Zkrátka: vánoční strůmek není pranic jiného než zimní obdoba jarní vyzdobené „máje“, která se také ověšuje zdobami a leckde dárky a světly, a světla ta, stejně jako „hořící vánoční špalek“ veškerých Jihoslovanů, jsou jenom obdoba svatojanských ohňů letních atd. — atd.!

Je krásný ten stromek vánoční, pravda, a nechtěl bych věru proti němu mluvit, ale — ty prý katolické jesle líbí se mně přece ještě mnohem více! A kdybych byl velikým pánem, jako například princ Waleský, po němž opičí se „vzdělaný“ svět a jemuž „se povedlo přeložit čas obědní na hodinu ranější, zavést hovězí pečení co hlavní jídlo při obědě, cigaretu co pochoutku po něm“ a jiné ještě veliké věci, nasadil bych věru všechnen svůj vliv a zavedl: obnovený kultus jeslí. Strůmek by mohl stát třeba vedle. Jesle jsou mnohem hlubší studnou poetických i myšlenkových dojmů, trvaleji se prýstícím pramenem dětských radostí. Strůmek těší dítě po tři dny, dokud ne-

dohoří poslední svíčka, neobere se všechno už cukroví a neodervou cetky; jesle těší alespoň celé čtyry neděle.

Vím to ze zkušenosti. Strůmek se pro mne nestrojil nikdy, ale měli jsme jesle. Papírové, dosti velké, že by pokryly stolek. Nahoře nad skalou „Betlém“, se zcela evropskými ovšem domy a věžmi, pak cestičky po skále, a dole chlév se svatými figurkami a na prostranství venku pastuchové nesoucí dárky a někde nějaká pasoucí se ovečka — i kousek skla se tu lesknul stranou a pod ním na žlutém písku dvě bělounké, vápenné rybky — rybník! Novy jsem ty jesle ovšem ani nepamatoval — pánbůhví odkud k nám byly přišly — byly pak už také tak zašlé, prachem polepené — Ježíšek vypadal věru už jako hotový mouřenín — ale jaká to přece jen krása!

Přes leto a podzim byly na půdě, před vánocemi pak je tatínek snesl, venku na průjezdě ofoukal a oklepal, a hned nato začly správky. Ty se děly ale na moje prosby vždycky jen za poledne, když jsem byl ze školy doma. Starý mech se odhodil k peci a naložil všude čerstvý. Na anděla „gloria“ udělala se nová, sněhobílá paruka. Vánočky, berani a jiné dary na ramechou pastuchů se pěkně narovnaly, a třeba i nažehlily. A kde který dobrý ten venkovan nebyl na nohou už dosti pevný, podlepilo se mu nové placaté, špičaté dřívko... Všude po stole plno zajímavých titěrek — od kamen šířil se zápach vařícího se klišu... rozkoš!

Konečně byly jesle upraveny. Vyklečel jsem hodiny na sesli před nimi, opřen o prádelník, na němž stály, a mlčky jsem se díval. Mech voněl. Z „vody“ zrovna jako by vanul letní chládek. Pastuchové vyprávěli. Ovečky se nechaly hladit. A ze svaté rodiny šla na mne taková nějaká posvátná hrůza...

A když nadešel večer — „Tatínku, já si vezmu trochu lampičku — jenom trochu!“ a směl jsem se stolu vzít „noční lampičku“, jež svítla ke všemu a všechněm, a postavit si ji na prádelník. Nerozlila se z ní po jeslích sice žádná záplava světla, ale zato bylo po nich tím více tajepných stínů a dumavých koutků — a jako by byl ve všech těch postavičkách vzbudil se teď skutečný život...

Pojednou jsem to ale už nemohl vydržet a spustil vroucně a zbožně:

*„Ejhle, co to v Betlémě?
zdá se, že tam něco je —“*

„Drž hubu!“ znělo to od okna. „Zrovna do uší to řeže!“ A pomalu, volně začal tatínek krásným svým tenórem — ach, že mně ho nezůstavil! — sám: „Ejhle, co to... —“ Zpočátku jsem přizvukoval jenom ostýchavě, ale když došlo na „Lukši! hop, hop, hop!“, už jsem dostával kuráž, a když přišlo:

*„Zlostí bych se hned rozpuk:
kde je Ferda, malej kluk?“*

už jsem zrovna vřískal — i vždyť byl Ferda také kluk šenkýřův vedle a já už ho po čtrnáct dní všude obskakoval a dráždil tím „Ferda, malej kluk...“

Prosím vás, máte-li mne jen trochu, trošičku rádi, kupujte dětem svým jesle! Prosím! Třeba jen za 3, za 4 šestáky, ale — jesle!

Štědrovečerní nádavek. Nádavky vyšly sice už pro Štědrý večer z módy, kupec podržuje svoji flaštičku punčoviny, pekař svoji vánočičku, hospodský svůj talířek ořechů a jablek: ale já jsem ještě ze staré školy, já čtenáře nezkrátím:

Vinšuju šťastné a veselé svátky!

NÁRODNÍ LISTY 21. prosince 1890

△ V Praze 27. prosince

Právě jsem teď povstal tamhle od malého stolku, u něhož jsem si byl poklekl, abych vykonal modlitbu dlouhou a vřelou.

Stalo se něco. Předevčím obdržel jsem dopis a ten začíná následujícími slovy: „Pane △! Jsa čtenářem Národních, a tudíž i Vašich fejetonů, domnívám se, že přání Vaše k svátkům vánočním platí také mně. Přijměte ode mne tedy přání podobné...“

A seděl jsem jako zabitý. Zkoprněl po celém těle. Bylo mně jako každému, nad kterýmž, ničeho netušícím, viselo neštěstí, ukrutné, hrozné, jemuž jenom řízením božím unik, a teď stojí sice už na druhé straně, ale hrůzou se třese... Byl jsem totiž minule všem čtenářům Národních listů, ani jediného nevyjímaje, přál „šťastných a veselých svátků“. Těch čtenářů je ale jistě půl miliónu, počítám-li jenom po pěti na exemplář... a teď si povážme, že by si byl každý nato used... a já bych byl do dneška půlmiliónkrát musil přečíst: „Děkuju pěkně. Nápodobně!“... kolikže máme mrtvic? ... jedenadvacet? Ale pánu bohu se zželelo mne nezkušeného a neopatrného — pokynul strážnému mému anděli a ten zastřel dlaní svou 499 999 čtenářům oči a jen jednomu je nechal odevřeny, abych viděl já nehodný... ach, vždyť jsem padl pak na kolena a modlil se a modlil... A uložil jsem si oktáv. —

No už máme tedy po božích svátcích! Vánoce trvají sice prý až do 6. ledna, ale vlastní jádro jejich je již za námi. A jádro jádra: Štědrý večer. Byl to letos den hezounký: neplískavý, nepraživý, tichý — trochu sice šerý, ale to neškodí.

Byl jsem při humóru. A když už se pořádně setmělo, vyšel jsem si do ulic a procházel se dlouho a dlouho. Když se člověku hned po ránu něco příjemného přihodí...

Navštívila mne dobrá moje známá. Přichází výročně, aby

popřála „šťastných a veselých“, nu a pak se tak páté přes deváté ledacos mluví. A tu mně sdělila, že byla letos šest neděl v horách a tam že se bavila čtením mých spisů. „Sedím vám jednou na dvoře, se svazkem v ruce, a tu mne volají dovnitř. Položím knihu na židli a jdu. A když zase vyjdu, — považte si, co se stalo — u židle stojí koza a má půl svazku už sežraného!“

„Jakže?“ zajektl jsem rozradostněn, „sežraného? — A prosím vás, kterýpak spis můj to byl?“

„Byl to — počkejte, já teď už nevím — byl to...“ a zrak její bloudil po mé knihovně.

„I na tom tedy nezáleží!“ mýnil jsem rychle — já znám takové pohledy: ti lidé si myslí, že člověk jen proto chodí po knihkupectvích, aby tam své spisy pro ně kradl!

Ať už to taky byl svazek kterýkoli — já myslím, že jsou všechny spisy moje chutny — ale ta radost! Chutnám i koze! Mlsné koze! Mlsné *horské* koze! Škoda, že jsem se zapomněl zeptat na adresu její, té kozy, abych jí také udělal malou radost...

Byl jsem tedy v humóru znamenitém. Pranic mi nevadilo, že ulice se prázdnily a brzy že byly téměř zcela prázdný. Jen zde onde potuloval se některý osamělý člověk — na celém Svatováclavském náměstí například bylo nás dohromady věru ne víc než půl sedma metrického centu... ať jsem prohádal deset liber!

Přecházel jsem z ulice do ulice a rozhlížel se po oknech. Skoro samá okna jen temná nebo hustě ověšená; odnikud veselá záře, sotvaže jsem tři čtyry osvětlené stromky zahlíd. Ale nedivím se: ti lidé budou kvůli nám několika lancouchům, kteří zevlujeme po ulicích a lapáme „dojmy“, provozovat komedii! Sedí si pěkně v některé zadní jizbě a mají se tam rádi.

Každý má svoje nadělení asi před sebou, myslil jsem si. Je to nějaká starost, před takovým Štědrým večerem. Člověk seběhá celé město, proleze všechny krámy, na všechno se zeptá, všechno prozkoumá, promyslí, a pak zvolí to — nejhloupejší. Ostatně bylo vybírání letošního roku přec poněkud obmezeno. Brusiči antverpští právě stávkují, brillanty se tím značně podražily, a „milující manžel“ s lehounkým srdcem

obrátil se jinam. Dvě třetiny dam ale vůbec neměly letos jiného přání než „bou“. Dlouhou, delší, ještě delší — jako pražskému kočímu není žádný stříbrný řetízek u hodinek dost těžký, není žádná „boa“ dnešního dne damám dost dlouhá. Každá nese na sobě tolik metrů „boy“, že by povázala vůz se senem!... Vidíte, ta myšlénka není špatna — přiznávám se, že není moje — udělat teď pandán k proslulému starořeckému skupení: vytvořit „Laokoonku“. Uprostřed máma, vpravo vlevo dcera, kolem všech tří ukrutná „boa“: že nejde ženich. O modely by nebyla v Praze ani zrovna nouze, chodí po Příkopech a mají už taky ihned ten požadovaný „tichý, klasický bol“ ve své tváři...

Ach bože — já přece jenom dávnou svoji myšlénku provedu! A pomůže mně ku spisovatelskému jménu a ku penězům! Vydám rok co rok k Štědrému večeru knihu, pěkně tištěnou, pěkně vázanou a nadepsanou: „Šematism, tj. seznam všech v Praze žijících mužských svobodného stavu“. Jména podle abecedy, vedle každého přiznaný roční příjem, pak má-li nějaké jmění movité, například děti, atd. Bude to „zajisté nejkrásnější dárek štědrovečerní“! Slečinky budou „do třetice“ píchat špendlíkem, budou slepě knihu odevírat a slepě prstík klást na stránku a řádku, budou si říkat: „Narodila jsem se 28. srpna a můj svátek je 15. října — tedy to bude na 28. stránce ten patnáctý...“ atd. —

Chodil jsem, chodil, a konečně jsem se dostal přece jen do pravé nálady štědrovečerní. Čím prázdněji bylo kolem mne, tím více jsem se zadumával. V uších mi libě šumělo — hlavou mi tiše zvonilo — ústa si šeptala verše —

„Bud' stále u nás...“

Mám přítele, který bydlí vysoko na Malé Straně. Je trochu podivín — smím to říci, říká to sám. A ten má štědrovečerní máni: musí mít při večeři plno hostů. Pohostí je znamenitě; ale oni se musí tak trochu obdivovat jeho vtipu. Vynajdeť si vždycky nějakou průpovídku, vysedí nějakou myšlénku, vybásní nějaký verš a ten je pak pro večer „heslem“. Vyřeza-

ným ze zlatého papíru, nalepeným na bílý podklad, zavěšeným ve pěkném rámcí. Po 25 let zve mne rok co rok do toho kruhu, ale nešel jsem nikdy. „Však jen až přijde lákavé heslo!“ těší se přítel. A posílá mně tedy ta hesla vždycky na rubu zvací karty.

Zpočátku jsem kartičky zakládal kamkoli, teď je už po několik let ukládám k sobě. Nejsou myšlenkově zrovna prázdný. Čtu:

*„Tomáš!
Jež doma, co máš,
jinde, co ti dají.“*

nebo:

*„Halelujá!
Ať žijou všichni lidé v světě,
a především: ať žiju já!“*

nebo:

*„Zde žijí lidé skrovní
a jedí jen se svou rovní.“*

nebo:

*„Při pití je starý zvyk:
první doušek pro jazyk,
druhý hostu v počest dám,
třetí té, již v srdci mám.“*

atd.! Letos pak je štědrovečerním heslem dvouřádková modlitba:

*„Buď stále u nás,
nenavštěvuj nás!“*

Hm! Přitom se dá už trochu myslet! „Způsobně řečeno,“ řekla by Juliina kojná. A pakli sobě pámbíček jenom trošičku všimnul vtipného obratu...

Pro Štědrý večer 1890 ani se věru nedá vymyslet něco trefnějšího než:

*Buď stále u nás,
nenavštěvuj nás!*

NÁRODNÍ LISTY 28. prosince 1890